

למען האמת: המאבק לצדק

השבעה באוקטובר ומעבר לו

פרויקט דינה

רות הלפרין-קדרי • נאוה בן-אור • שרון זגגי-פנחס

למען האמת: המאבק לצדק

השבעה באוקטובר ומעבר לו

הכרה וצדק לנפגעות ולנפגעים מאלימות מינית באזורי עימות

רות הלפרין־קדרי • נאוה בן־אור • שרון זגגי־פנחס

עריכה חזותית: נורית יעקבס־יונון

למען האמת: המאבק לצדק

A Quest for Justice

October 7 and Beyond

השבעה באוקטובר ומעבר לו

מחקר וכתבייה: פרופ' רות הלפרין-קדרי, השופטת (בדימ') נאוה בן-אור, אל"מ (מיל') עו"ד שרון זגגי-פנחס

עריכה חזותית: נורית יעקבס-ינון

תרגום לעברית: 'גלוקל תרגום ופירוט שפה', עידן בריר, סהר זיוון

עריכת התרגום בעברית: הדס אחיטוב

עיצוב הספר: Studio GLD

הפקת דפוס: הדפס אמנותי ירושלים

מסח"ב: 978-965-597-382-2

המהדורה האנגלית של הספר יצאה ביוני 2025, כאחד מתוצרי המחקר של פרויקט דינה, הפועל תחת חסות המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן.

בקרו אותנו באתר
פרויקט דינה

www.thedinahproject.org

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מבעלי הזכויות.

© 2026, כל הזכויות שמורות לפרויקט דינה, אוניברסיטת בר אילן.

© 2026, All rights reserved to Bar Ilan University, Dina Project.

עטיפת הספר: זויה צ'רקסקי, 'מתקפת הטרור בפסטיבל הנובה', 2023, טכניקה מעורבת על נייר, באדיבות האמנית וגלריית Fort Gansevoort, ניו יורק.

הדימויים המופיעים בספר זה נלקחו מתוך הסרט 'זעקות ואז שתוקה', עם שריל סנדברג בהפקת 'קסטינה תקשורת' • מפיקים: ג'ואי לואו, מני אבירם ואיתן שוורץ • צילום: ששה גבריקוב

פרויקט דינה: הכרה וצדק לנפגעות ולנפגעים מאלימות מינית באזורי עימות
השבעה באוקטובר: לזכור. להיות קול. לפעול.

פרויקט דינה הוא גוף המורכב ממומחיות בעלות שם בתחומי המשפט והמגדר, אשר נוסד במטרה להשיג צדק ולהטיל אחריות בגין פשעים מיניים שנעשו במתקפת הטרור של חמאס על ישראל בשבעה באוקטובר 2023. הפרויקט הפך לקול המוביל והמרכזי במאבק להשגת הכרה ולחתימה לצדק עבור נפגעות ונפגעים מאלימות מינית בשבעה באוקטובר, וכן עבור קורבנות אלימות מינית באזורי עימות (CRSV) באשר הם. במסגרת הפרויקט נבנתה תשתית איתנה להתמודדות משפטית עם אלימות מינית באזורי עימות, תוך הישענות על תוצרי המחקר שנאסף בעקבות השבעה באוקטובר; וכן פותחו כלים ואסטרטגיות פורצות דרך להתמודדות עם הכחשה ועם חסינות מעונש, במטרה להשיג הכרה והטלת אחריות על פשעי אלימות מינית באזורי עימות בזירות שונות ברחבי העולם. פרויקט דינה חוסה תחת מרכז 'רות ועמנואל רקמן לקידום מעמד האשה' באוניברסיטת בר אילן, אשר פועל לביעור האפליה נגד נשים ולחיזוק מעמדן בחברה הישראלית.

הפרויקט נקרא על שם דינה המקראית, קורבן האונס הראשון המתועד בתנ"ך, המסמלת הכרה בכל קורבנות ההתעללות המינית. המילה 'דינה' אף מורכבת מצירוף המילים 'הדין שלה'. בסיפור המקראי, קולה של דינה אינו נשמע. בשמה של דינה, אנו מחויבות להשמעת קול הקורבנות וקול הנפגעות והנפגעים מאלימות מינית ככלי מלחמה באשר הם.

מחברות הספר

פרופ' רות הלפרין-קדרי, מומחית לדיני משפחה וזכויות נשים במשפט הבין-לאומי; מייסדת ומנהלת מרכז רקמן באוניברסיטת בר אילן

השופטת (בדימוס) נאוה בן-אור, לשעבר שופטת בית משפט מחוזי בירושלים והמשנה לפרקליטת המדינה לעניינים פליליים

אל"ם (במיל') עו"ד שרון זגגי-פנחס, לשעבר התובעת הצבאית הראשית; מנהלת פרויקט דינה

עריכה חזותית

נורית יעקבס-ינון, במאית ומפיקת סרטים, אמנית, אוצרת ופעילה חברתית; מנהלת הקריאטיב, המיתוג והאסטרטגיה החזותית של הפרויקט.

חברי וחברות המועצה המייעצת (בסדר אלפביתי)

הכומר מאג'ד א-שאפי, קנדה • נשיאת בית המשפט העליון (בדימוס) השופטת דורית ביניש, ישראל • גל גדות, ארצות הברית-ישראל • פרופ' קארול גיליגן, ארצות הברית • השגרירה דבורה ליונז, קנדה • דליה ליטוויק, קנדה • השגריר אהרן (רוני) לשנירער, ישראל • חברת הכנסת לשעבר ע'דיר כמאל מריח, ישראל • עו"ד עמית סוסנה, ישראל • פרופ' ביאטה רודולף, גרמניה • ראחיל רזה, קנדה • נועה תשבי, ארצות הברית-ישראל

צוות מרכז רקמן

עו"ד שלי בלאט-זק, מנכ"לית • עו"ד לאה גפנגר-לוי

מהדורה זו של הספר התאפשרה הודות לתמיכתם הנדיבה של

DAVID BERG FOUNDATION

JEWISH WOMEN'S FOUNDATION
of Metropolitan Chicago

פרסום זה נתמך בין היתר על ידי בריטניה. תוכנו מצוי באחריות הבלעדית של פרויקט דינה, ואינו משקף בהכרח את דעת בריטניה.

מתוך הסרט "זעקות ואז שתיקה", באדיבות קסטינה תקשורת

יש רגעים בתולדות האנושות, שאסור שיישכחו מלב. אחד מהם, מנקודות הכאב והשפל הגדולות ביותר שידעה משפחת העמים בוודאי בעת המודרנית – הוא חילול גופן של נשים ישראליות בתקיפות המיניות ובמעשי האונס שביצעו טרוריסטים מפלצתיים במהלך טבח השבעה באוקטובר. תקיפות שהמשיכו להתבצע גם לאחר מכן, ללא רחם, בחטופות ובחטופים הישראלים שהוחזקו בידי ארגוני הטרור בעזה. המעשים האלה שיקפו את תמצית הרוע והאכזריות. למעשה, הם החזירו את האנושות כולה כמה צעדים אחורה בכל הקשור ליחס כלפי נשים בפרט ולבני אדם בכלל.

החברה האנושית נכשלה במחויבות שלה כלפי הקורבנות, ובעצם, כלפי כל אחת מאיתנו. ההתעלמות הבוטה, הנפשעת, של ארגוני הנשים וארגוני זכויות האדם בעולם, היא אות קלון נורא, ויידרשו שנים רבות כדי למחותו ולתקנו.

בעיניי, הספר החשוב הזה הוא מצפן המורה לנו מה צריך לתקן, ובתקווה - כיצד. בראש ובראשונה, מפני שהוא עומד על האמת. על מה שקרה, על מה שאסור שיקרה שוב, על מה שצריך לתת עליו את הדין.

כמסמך משפטי המנתח את הפשעים המיניים המזוויעים ואת השימוש באלימות מינית כנשק, הספר הזה מהווה עדות, קול, וגם חיבור רב־כוח משפטי ובו תשתית קריטית להעמדה לדין. איסופן הקפדני והיסודי של העדויות המצמררות, האמיצות, גלויות הלב, וההתעקשות על השמעת האמת ועל הדיוק המקסימלי, הם מלאכת קודש של ממש. כולי תקווה שיהיה בכך כדי לתת מקום ראוי לזעקתן של הנפגעות, ופתח אפשרי לריפוי, להכרה, לתיקון ולהבאת צדק.

אני מודה לכל מי שעמלו במסירות, בנחישות, בתחושת דחיפות שאין שנייה לה, על המפעל המרשים הזה - פרויקט דינה, ועל השליחות הקדושה שיש בה הזדמנות להתגשמות דברי הנחמה של הנביא ישעיהו: "אִזְּ יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וְאֶרְכָּתְךָ מֵהֵרָה תִּצְמַח וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָה" (ישעיהו נח, ח).

נחמיה

הגב' מיכל הרצוג, רעיית נשיא המדינה

אלימות מינית כנשק באזורי עימות היא תופעה קשה, הקיימת משחר ההיסטוריה האנושית. ואף על פי כן - להבדיל מההתייחסות לפעולות מלחמה אלימות בנשק ובכלי מלחמה - היחס לאלימות המינית מתאפיין בהתעלמות, שלא לומר בסלחנות, כאילו הייתה תופעה זו חלק מתופעות נלוות טבעיות ואפשריות במציאות של סכסוך אלים. סיבות רבות להתייחסות זאת, אם בשל תפיסה נורמטיבית מוטעית, נורמה של יחס חברתי משפיל לקורבנות, ואם בשל הקשיים האופרטיביים לאכוף חוק, להציג ראיות ולהעניש בגין מעשים אלה. כך, אף שמדובר במעשים שהם מן החמורים ביותר בחברה, מעטים ברחבי העולם נתנו את הדין בגין פשעים של אונס והתעללות מינית במהלך סכסוכים ועימותים מזוינים.

במתקפת השבעה באוקטובר ביצעו התוקפים מעשי אלימות מינית כחלק ממתקפת המונים שמטרתה השמדת עם. התופעה של אלימות מינית במהלך סכסוך מזוין שונה באופן מהותי מאלימות מינית המכוונת כלפי הפרט בלבד, והיא מעמידה אתגרים משפטיים מורכבים במיוחד: המעשים האלימים משתיקים לנצח את הנפגעות והנפגעים, והיקף המעשים ומספר המעורבים שוללים יכולת להשתמש

בכלים פורנזיים רגילים ומעוררים קושי לייחס אותם לפוגע ספציפי. הספר 'למען האמת: המאבק לצדק', מציע נתיב חדש להתמודדות עם אתגרים אלה, באמצעות פיתוח מסגרות משפטיות חדשניות העשויות לספק מענה לאתגרים ובכך לסייע בביסוס האחריות בגין אותם פשעים.

התזה המוצעת, יש בה כדי לשנות את השיח המשפטי המקומי והבין־לאומי בכל הנוגע לתופעה של אלימות מינית באזורי עימות. הספר פועל לקדם את המשפט הבין־לאומי על ידי הצבת מודל שעשוי לאפשר ייחוס אחריות בגין מעשי אלימות מינית, גם בנסיבות המורכבות ביותר. הוא מעניק לממשלות, לבתי משפט ולמוסדות בין־לאומיים כלים מעשיים להתמודדות עם הכחשה ועם "תרבות" המעניקה חסינות מעונש. וחשוב לא פחות – הספר ממקם את הפשעים שבוצעו נגד האוכלוסייה הישראלית בשבעה באוקטובר ובמהלך השבי של חטופות וחטופים, בתוך מסגרת משפטית ומוסרית רחבה, וכך מבטיח את ההכרה בהתרשותם ואת שימור הזיכרון ההיסטורי, כדי שקולם של הנפגעות והנפגעים לעולם לא יימחה.

נשיאת בית המשפט העליון (בדימוס), השופטת דורית בייניש

פרויקט דינה מעניק קול לאנשים שקולם הושקע, הוא שובר חסמים שפקדו את האנושות מראשיתה וסולל את הדרך לצדק אוניברסלי.

גל גדות

כמי שסקרה לאורך כל הקריירה המשפטית שלה את נושא האלימות המינית, מדהים אותי לראות כיצד המהלך המתואם של פגיעה מינית בשבעה באוקטובר 2023, נתקל בהטעיה ובהכחשה נחרצת. משימתו של פרויקט דינה, להעמיד תיעוד פומבי של הפשעים ולדרוש עליהם דין וחשבון, היא חיונית. אין גאה ממני על השתתפותי בפרויקט זה.

דליה ליטוויק

פרויקט דינה מוקדש לקידום צדק והכרה עבור נפגעי ונפגעות אלימות מינית באזורי עימות, וזאת באמצעות פעילות ציבורית ומחקר משפטי מדוקדק. הספר 'למען האמת: המאבק לצדק' מהווה פריצת דרך בקביעת המסגרת המשפטית המקיפה הראשונה המכירה באלימות מינית כנשק מלחמה, ובכך מבטיח אחריות למתן דין וחשבון גם לנוכח קשיים ראייתיים. כפעילה מוסלמית הנאבקת כבר עשורים למען זכויות נשים, אני תומכת במאמץ זה בכל ליבי.

ראחיל רזא

בהיעדר אור, גובר החושך. בהיעדר אמת, מופיעים שקרים. חשיבותו של פרויקט דינה ושל הספר הזה הוא בכך, שהם אינם מאפשרים לאמת למות או לחושך לגבור. ספר זה משמש קול עבור חסרי חסרות הקול.

הכומר מאג'ד א־שפי

רקע ומטרה

פרויקט דינה הוא ארגון ללא כוונות רווח שפועל תחת מרכז רקמן לקידום מעמד האשה באוניברסיטת בר אילן. הארגון נוסד במטרה להוביל להכרה ולהשגת צדק עבור קורבנות של פשעי אלימות מינית באזורי עימות בכלל, ושל פשעי אלימות מינית שבוצעו במהלך מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר 2023, בפרט, כולל אלה שנעשו בחטופים במהלך היותם בשבי.

הספר 'למען האמת: המאבק לצדק' של פרויקט דינה, משרטט באופן המקיף ביותר שנעשה עד כה, את היקף פשעי האלימות המינית שאירעו במהלך המתקפה ולאחריה. הספר אינו עוסק בתיאור התמונה העובדתית בלבד, אלא מניח מסגרות משפטיות, תיאורטיות ויישומיות שיוכלו לסייע בהשגת אחריות פלילית והעמדה לדין על פשעים אלה.

בניגוד לדוחות אחרים שהתמקדו בעיקר במישור העובדתי, ספר זה מבקש לחדש בהיבטים הבאים:

- פיתוח פלטפורמה ראייתית מסודרת, הממיינת ומארגנת את הראיות שנאספו ואת המידע הקיים בנוגע לפשעי האלימות המינית שבוצעו בשבעה באוקטובר ובמהלך השבי.
- הצגת מסגרת משפטית המותאמת לאתגרים הייחודיים של העמדה לדין במקרים של אלימות מינית באזורי עימות (CRSV).
- ביסוס עקרונות המאפשרים הטלת אחריות פלילית משותפת על מבצעים הנוטלים חלק במתקפות המונים.
- הספר מצביע על השימוש שעשה חמאס באלימות מינית ככלי מלחמה – ממצא מרכזי שממנו נגזרות השלכות משמעותיות על מנגנוני האחריות הבין־לאומיים, לרבות האפשרות לדרוש את הכללת ארגון חמאס ב'רשימה השחורה' של מזכ"ל האו"ם: רשימת ארגונים המשתמשים באלימות מינית ככלי מלחמה. צעד זה התממש באוגוסט 2025, כחודש לאחר פרסום המהדורה האנגלית של הספר.

עיקרי הממצאים

א. אופיים של פשעי האלימות המינית והיקפם

בעקבות מחקר וניתוח מעמיקים, מצביע הספר בין היתר על הדברים הבאים:

- **היקף ושיטתיות:** פשעי האלימות המינית שבוצעו במהלך מתקפת השבעה באוקטובר, היו רחבי היקף ושיטתיים והתבצעו בשש זירות שונות לפחות: אזור פסטיבל הנובה, כביש 232, בסיס נחל עוז, ובקיבוצים רעים, ניר עוז וכפר עזה.
- **דפוסי פעולה:** ניתוח אופי הפשעים מצביע על דפוסי פעולה ברורים, בכללם: נפגעות שנמצאו מעורטלות, ללא בגדים או בביגוד חלקי, כשידיהן כבולות, לעתים למבנים, לעצים או לעמודים. יש עדויות לפשעי אונס קבוצתי שהסתיימו בהוצאה להורג, פגיעה באיברי מין והשפלה פומבית.

- **פשעי אלימות מינית בשבי:** מדיווחים רבים של שורדי ושוורדות שבי עולה בין היתר כי האלימות המינית נמשכה גם בשבי – מקרים של עירום כפוי, הטרדות מיניות, פיזיות ומילוליות, מעשים מיניים חמורים בכפייה, תקיפות מיניות ואיומים בדבר נישואין בכפייה.

- **השתקת הקורבנות:** מרבית הנפגעות והנפגעים מפשעי האלימות המינית הושתקו לצמיתות, אם משום שנרצחו במהלך התקיפה המינית או לאחריה, ואם כתוצאה מטרואומה קשה מנשוא המלווה את התמודדותם מאז.

כל אלה יוצרים אתגרים ראייתיים ייחודיים, המחייבים לבסס מודל ראייתי מותאם ורגיש להקשר, שבכוחו להתמודד עם האתגרים המשפטיים כתוצאה מהיבטים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות.

ב. פיתוח מסגרת ראייתית ייחודית

פרויקט דינה פיתח פלטפורמה ייחודית המקטלגת את המידע שנאסף בהתאם למידת סמיכותו לאירועים עצמם ולערכו הראייתי:

- **דיווחים בגוף ראשון של שורדות ושורדים:** קיים דיווח אחד של שורד/ת על ניסיון אונס שאירע בשבעה באוקטובר, וכן דיווחים מ־22 שורדי ושוורדות שבי, שחוו במהלך שהותם בשבי אלימות מינית, כולל מעשים מיניים חמורים בכפייה, או שהיו עדים לאלימות כזאת.
- **דיווחים משורדים שראו או שמעו באוזניהם אלימות מינית:** קיימים דיווחים של 17 עדים לפחות, המתארים למעלה מ־15 מקרים שונים של אלימות מינית, ובכלל זה, אונס קבוצתי, אונס והשחתה מכוונת של איברי גוף, בשבעה באוקטובר ובשבי.
- **דיווחים ממגיבים ראשונים:** קיימים דיווחים של 27 אנשי סיוע המתארים עשרות מקרים שבהם נתגלו סימנים ברורים לאלימות מינית, בשישה אתרים שונים.
- **עדויות פורנזיות:** קיימים דיווחים של עובדים במתקנים שאליהם הובאו הנרצחים לאחר מותם (מחנה 'שורה') – המתארים אינדיקטורים לאלימות מינית שנמצאו על גופות. הדיווחים הללו נתמכים בתיעוד חזותי.

- **ראיות חזותיות וקוליות:** נאספו סרטונים, תמונות וממצאי תקשורת המתעדים השפלה מינית ותקיפות מיניות. קטלוג המידע לפי קטגוריות מאפשר לחוקרים ולתובעים להעריך את המשקל והערך של כל פריט מידע, ולבנות תמונה ראייתית כוללת – גם בהיעדר עדות ישירה של נפגעות ונפגעים.

ג. פיתוח מסגרת משפטית: התמודדות עם שאלת האחריות הפלילית

הספר מציג מסגרת משפטית לביסוס אחריות פלילית בהקשר של מתקפות המונים, המונעות מכוונת ג'נוסייד (השמדת עם). הנחת היסוד היא שכאשר פרטים בהמון לוקחים חלק במתקפה מתואמת, המונעת ממניעים אידיאולוגיים ומכוונת ליצירת הרס, חורבן ודה־הומניזציה, הם נושאים באחריות הפלילית לכל קשת מעשי הזוועות שנעשו כחלק מאותה מתקפה, גם אם לא ביצעו אותם בעצמם ואף אם לא היו מודעים לכך שמבצע אחר עשה אותם.

מסגרת זו אינה מקלה בדרישות של אחריות פלילית, אלא מייצרת התאמה בין דוקטרינות משפטיות מבוססות, כגון 'אחריות פלילית משותפת' (joint criminal responsibility) ו'אחריות נגררת של שותפים' (derivative liability) להקשר של פשיעת המון המבצע מעשי זוועה (mass atrocities). שכן בהקשרים אלה, הגישות המשפטיות המסורתיות אינן מספקות מענה מתאים וראוי לשם השגת צדק.

ד. התאמת הפרדיגמות הראייתיות לפשעים של אלימות מינית באזורי עימות (CRSV)

הגישות המשפטיות המסורתיות להעמדה לדין בגין אלימות מינית, מעדיפות במידה רבה להישען על עדות ישירה של הקורבן – דבר שאינו תמיד אפשרי במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות. יתרה מכך, גישות אלה נוטות להעלים עין מאלמנט בסיסי וייחודי של פשעים אלה – העובדה שהאלימות המינית מכוונת לא רק כלפי הפרט, אלא כלפי הקהילה כולה.

בהקשר זה מציע הספר את הצעדים הבאים:

1. **הרחבת השימוש במקורות ראייניים:** הכרה במשקל הראייתי של עדויות ראייה ושמיעה בזמן אמת, הצהרות מסוג 'רס גסטה' (res gestae – אמירות של נפגעות ונפגעים עצמם בזמן אמת, או בסמוך לאירוע, המוכרות כחריג לכלל בדבר עדות שמועה) וראיות נסיבתיות.
 2. **הכרה בפגיעה בקהילה:** הכרה בכך ש־CRSV מכוון לפגוע בקהילה כולה ולא רק בפרטית, ולשקף זאת בצורה ברורה באסטרטגיות הראייתיות, תוך נתינת משקל משמעותי להיבט זה.
 3. **שימוש ראייני בהקשרים:** התייחסות להקשר הרחב של המתקפה כראיה העומדת בפני עצמה – ולא רק כ"רקע" להתרחשויות.
 4. **שימוש בחריגים ראייניים משפטיים מבוססים:** עשיית שימוש בחריגים מקובלים לכללים הפוסלים עדויות שמועה (hearsay) ובפרט בהיגדים מסוג 'רס גסטה' אשר מקובלים כראיות מהימנות וקבילות, בשל הנסיבות הטראומטיות שבהן הם נמסרו.
 5. **זיהוי דפוסים חוזרים:** איתור תבניות חוזרות באירועים שונים, לצורך ביסוס האופי השיטתי של הפשעים וקיומה של כוונה פלילית העומדת בבסיסם.
- עריכת התאמות אלה בשיטה המשפטית, שומרת על סטנדרטים גבוהים של קבילות ומהימנות ראיינית, תוך הכרה באופן הראוי שבו יש להתייחס לביצוע פשעי אלימות מינית באזורי עימות, ולתיעודם.

ה. המלצות מרכזיות

הספר נחתם בהמלצות קונקרטיות:

- **להכיר באלימות מינית באזורי עימות כקטגוריה מובחנת,** המחייבת שימוש במודלים ראייניים השונים מהמודלים המקובלים בטיפול בעבירות מין שמכוונות לפרט בלבד.
- **לעבור ממודל ראייני ממוקד-קורבן לגישה ראיינית רחבה יותר,** הנותנת משקל לתופעת ההשתקה השיטתית של הנפגעות והנפגעים והמוצאת לה מענה.

- **לעשות שימוש במגוון של סוגי ראיות קבילות:** עדי ראיה, עדי שמע, דיווחי 'רס גסטה' וראיות נסיבתיות.
- **להחיל עקרונות של 'אחריות פלילית משותפת' על כלל המשתתפים במתקפה,** חלף הדרישה המקובלת לבסס זיקה ישירה בין כל מבצע פשע של אלימות מינית לבין כל נפגע או מעשה ספציפי.
- **לשקף את הפגיעה הקהילתית במסגרת האסטרטגיה הראייתית,** על מנת לשקף בצורה ראיינית ראוייה את ממדיה של הפגיעה החברתית הרחבה בקהילה.
- **לשמור על סטנדרטים גבוהים ומקובלים של ראיות,** תוך התאמת הגישה הראייתית, וזאת כדי להבטיח שכל ראיה תעמוד במבחן משפטי קפדני, בהתאם לסטנדרטים המקובלים.

סיכום ומשמעויות

- הספר 'למען האמת: המאבק לצדק – השבעה באוקטובר ומעבר לו' כולל לא רק הצגה מקיפה של תמונת פשעי האלימות המינית שבוצעו בשבעה באוקטובר ולאחריה, אלא גם מציב מסגרות יישומיות להשגת אחריות משפטית על הפשעים.
- הספר קובע כי חמאס עשה שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה, וכחלק מתוכנית השמדת עם (ג'נוסייד), שמטרתה להטיל טרור ולבצע דה־הומניזציה של החברה הישראלית. לממצא זה השלכות מהותיות על מנגנוני הצדק הבין־לאומיים.
- באמצעות התאמה של עקרונות משפטיים מוכרים לאתגרים הייחודיים הטמונים בפשעי אלימות מינית באזורי עימות (CRSV), הספר סולל דרך משפטית להשגת צדק עבור הנפגעות והנפגעים של מתקפת השבעה באוקטובר, ואף פותח פתח להחלת אותה מתודולוגיה משפטית בזירות אחרות ברחבי העולם שבהן מתרחשים פשעי אלימות מינית ככלי מלחמה באזורי עימות.
- המסגרות המשורטטות בספר מהוות למעשה מודל חדשני לטיפול משפטי בפשעי אלימות מינית שיטתית, בהקשרים שבהם הגישות המשפטיות המסורתיות כשלו במתן מענה אפקטיבי וראוי.
- משמעותו של הספר חורגת הרבה מעבר להיבטים המשפטיים הצרים. עבור שורדות ושורדים, משפחות של נפגעות ונפגעים, חברות שלמות שנפגעו, והקהילה הבין־לאומית לזכויות אדם – הוא נושא השלכות רחבות.
- הספר מדגיש כי השגת צדק במקרים אלה, חיונית לא רק להתמודדות פרטנית עם פגיעות מיניות, אלא יש בה אמירה מוסרית, משפטית וחברתית שלפיה –

אלימות מינית באזורי עימות היא הפרה חמורה של המשפט הבין־לאומי; מבצעי פשעים אלו לא יחמקו מהבאה לדין; והקהילה הבין־לאומית לא תאפשר לפשעים מסוג זה להתרחש באין מפריע וללא ענישה.

מבוא לנוסח העברי	20	פרק חמישי: גבולות האחריות הפלילית – השבעה באוקטובר והמתקפה: בין עקרון האשמה, האחריות המשותפת, האחריות הנגררת ודינמיקת ההמון	60
הקדמה	26	5.1 האתגר המשפטי והאסטרטגי	61
פרק ראשון: מתודולוגיה	32	5.2 אחריות משותפת במתקפות המונים המכוונות להשמדת עם	62
פרק שני: רקע תיאורטי – מאפיינים ייחודיים של פשעי אלימות מינית ככלי מלחמה באזורי עימות	36	5.3 מתקפת המונים בהשפעת אינדוקטרינציה המעודדת ביצוע השמדת עם ופשעים נגד האנושות: התאמת גבולות האחריות המשותפת	64
פרק שלישי: דוחות חקירה ובירור עובדות רשמיים של האו"ם	40	5.4 אחריות פלילית בעת מתקפת המונים – בין אחריות משותפת לאחריות נגררת	66
3.1 דוח הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאלימות מינית בקונפליקט (SRSG-SVC), מארס 2024	41	5.5 הערה נוספת על הפסיקה הישראלית	70
3.2 דוח 'ועדת החקירה הבין-לאומית העצמאית של האו"ם בנושא השטח הפלסטיני הכבוש, כולל מזרח ירושלים, וישראל (COI)', יוני 2024	42	5.6 אחריות משותפת – הכרח משפטי כמענה למציאות קיצונית	71
3.3 צו מעצר של בית הדין הפלילי הבין-לאומי (ICC), נובמבר 2024	44	פרק שישי: שרטוט מודל ראייתי מותאם – התאמת פרדיגמות ראייתיות פליליות להתמודדות עם אלימות מינית באזורי עימות	74
פרק רביעי: המסגרת הראייתית	46	6.1 מבוא ומסגור הסוגיה	74
4.1 מידע בגוף ראשון שנמסר על ידי ניצולים שחוו פגיעה מינית בעצמם	47	6.2 אתגרי יסוד אינהרנטיים בפשעים של אלימות מינית באזורי עימות (CRSV) והשפעתם על החתירה להשגת אחריות פלילית	76
4.2 מידע על אלימות מינית שנמסר בזמן אמת על ידי עדי ראייה ועדים ששמעו באוזניהם	52	6.3 מפת דרכים לבניית פרדיגמה ראייתית הולמת לפשעי אלימות מינית באזורי עימות ויישומה על מתקפת השבעה באוקטובר	78
4.3 מידע שנמסר על ידי צוותי חירום שהעניקו מענה ראשוני בשטח	54	6.4 שרטוט מודל ראייתי מותאם לפשעי אלימות מינית באזורי עימות ויישומו על מתקפת השבעה באוקטובר	82
4.4 מידע שנמסר על ידי צוותי חירום מהמעגל השני – עובדי חדר המתים בתחנה שבה רוכזו החללים (תר"ח) במחנה שוֹנָה	56	6.5 סיכום והמלצות – פרדיגמה מותאמת להעמדה לדין על פשעי אלימות מינית באזורי עימות	89
4.5 מידע שנמסר על ידי נותני שירותים רפואיים ומטפלים	57	פרק שביעי: סיכום והמלצות	92
4.6 ראיות חזותיות ואחרות	57	7.1 המלצות	94
		הערות לסיום	97
		תודות	100

הספר מוקדש לכל נפגעות ונפגעי האלימות המינית בשבעה באוקטובר,
ולכל אלה, בכל מקום, אשר נפגעו מפשעים אלה.

הצעקה / סיון הר-שפי

מי שמבקש לעסוק בצעקה –

צריך שיהיו לו אֲזָנִים

צריך שיהיה לו לב

עם קירות

רכים.

מי שמבקש לעסוק בצעקה

צריך שתהיה לו צעקה

בעבר או בהווה או

הרגשה של צעקה קרבה

נובטת מבפנים או

קרובת משפחה רחוקה

שמאז שזכר עצמו, צועקת

והוא אף פעם לא טרח לשאל אותה

לשלומה, וזה עצמו – כלומר

המרחק, האדישות או הפחד,

הרצון המהסה –

צעקה.

מי שרוצה לכתב על הצעקה

מי שרוצה לכתב את הצעקה

צריך לדעת לשתק זמן רב

ולאפק, גם את ידו

ולדקק דפנותיו

למתח מיתרים על תבת התהודה

לקחת אותם אתו, את המיתרים

אך לא לפרט בהם, אלא לפקע.

ביוני 2025, כשנה וחצי לאחר מתקפת השבעה באוקטובר, ראתה אור הגרסה האנגלית של הספר 'למען האמת' (A Quest for Justice), פרי חודשים ארוכים של עבודה ומחקר. בחודשים שחלפו מאז פרסומו של הדוח בשפה האנגלית ועד לכתיבת שורות אלה, ערב הפצת הספר בשפה העברית, התחוללו שינויים דרמטיים הרלוונטיים לספרנו. ראשית וחשוב מכול, בערב שמחת תורה התשפ"ו, שנתיים לאחר פרוץ המלחמה, הושבו לישראל עשרים החטופים החיים האחרונים שהוחזקו בשבי החמאס, ושעברו סבל בל יתואר מאז חטיפתם. בעת כתיבת שורות אלה הסתיים הליך השבת החטוף האחרון, עם השבתו של רן גואלי הי"ד, וכעת אין יותר חטופים בעזה.

זמן קצר לאחר חזרתם האחרונה של החטופים החיים לישראל בחודש אוקטובר 2025, ולמעשה, זמן קצר לאחריה, חשפו מספר חטופים שחזרו אירועים של פגיעות מיניות אשר חוו במהלך שביים – כולל תקיפות פיזיות חמורות ומעשים מיניים בכפייה. כפי שמצוין פעמים רבות בספר זה, אחד ממאפייניה של התופעה הוא שהמידע על אלימות מינית נחשף ומתגלה ככל שהזמן חולף. ואמנם, במהלך השנתיים שחלפו מאז השבעה באוקטובר הולכים ונחשפים עוד ועוד פרטי מידע חדשים בהקשר זה.

הדיווחים האחרונים שהתקבלו, ובהם גם עדויות של חטופים ששבו, מחזקים את המסקנה כי האלימות המינית שננקטה הופנתה לנשים ולגברים כאחד וכללה גם אירועים חמורים ביותר. לפיכך יש לראותה כהמשך ישיר לאלימות המינית הקשה שננקטה בשבעה באוקטובר, ולמעשה כרצף אחד ארוך.

העובדה כי בין הסיפורים שנחשפו באומץ, היו גם סיפורים קשים של גברים – וזאת בשעה שידוע כי פגיעה מינית בגברים מתאפיינת בתת־דיווח מטעמים שונים¹ – עשויה לפלס את הדרך לדיווחים נוספים על אלימות מינית שבוצעה כלפי גברים (אולי אף מעבר לאירועי האלימות המינית בשבעה באוקטובר ובשבי), ולהפחית את החסמים המאפיינים תופעה זו, כגון תחושות בושה וחשש מסטיגמה. ייתכן גם שהפתיחות והתמיכה הציבורית הרחבה שבה נתקבלו דיווחים אלה, יצרו עבור השבים תחושה של גיבוי ומוגנות שאפשרו להם לשתף בחוויות קשות.

השינוי השני שהתרחש מאז פרסום הגרסה האנגלית של הספר הוא, שבמהלך חודש אוגוסט 2025 התממשה אחת ממטרותיו המרכזיות, עת החליט מזכ"ל האו"ם לכלול בנספח לדוח שלו את חמאס כאחד הארגונים שעושים שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה. החלטה זו התקבלה לאחר מאבק ארוך של גורמי מדינה וארגונים שונים, ובכלל זה בין היתר, גם בהשפעת הספר הנוכחי וקריאתנו הנוקבת למזכ"ל האו"ם לעשות כן, לנוכח הממצאים הרבים שפירטנו ושניתחנו בספר והדוקטרינות המשפטיות שהצגנו בו.

ההכרזה על חמאס כעל ארגון המשתמש באלימות מינית ככלי מלחמה, היא בעלת חשיבות מכמה היבטים. ראשית, יש בה הכרה רשמית של האו"ם בכך שנעשה שימוש שיטתי בפשעי אלימות מינית ככלי מלחמה כחלק ממתקפת השבעה באוקטובר, ובהמשך לה גם בשבי. שנית, ההכרזה מייחסת בצורה מפורשת את פשעי האלימות המינית לארגון חמאס. בנוסף, לצד אופייה הדקלרטיבי של ההכרזה,

מבוא לנוסח העברי

פרויקט דינה הוא ארגון ללא כוונת רווח שפועל תחת מרכז רקמן לקידום מעמד האשה באוניברסיטת בר אילן. הארגון הוקם מיד אחרי השבעה באוקטובר 2023, מתוך תחושת מחויבות עמוקה של מייסדותיו לפעול להשגת צדק והכרה לנפגעות ולנפגעים מאלימות מינית במתקפה המחרידה שביצעו מחבלי החמאס ובני בריתם כלפי מדינת ישראל. המתקפה כללה שורה נרחבת של פשעי אלימות מינית אכזריים, המוכרים כ־CRSV – אלימות מינית באזורי עימות. פשעים אלה נועדו לגרום לדה־הומניזציה מוחלטת של ישראל ושל החברה הישראלית. החשש היה שפשעים אלה יטושטשו בין שאר המעשים המחרידים שאירעו באותו היום ולאחריו, והעולם לא יידע עליהם ולא יכיר בקיומם.

¹ OFFICE OF THE SPECIAL REPRESENTATIVE OF THE SECRETARY-GENERAL ON SEXUAL VIOLENCE IN CONFLICT, & TEAM OF EXPERTS RULE OF LAW/SEXUAL VIOLENCE IN CONFLICT, WORKSHOP ON SEXUAL VIOLENCE AGAINST MEN AND BOYS IN CONFLICT SITUATIONS: REPORT & RECOMMENDATIONS, UNITED NATIONS: New York, 25-26 July 2013, 10 (2013)
(להלן: WORKSHOP ON SEXUAL VIOLENCE AGAINST MEN AND BOYS IN CONFLICT SITUATIONS)

חשיבותו של ספר זה חורגת אפוא הרבה מעבר להשלכותיו המשפטיות. הוא נוגע בעומק חייהם של השורדות והשורדים, של בני משפחות הנפגעות והנפגעים, של קהילות שונות ואף של הקהילה הבין־לאומית לזכויות אדם.

השגת צדק בגין פשעי אלימות מינית המתרחשת באזורי עימות, אינה מתמצה רק בענישה; עצם ההכרה בפגיעות הקשות, ביסוס האמת ההיסטורית, והמאמצים למניעת הישנותם של פשעים חמורים אלה בעתיד, באופן שאינו מאפשר יצירת "חסינות" למבצעי פשעים אלה – היא עשיית צדק.

הספר 'למען האמת' קורא לפעולה אקטיבית:

- לוודא שהשימוש שעשה חמאס באלימות מינית ככלי מלחמה יזכה לגינוי בין־לאומי ולתגובה תקיפה וראויה.
- להכיר בפשעי האלימות המינית שבוצעו בשבעה באוקטובר כפשעים נגד האנושות.
- להביא לדין את האחראים לפשעים אלה.

הספר נכתב לאורך תקופה ארוכה של איסוף מידע וניתוחו, והתפרסם בגרסתו האנגלית כשנה וחצי לאחר מתקפת השבעה באוקטובר. עד להוצאת הגרסה העברית, לאחר חודשים ארוכים של ציפייה, שוחררו כל החטופים החיים מהשבי וכן הושבו לארץ כל החטופים החללים, אשר חלקם, למרבה הכאב והזווה, נרצחו במהלך השבי.

איננו מתעלמות ממה שהתרחש בעזה מאז השבעה באוקטובר. לצד זאת, הספר עוסק במסר חד וצלול העומד בפני עצמו וחייב להישמע באופן עצמאי: **אין, ולא יכולה להיות, הצדקה לתופעה של אלימות מינית בזמן מלחמה, בשום הקשר שהוא.** זוהי קריאה אוניברסלית לפעול בכל דרך אפשרית למיגור תופעה מזעזעת זו.

בכוחה לשמש בסיס, או לכל הפחות לספק רוח גבית, לנקיטת צעדים או סנקציות מצד מדינות או ארגונים שונים כנגד ארגון חמאס והמסייעים לו. אנו נוסף לפעול במישורים אלה.

בלב הספר עומדת ההבחנה בין פשעי אלימות מינית באזורי עימות, המכוונים כלפי הפרט וכלפי החברה גם יחד (CRSV), לבין פשעי אלימות מינית "רגילים" המכוונים כלפי הפרט בלבד. ההבנה כי מדובר בשתי תופעות שונות, מאפשרת לחדד הן את אופי הפשעים, את מטרותם והיקפם, והן את דרכי הפעולה המתאימות להם, שכן הכלים המשפטיים המשמשים להשגת צדק במקרים של פגיעה מינית המכוונת לפרט בלבד, אינם מספיקים להשגת צדק במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות. הספר עוסק בין היתר בהבדלים אלו, באתגרים שהם מעוררים, ובמציאת פתרונות תואמים.

העבודה המתועדת בספר נשענת על הנחת יסוד פשוטה אך עוצמתית:

צדק יכול וחייב להיות מושג – אם באמצעות הליכים פליליים, אם באמצעות תביעות אזרחיות, ואם באמצעות הליכים בין־לאומיים.

בעבר, נתפסה האלימות המינית במלחמות כ"תוצאה בלתי נמנעת" של סכסוך מזוין. ואולם כיום, המשפט הבין־לאומי מכיר בכך שמדובר באמצעי אסטרטגי מתוכנן שנועד להשפיל, לפגוע ולהטיל אימה על הפרט, על הקהילה ועל האומה כולה. מיניות היא מקור החיים, סמל לחיות, להמשכיות ולשגשוג אנושי. לפיכך, פגיעה מכוונת המתמקדת במיניות הנפגעים, מעבירה לכל החברה מסר הרסני של חורבן ומוות.

פשעי אלימות מינית באזורי עימות בכלל, ובמתקפת השבעה באוקטובר בפרט, מייצרים אתגרים משפטיים וחברתיים סבוכים, וקושי בהעמדה לדין של מבצעהם. בראש ובראשונה משום שלמרבה הצער, רוב הנפגעות והנפגעים מינית בשבעה באוקטובר נרצחו, ואלה ששרדו, כמו גם אלה שחזרו מן השבי, נתונים פעמים רבות תחת טראומה קשה, המונעת מהם לדווח על ההתרחשות הטראומטית. נוסף על כך, אין כמעט דרך להשיג ראיות פורנזיות הדרושות להרשעה פלילית בזירות שבהן התרחשו פשעים חמורים, שכן זירות אלה היו למעשה שטחי מלחמה. מציאות זו מייצרת אתגרים מורכבים במיוחד לפועלים למען הטלת אחריות משפטית (accountability) והשגת צדק.

כדי להתגבר על קשיים רבי־משקל אלה, ולהבטיח בכל זאת את הבאתם של מבצעי הפשעים החמורים הללו לדין, פיתח פרויקט דינה מסגרת משפטית חדשנית, הנשענת על דוקטרינות משפטיות מוכרות, תוך התאמה של עקרונות משפטיים מקובלים לפורמט משפטי המסוגל להתמודד עם פשעים זוועתיים (atrocities) המבוצעים במתקפת המונים.

בספר זה אנו מבקשות להציג שתי דרכי פעולה מהותיות להתמודדות עם אתגרים אלה:

- **דרך פעולה ראייתית** – קטלוג וארגון כלל המידע שנאסף, בהתבסס על ערכו הראייתי ומקורו. במסגרת זו נכללים, בין היתר, דיווחים בגוף ראשון של שורדות ושורדים, דיווחים של עדי ראייה או עדי שמע לפשעי אלימות מינית בזמן אמת, דיווחים של אנשי חילוץ ועזרה ראשונה, וראיות חזותיות.
- **דרך פעולה משפטית** – ביסוס פרדיגמה של אחריות משותפת של כלל המעורבים במתקפה, והצבת מודל ראייתי ומשפטי המותאם לסוג זה של פשעי אלימות מינית באזורי עימות.

זמן קצת לאחר השבעה באוקטובר קם פרויקט דינה, ארגון ללא כוונת רווח, במטרה להביא הכרה וצדק לנפגעות ולנפגעים ולשורדי מתקפת החמאס בשבעה באוקטובר 2023, וכן עבור אלה שנחטפו לעזה באותו יום והוחזקו בשבי.

אנחנו מבקשות למקד את המבט באלימות המינית שהתרחשה באותו היום כלפי נשים וגברים, ככלי מלחמה. נקודת המוצא לעבודתנו היא, כי ניתן להשיג הכרה, להביא להטלת אחריות ולעשות צדק, במסגרת המשפט הפלילי המקומי, לבסס אחריות נזיקית בהליכים משפטיים אזרחיים ולהביא להטלת אחריות בטריבונלים בין־לאומיים.⁴ עוד אנו מבקשות לבסס, כי השגת ההכרה ההיסטורית יכולה להיעשות באמצעות פרסומם של דוחות בין־לאומיים, שבהם תיקבע ותעוגן האחריות למעשים.

כדי לחתור לצדק, בכל אחת מן הבמות המשפטיות הללו נדרש גיבוש בסיס עובדתי מוצק, שיעמוד איתן בפני כל בחינה של ארגון או מוסד. לכל אחת מהזירות רף ראייתי אחר הנדרש על פי מהותה, לביסוס הקביעה שלפיה היה שימוש באלימות מינית במסגרת המתקפה. לשם כך פיתחנו תשתית עקרונית משפטית להעמדה לדין, המתבססת על ראיות מהימנות וקבילות, אך אם פחות קונבנציונליות, ואשר נתמכות בחזקות ראייתיות ומסתמכות על דיני האחריות המשותפת. כך, יש בידינו להבטיח כי ימוצה הדין עם העומדים מאחורי המתקפה.

בלב הספר עומדת ההבחנה בין פשעי אלימות מינית באזורי עימות, המכוונים כלפי הפרט וכלפי החברה גם יחד (CRSV), לבין פשעי אלימות מינית "רגילים" המכוונים כלפי הפרט בלבד. ההבנה כי מדובר בשתי תופעות שונות מאפשרת לחדד הן את אופי הפשעים, את מטרתם והיקפם, והן את דרכי הפעולה המתאימות להם, שכן הכלים המשפטיים המשמשים להשגת צדק במקרים של פשיעה מינית המכוונת לפרט בלבד, אינם מספיקים להשגת צדק במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות. הספר עוסק בין היתר בהבדלים אלו, באתגרים שהם מעוררים, ובמציאת פתרונות תואמים.

הספר 'למען האמת' נועד, כשמו, לשמר את האמת ואת הזיכרון ההיסטורי, ולהעמיד את העובדות על דיוקן. בתוך כך, הספר מכין את הקרקע להמשך הליכים פליליים ואחרים, מקומיים ובין־לאומיים, נגד מחבלי חמאס, מנהיגיהם ומי ששיתפו עמם פעולה. בגרסתו באנגלית קרא הספר למזכ"ל האו"ם לכלול את ארגון חמאס ב'רשימה השחורה', כארגון העושה שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה – קריאה שלשמחתנו נענתה באוגוסט 2025.

² משרד ראש הממשלה, השבעה באוקטובר – הנתונים שמספרים הכל (7.10.2024), <https://did.li/EW6aa>

³ יואב זיתון "ההסחה, ומכת הפתיחה של קומנדו חמאס: פשטו על 8 מוצבים ושרפו חמ"לים" <https://did.li/ydhDN> (8.10.2023), Ynet; עמנוס הראל "חמאס התכונן למתקפה חודשים, ונחל הצלחה מלאה. מדובר במחדל בקנה מידה עצום" הארץ <https://did.li/JFUI> (7.10.2023).

⁴ הושו: SARA FERRO RIBERIO & DANAE VAN DER STRATEN PONTHOZ, INTERNATIONAL PROTOCOL ON THE DOCUMENTATION AND INVESTIGATION OF SEXUAL VIOLENCE IN CONFLICT (140) (להלן: הפרוטוקול הבין־לאומי 2017). כפי שמוסבר שם, הראיות הנדרשות, סוג הראיות, הכמות והאיכות שלהן, תלויים בסוג התיעוד שלשמו הן נדרשות. מובן כי הליכים משפטיים מחייבים רף ראייתי גבוה יותר מאשר תיעוד למטרות שאינן שיפוטיות. הסטנדרט הראייתי הנדרש לשם אימות והוכחה של עבירות במסגרת מאמצי חקירה לא־שיפוטיים של זכויות אדם, הוא זה של 'יסוד סביר להניח'. וראו: UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS: OFFICE OF THE HIGH COMMISSION, INTEGRATING A GENDER PERSPECTIVE INTO HUMAN RIGHTS INVESTIGATIONS: GUIDANCE AND PRACTICE (2018), <https://did.li/J0zgT> (להלן: מדריך משרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם (OHCHR) למעקב אחר זכויות אדם).

⁵ ראו להלן בפרק השלישי: דוחות חקירה וביור עובדות רשמיים של האו"ם.

הקדמה

למעלה משנתיים וחצי חלפו מאז בוקר השבעה באוקטובר 2023, עת אלפי חמושים מארגון חמאס ומארגוני טרור אחרים פרצו את הגדר והוציאו לפועל מתקפות מתוזמנות ומתואמות היטב נגד יישובי אוכלוסייה אזרחית ונגד בסיסים צבאיים בנגב המערבי. באותו יום נרצחו באכזריות יותר מ־1,200 בני אדם, גברים, נשים וילדים, ורבים אחרים נפצעו.² לפני ההתקפה ובמהלכה, שיגר חמאס יותר מ־500 רקטות לשטח ישראל, בין היתר כדי להסוות את חדירת כוחותיו ולזרוע כאוס ופחד.³

בחסות המתקפה, ביצעו המחבלים בין היתר גם מעשי אלימות מינית רבים. פשעים אלה מפורטים באופן עובדתי בספר זה, ולצידם מוצגים האתגרים המוסריים והמשפטיים שמציבים פשעים אלה למטרת העמדה לדין של מבצעייהם, ואת הצעתנו למודל חלופי (פרדיגמה חלופית) שתאפשר זאת.

כגוף ידע, הספר מכיל את כלל הדוחות שפורסמו על האלימות המינית בשבעה באוקטובר, תוך סיווגם לארבע קטגוריות:

• **דוחות חקירה ובירור-עובדות רשמיים של האו"ם:** קטגוריה זו כוללת את הדוח שפרסמה הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאלימות מינית בקונפליקט (SRSG-SVC), ב־4 במרץ 2024. דוח זה היה הראשון שפורסם על ידי גוף רשמי של האו"ם בנושא אלימות מינית במתקפת השבעה באוקטובר,⁶ וממצאיו שולבו בדוח השנתי של מזכ"ל האו"ם בנושא אלימות מינית בקונפליקט, שפורסם באפריל 2024.⁷ דוח נוסף פורסם על ידי ועדת החקירה הבין-לאומית העצמאית של האו"ם בנושא השטחים הפלסטינים הכבושים, כולל מזרח ירושלים, וישראל (CoI), ב־19 ביוני 2024,⁸ לצד נייר עבודה לדיון שנלווה אליו.⁹ דוחות אלה השתמשו במתודולוגיה של האו"ם לאימות הממצאים.

• **דוחות חקירה של גופים בין-לאומיים לא-רשמיים, לרבות ארגוני זכויות אדם:** קטגוריה זו כוללת את הדוחות שחיברו ארגונים בין-לאומיים לא רשמיים כגון Human Rights Watch ו'אמנסטי', שביצעו את חקירותיהם בהתאם למתודולוגיות ייחודיות להם,¹⁰ ואת 'דוח רוברטס' שנכתב על מתקפת השבעה באוקטובר, ופורסם על ידי הקבוצה הפרלמנטרית הבין-מפלגתית הבריטית למען בריטניה-ישראל (APPG).¹¹

• **דוחות תיאוריים של ארגוני חברה אזרחית:** קטגוריה זו כוללת דוחות שכתבו ארגון 'רופאים לזכויות אדם' (רל"א) ו'איגוד מרכזי הסיוע לנפגעי ולנפגעות תקיפה מינית בישראל' (ARCCI).¹² דוחות אלה מבוססים בעיקר על מידע נגיש לציבור, שאורגן וסווג לפי קטגוריות שונות.

• **דוחות של ארגוני חברה אזרחית המתמקדים באתגרים בזיהוי ובתיעוד האלימות המינית בשבעה באוקטובר, ואת הכשלים בתגובת המדינה:** קטגוריה זו כוללת דוחות המבוססים על ראיונות שנערכו עם צוותי חירום ועל מידע שנאסף ממערכות המדינה, כגון דוח של 'שדולת הנשים בישראל', שנעשה בשיתוף פעולה עם 'קולקטיב מחקר ותיעוד נשים ומלחמה', ודוח של צוות מחקר בראשות פרופ' יפעת ביטון.¹³

ספר זה, 'למען האמת', מבקש לעצוד צעד נוסף ולראות במקרה הישראלי מקרה בוחן להתמודדות עקרונית-משפטית עם אתגרי השגת הכרה וצדק לקורבנות אלימות מינית באזורי עימות (CRSV) בכל מקום.

¹⁰ "אני לא יכולה למחוק מהראש את כל הדם": המתקפה של ארגונים פלסטיניים חמושים על ישראל ב־7 באוקטובר Human Rights Watch (להלן: "אני לא יכולה למחוק מהראש את כל הדם"); "ישראל והשטחים הפלסטיניים הכבושים: תחקיר אמנסטי אינטרנשיונל על המתקפות שהוביל חמאס ב־7 באוקטובר 2023 ועל התנהלותו ביחס לחטופים" אמנסטי (2.12.2024), <https://did.li/2.12.2024>, TcDgT

¹¹ (APPG דוח: (להלן: (APPG, 7 OCTOBER PARLIAMENTARY COMMISSION REPORT 13-14 (March 2025), <https://did.li/0BdmC>), (להלן: דוח APPG).

¹² ראו: "אלימות מגדרית ואלימות מינית ככלי לחימה במהלך מתקפת חמאס ב־7 באוקטובר 2023" רופאים לזכויות אדם (26.11.2023), <https://did.li/4CbUy>; איגוד מרכזי הסיוע לנפגעי ולנפגעות תקיפה מינית זעקה אילמת – פגיעות מיניות ומגדריות במלחמת 7 באוקטובר (פברואר 2024), <https://did.li/8EgmC>

¹³ שרי אהרנו ושיירה ברביאיי-שחם דוח: ניתוח פעולות מדינת ישראל בהיערכות ובהתמודדות עם האלימות המינית במתקפת ה־7 באוקטובר והמלצות מדיניות (2024), <https://did.li/BvIZH> (להלן: ניתוח פעולות מדינת ישראל בהיערכות ובהתמודדות עם האלימות המינית במתקפת ה־7 באוקטובר והמלצות מדיניות); שיר בוקרה, ורדית אבידן והודיה שקד בהובלת יפעת ביטון, אתגרי הזיהוי והתיעוד של פשעי מין המבוצעים בחסות מתקפת טרור (נובמבר 2024): <https://did.li/Ozu6q>

OFFICE OF THE SPECIAL REPRESENTATIVE OF THE SECRETARY-GENERAL ON SEXUAL VIOLENCE IN CONFLICT, MISSION 6 REPORT – OFFICIAL VISIT OF THE SRSG-SVC TO ISRAEL AND THE OCCUPIED WEST BANK 29 JANUARY – 14 FEBRUARY 2024 10, (להלן: דוח צוות המשימה של SRSG-SVC), 34, 41, 53 (4.3.2024), <https://did.li/PvdmC>

OFFICE OF THE SPECIAL REPRESENTATIVE OF THE SECRETARY-GENERAL ON SEXUAL VIOLENCE IN CONFLICT, CONFLICT 7 RELATED SEXUAL VIOLENCE REPORT OF THE UNITED NATIONS SECRETARY-GENERAL 41 (April 2024), <https://did.li/tBWaa> (להלן: דוח מזכ"ל האו"ם לאלימות מינית בסכסוכים, 2024).

HUMAN RIGHTS COUNCIL, REPORT OF THE INDEPENDENT INTERNATIONAL COMMISSION OF INQUIRY ON THE OCCUPIED 8 PALESTINIAN TERRITORY, INCLUDING EAST JERUSALEM, AND ISRAEL A/HRC/56/26 (14.6.2024), <https://did.li/ziUlw> (להלן: דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, יוני 2024).

HUMAN RIGHTS COUNCIL, DETAILED FINDINGS ON ATTACKS CARRIED OUT ON AND AFTER 7 OCTOBER 2023 IN ISRAEL 9 (להלן: נייר העבודה הנלווה לדוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם), (10.6.2024), <https://did.li/2XQrl>

בנקודה זו יש לציין שני סייגים חשובים: ראשית, איננו עוסקות באירכוב חומרים, ושנית, איננו פועלות לאיסוף עצמאי של עדויות. פעולות אלה נעשות על ידי גופים רבים אחרים. הגוף הרשמי המרכזי העוסק בחקירת אירועי השבעה באוקטובר הוא המשטרה, בראשות יחידת החקירות להב 433. לצידה, בין יתר מוסדות החברה האזרחית, בולטת הספרייה הלאומית באיסוף עדויות, לצד פרויקטים תיעודיים עצמאיים נוספים כמו 'עדות 710'.¹⁴ ולמרות כל הנאמר כאן, לנוכח ריבוי אירועי השבעה באוקטובר, אופיים והקשיים בתיעודם, אין כל ביטחון כי הגיע לידינו כל המידע הקיים בתחום. הניסיון המצטבר מרחבי העולם מלמד כי פעמים רבות, ראיות ועדויות חדשות מתגלות ועולות על פני השטח זמן רב לאחר התרחשות האירועים. בתקופה שלאחר שובם של החטופים החיים האחרונים עלה מקבץ דיווחים חדש על אודות פגיעות מיניות חמורות שהתרחשו במהלך השבי, ובהן פגיעות שבוצעו כלפי החטופים הגברים. גם פה ניתן להעריך כי טרם נחשף כל שהתרחש.

ניסיוננו המקצועי בניהול הליכים פליליים בגין עבירות של אלימות מינית מקנה ערך מוסף מיוחד למאמצינו למיין את המידע ולנתחו. כל מידע שהגיע לידינו לא התקבל כפשוטו; כל פיסת מידע נבחנה – תחילה כדי להעריך את מידת הרלוונטיות שלה לנושא הנידון, ולאחר מכן היא נותחה על בסיס התוכן והערך הראייתי שבה. בהמשך קוטלג כל פריט לפי התבחינים הבאים: מקום ההתרחשות והזמן; מספר הקורבנות המעורבים באירוע הספציפי ומגדרם; סוג המעשים שבוצעו בהם, לפי מהותם; זהות מקור המידע; סיווג הראיות; אסמכתה לתוכן מפורט של המידע; והערות רלוונטיות נוספות. לסיום, הוטמעו כל הפריטים המקוטלגים במטריצה גדולה מאוחדת.¹⁵

אנו רואות חשיבות גדולה בדיוק המספרי של מקרי האלימות המינית שלגביהם קיימות עדויות וראיות קונקרטיות. דיווחים שמסרו עדים שונים הציבו בפנינו לעתים אתגרים מיוחדים. כך למשל, כדי לוודא שאין כפילויות בעדויות, היה צורך לוודא ולהבטיח שכל דיווח מתייחס לאירוע נפרד ושונה, ולא חוזר על אותו אירוע מזוויות שונות. לדוגמה, שורדי שבי דיווחו לעתים על אירועים ששמעו מאחרים במהלך תקופת השבי, ולעתים הדיווחים התייחסו לאותו אירוע שכבר דווח. במקרה זה, כל הדיווחים אוחדו לאירוע אחד במטריצה. לריבוי העדויות על אותו אירוע יש חשיבות רבה, משום שהן מחזקות את הבסיס הראייתי של האירוע.

את כל העבודה המדוקדקת של איסוף הראיות וקטלוגן, כינסנו בפלטפורמה ייחודית, שאורגנה וסווגה מנקודת מבט ראייתית. כל הפריטים שתועדו מוינו לקבוצות, בהתבסס על קרבתם לאירוע שבו הם עוסקים: דיווחים מגוף ראשון של ניצולי אלימות מינית; דיווחים של עדי ראייה ושמע ממקור ראשון בזמן אמת; דיווחים של אנשי כוחות הצלה; עובדים בחדר המתים שבתחנה שבה רוכזו החללים (תר"ח) ב'מחנה שורה'; דיווחים של נותני שירותים רפואיים ומטפלים. מפרספקטיבה ראייתית, המשקל שיוחס

¹⁴ "ארכיון 7 באוקטובר" הספרייה הלאומית <https://did.li/UPhDN>. מדובר במיזם נרחב שמובילה הספרייה הלאומית לתיעוד מאורעות השבעה באוקטובר והמלחמה, דרך יצירת מאגר מידע מהימן, נגיש ונרחב של כלל חומרי התיעוד, אשר ישמש אותנו ואת הדורות הבאים; פרויקט 'עדות 710' הוא מיזם אזרחי התנדבותי של אנשי ונשות הקולנוע הדוקומנטרי, המחקר ההיסטורי ובריאות הנפש, והוא מוקדש לתיעוד ולשימור העדויות של שורדי ושרדות אירועי שבעה באוקטובר. ראו: "עדות 710: מאגר עדויות היסטורי של אירועי שבעה באוקטובר 2023 כ"ב בתשרי התשפ"ד" <https://www.edut710.org>

¹⁵ המטריצה מורכבת מלמעלה מ-100 שורות נתונים מנותחות, שחלקים נכבדים בהן נוגעים לשעות הראשונות של המתקפה, שבהן בוצע חלק מרכזי של פשעי המין, וכן לדיווחים מטעם חוזרי וחוזרות השבי.

פרק ראשון: מתודולוגיה

מאז השבעה באוקטובר ועם חלוף הזמן, כמות המידע שנחשף הולכת ומתרחבת – בפוסטים ברשתות החברתיות, בכתבות המביאות סיפורים אישיים, בראיונות בתקשורת, בעדויות מוקלטות ועוד. במהלך המחקר שלנו סקרנו את כלל המידע הקיים, עקבנו אחר מקורותיו, הצלבנו נתונים והערכנו את טיב המקורות. בדקנו מאגרי מידע מקוונים, ניטרנו סיפורים שפורסמו בתקשורת המסורתית, ברשתות החברתיות ובפרסומים אחרים, לרבות ספרים, מאמרים בכתבי-עת, ראיונות, מצגות בכנסים, מאמרים אקדמיים וכדומה. בין היתר נעזרנו בפרויקט 'עדות 710' כדי לאתר חומרים רלוונטיים שהצטברו במאגר העדויות המצולמות, והודות לקשרים מקצועיים שניהלנו עם רשויות המדינה כמו גם עם ארגוני חברה אזרחית, עקבנו באופן פעיל אחר כל פיסת מידע וקיימנו שיחות עם מקורות שונים, כל זאת במטרה להצליב מידע ולחבר זה לזה את חלקי הפאזל. לאורך כל הדרך הקפדנו לכבד את בקשות העדים ששוחחו עמנו ואת פרטיותם, להבטיח את הסכמתם המודעת לשימוש שנעשה במידע שסיפקו, ולקבל את אישורם לכך.

לכל פריט השתנה בהתאם לקרבתו לאירוע שאליו הוא מתייחס ולסוג הראיה. אף כי ייתכן שינוי במשקל של כל פריט בין מערכת משפט אחת לאחרת ובין סוג אחד של הליכים לאחר – החשיבות הטמונה בחלוקה לקבוצות ראייתיות, רלוונטית לכל סוגי ההליכים. המידע המפורט הכלול בכל פריט מתועד חיזק את המשקל הראייתי שלו.

מטרתה של הפלטפורמה שיצרנו היא לשמש בסיס להליכים משפטיים עתידיים ולחקירות עתידיות, היכולים ללבוש צורות שונות ולהתקיים במסגרת הליכים משפטיים שונים: במשפטים פליליים בארץ, במדינה אחרת המפעילה סמכות שיפוט אוניברסלית, או בבית דין בין־לאומי; בתביעות אזרחיות המוגשות בארץ או במדינה אחרת; ובמגוון יוזמות חקירה בארץ או בחקירות רשמיות או לא רשמיות בחו"ל. כל אלה מחייבים הקמת בסיס ראייתי מוצק, וזאת אף שכללי הראיות הרלוונטיים עשויים להשתנות ממקום למקום ומהליך להליך. כך למשל, הליכים פליליים בארץ עשויים לחייב רף מהימנות גבוה יותר מאשר בבית דין בין־לאומי, והאחרון עשוי לחייב רף גבוה מזה שתחייב חקירה בין־לאומית. הסיווג והניתוח שעשינו מאפשרים לבצע הערכה מושכלת של הראיות והעדויות הקיימות, עבור כל אחד מההליכים העתידיים הללו.

על בסיס תשתית עובדתית זו, אנחנו מבקשות להציג להלן מסגרת משפטית הכוללת מרכיבים משפטיים־עקרוניים וראייתיים כאחד, במטרה לבסס אחריות פלילית בגין פשעי האלימות המינית שבוצעו בשבעה באוקטובר 2023, וכן בתקופת השבי. פלטפורמה זו שימשה אותנו גם כתשתית לניתוח האנליטי שערכנו באשר לבסיס המשפטי להעמדתם לדין של מחבלי חמאס בגין פשעי מין שביצעו בשבעה באוקטובר. ניסיוננו במשפט פלילי ובייצוג נפגעות ונפגעים, לצד היכרותנו עם מערכת ההעמדה לדין, אפשרו לנו להעריך את האתגרים הטמונים במשימה כזו ולאתר דרכים אפשריות להתגבר עליהם. לפיכך, המחקר המוצג כאן הוא מחקר מבוסס־עובדות, אשר מכוון גם למטרות יישומיות.

מדוע, אם כן, יש בכל זאת חשיבות לבסס את הטענה כי התקיפות המיניות שבוצעו בשבעה באוקטובר היו שיטתיות ו/או מתוכננות מראש? חשיפת השיטתיות ו/או התכנון מראש יכולה להעיד על הפיכת האלימות מינית לנשק, ועל השימוש בה ככלי מלחמה. כך ניתן להבחין בין מקרים אקראיים או בודדים של תקיפה מינית שייתכן שהתרחשו במהלך מתקפה נרחבת או שיטתית נגד אוכלוסייה אזרחית, לבין שימוש באלימות מינית כנשק אסטרטגי או טקטי במצבי לחימה. החלטה 1820 של מועצת הביטחון של האו"ם משנת 2008, שהיא ההחלטה הראשונה שהתייחסה במפורש לנושא, מבהירה כי אלימות מינית יכולה לשמש כאמצעי טקטי במצבי לוחמה: "אלימות מינית, כשהיא נמצאת בשימוש או מופעלת כטקטיקה מלחמתית כדי לפגוע באזרחים במכוון או כחלק מהתקפה נרחבת או שיטתית נגד אוכלוסיות אזרחיות".¹⁸ החלטה מס' 1960 של מועצת הביטחון של האו"ם משנת 2010, פיתחה את הדרכים למאבק באלימות מינית באזורי עימות, וחזרה על תיאור זה תוך התייחסות גם ל"אלימות מינית נרחבת או שיטתית במצבים של סכסוך מזוין".¹⁹ ניסוח זה משקף את ההבנה כי התרחשות של תופעה נרחבת או שיטתית של מקרי אלימות מינית מעידה על השימוש בה כנשק במסגרת מטרה רחבה יותר של הטלת אימה וטרור. למסגור זה, שנעשה על ידי הגוף הביצועי הגבוה ביותר של האו"ם, יש השלכות קונקרטיות. החלטה 1960 אף מעניקה למזכ"ל האו"ם את המנדט לפרט מי הם "הצדדים השונים בסכסוך שקיימים נגדם חשדות אמינים על ביצוע או על אחריות לדפוסים של אונס וצורות אחרות של אלימות מינית", בנספח לדוחות השנתיים של המזכ"ל בנושא זה.²⁰

למרות הניסוח הנחרץ, אין הגדרה משפטית רשמית של 'שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה'. עם זאת, בהתאם לאמור לעיל בהחלטות מועצת הביטחון, תקיפות מיניות שבוצעו כחלק ממתקפה שמטרתה להטיל אימה וטרור בקרב היריב, נתפסות בתיאור המחקרי המקובל כ'שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה'. מכיוון שברוב המקרים, כמעט בלתי אפשרי להניח יד על הוראות להשתמש באלימות מינית כחלק ממתקפה, ומכיוון שניתן להניח שרוב מבצעי העבירות יכחישו כל תכנון מוקדם של מעשים אלה – חיוני לאתר דרכים אחרות שיצביעו על תכנון מראש של שימוש באלימות מינית במתקפה או על נטייה מוקדמת (פרה־דיספוזיציה) לאלימות מסוג זה. על כך ניתן ללמוד למשל דרך איתור קווי דמיון או מאפיינים משותפים בין כמה תקיפות מיניות שבוצעו באותה מתקפה במקומות שונים, באופן שיכול להעיד על דפוס, או באמצעות ראיות לחשיפה חוזרת ונשנית של התוקפים לתכנים של ברוטליות ואלימות מינית. דבר זה יכול להתקבל כהוכחה לשימוש שיטתי ומכוון באלימות מינית ככלי מלחמה.

בפרק הבא יובהר כיצד ממצאי הדוחות הרשמיים של האו"ם מקימים באופן ברור את היסוד לסיווג הפשעים שבוצעו על ידי חמאס בשבעה באוקטובר 2023, כ'פשעים נגד האנושות' לפי סעיף 17(g) של

¹⁶ Fionnuala D. Ni Aolain, Rethinking the Concept of Harm and Legal Categorizations of Sexual Violence During War, 1(2) THEO. (INQUIR. L. 1, 307 (2000) (להלן: (Ni Aolain)).

¹⁷ ס' 7 (1) (ז) לחוקת רומא של בית המשפט הפלילי הבין־לאומי. ראו נוסח עברי באתר עלמ"ה – עמותה לקידום המשפט הבין־לאומי ההומניטרי:

ICC Rome Statute Translation, ALMA-IHL <https://did.li/CS7aa>

¹⁸ United Nations Security Council Resolution 1820 (2008) S/RES/1820. ההדגשה שלנו.

¹⁹ United Nations Security Council Resolution 1960 (2010) S/RES/1960. ההדגשה שלנו.

²⁰ שם. ראו גם בנספח לכתבה "אני לא יכולה למחוק מהראש את כל הדם", לעיל ה"ש 10.

פרק שני: רקע תיאורטי

מאפיינים ייחודיים של פשעי אלימות מינית
ככלי מלחמה באזורי עימות

אלימות מינית באזורי עימות נבדלת מאלימות מינית המכוונת לפרט בלבד, בהיבטים רבים.¹⁶ ההבדל המרכזי הוא שאלימות מינית באזורי עימות מכוונת בראש ובראשונה כלפי הקהילה כולה, ולא רק (ואף לא בהכרח) כלפי הקורבן הבודד. לכן, מנקודת מבט משפטית גרידא, בהגדרת סעיף 17(g) של 'חוקת רומא' – גם מעשה בודד של אלימות מינית, אם הוא מבוצע "כחלק מהתקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד כל אוכלוסייה אזרחית, בידיעה על ההתקפה", יכול להיחשב כ'פשע נגד האנושות'.¹⁷ חשוב לציין כי בהגדרה זו, החיווי "נרחבת או שיטתית" מתייחס לאופי המתקפה הכוללת ולא בהכרח למעשי האלימות המינית שבוצעו כחלק ממנה. לפיכך, על מנת לסווג פשעי אלימות מינית באזורי עימות כ'פשעים נגד האנושות', אין צורך להוכיח שהתקיפות המיניות היו שיטתיות ומתוכננות מראש.

'חוקת רומא'. ממצאים אלה מספקים גם ביסוס להוכחת יסוד השיטתיות, הנדרש כדי לייחס לחמאס אחריות לשימוש ב אלימות מינית ככלי מלחמה. פלטפורמת הראיות הייחודית שלנו מספקת תימוכין משמעותיים למסקנות אלה, שכן היא מאפשרת בדיקה צולבת של כל המידע ומובילה לזיהוי קווי דמיון ודפוסים משותפים התומכים במסקנות אלה. השימוש בראיות מבוססות דפוסים התגלה כאסטרטגיה מרכזית בהתמודדות עם האתגרים המשפטיים והראייתיים בהעמדה לדין במקרים של אלימות מינית באזורי עימות.²¹

Xabier Agirre Aranburu, Sexual Violence beyond Reasonable Doubt: Using Pattern Evidence and Analysis for International ²¹ (Cases, 23 LEIDEN J. INT'L L. 609, 609–627 (2010)

3.1 דוח הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאלימות מינית בקונפליקט (SRSG-SVC), מארס 2024

כחודש לאחר המתקפה, ב־8 בנובמבר 2023, קיבל משרדה של הגב' פרמילה פאטון, תת־מזכ"ל האו"ם והנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם בנושא אלימות מינית בקונפליקט, הזמנה רשמית מטעם ממשלת ישראל, באמצעות המשלחת הקבועה של ישראל לאו"ם, "לשמוע ולראות ממקור ראשון את העדויות והראיות למעשי הזוועה הללו [של אלימות מינית]". ב־27 בנובמבר 2023, נענה משרדה להזמנה ותיאם את פרטי הביקור שהתקיים בין ה־29 בינואר ל־14 בפברואר. בשונה מביקורים שערכה הנציגה המיוחדת במקומות אחרים, לביקור זה התלווה צוות מורחב של תשעה מומחים מוסמכים מגופים מגוונים של האו"ם, ובהם צוות ממשרדה לצד מומחים נוספים שהוכשרו בביצוע מוגן ואתי של ראיונות עם שורדים ועם עדים של פשעי אלימות מינית, פתולוג משפטי ומנתח מידע דיגיטלי ומידע בקוד פתוח.²³

דוח צוות המשימה פורסם ב־4 במרץ 2024, והיה הדוח הראשון בעניין פשעי האלימות המינית שבוצעו במתקפת השבעה באוקטובר שפורסם על ידי גוף רשמי של האו"ם. צוות המשימה הגיע למסקנה כי קיים יסוד סביר להאמין כי פשעי אלימות מינית באזורי עימות אכן התרחשו במהלך מתקפת השבעה באוקטובר בזירות שונות במרחב עוטף עזה, לרבות מעשי אונס ופשעים של אונס קבוצתי שהתרחשו בשלושה מוקדים לפחות,²⁴ וכי קיימות ראיות ברורות ומשכנעות לכך שחטופות וחטופים נפגעו בתקיפות מיניות בעזה, וכי אלה ככל הנראה מוסיפות להתבצע.

משרד הנציגה המיוחדת הבהיר כי צוות המשימה לא יכול היה לקבוע אם האלימות המינית הייתה טקטיקה מלחמתית או שנעשה בה שימוש באופן נרחב ו/או שיטתי, וזאת בשל הזמן המוגבל שעמד לרשות הצוות ומכיוון שקביעה כזו מצריכה חקירה מקיפה בהיקף מלא.

אף על פי כן, הדוח מכיל די ממצאים שיכולים לבסס את אופייה השיטתי של האלימות המינית. יתר על כן, הוא מציג מידע מספק לקביעה כי מעשי האלימות המינית שביצע חמאס בשבעה באוקטובר מהווים פשעים נגד האנושות.²⁵ הדוח קובע כי "באתרים שונים במרחב עוטף עזה, אותר דפוס של קורבנות – בעיקר נשים – שנמצאו עירומות לחלוטין או באופן חלקי, מהמותניים ומטה, כשידיהן קשורות מאחורי גבן ו/או שנקשרו לאובייקטים כגון עצים ועמודים, ונורו".²⁶ עוד נכתב בדוח כי "ישנו יסוד סביר להניח כי באתר מסיבת הטבע נובה ובסביבתו התרחשו מקרים שונים של אלימות מינית וכי קורבנות עברו אונס ו/או אונס קבוצתי ולאחר מכן נרצחו"; וכן: "ישנם דיווחים נוספים שמסרו אנשים שהיו עדים לפחות לשני

²² להנחיות מפורטות בנוגע לחקירות פליליות בין־לאומיות בנושא אלימות מינית, ראו הפרוטוקול הבין־לאומי 2017, לעיל ה"ש 4; להנחיות בית הדין הפלילי הבין־לאומי בנושא חקירות פשעים מיניים ומגדריים, ראו: INTERNATIONAL CRIMINAL COURT: THE OFFICE OF THE PROSECUTOR, POLICY PAPER ON SEXUAL AND GENDER-BASED CRIMES (June 2014) <https://did.li/wzxx5> (March 24, 2024), <https://did.li/0z7aa>. ראו גם הערת הנחיות של משרד נציבות האו"ם לזכויות האדם (OHCHR) בנושא שילוב פרספקטיבה מגדרית בחקירות זכויות אדם במדריך משרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם (OHCHR) למעקב אחר זכויות אדם, לעיל ה"ש 4.

²³ דוח צוות המשימה של SRSG-SVC, לעיל ה"ש 6, בפס' 2.

²⁴ באתר מסיבת הטבע נובה ובסביבתו, לאורך כביש 232 ובקיבוץ רעים.

²⁵ Ruth Halperin-Kaddari, October 7 Sexual Violence as Crimes Against Humanity, THE MINERVA CENTER FOR HUMAN RIGHTS (March 24, 2024), <https://did.li/0z7aa>.

²⁶ דוח צוות המשימה של SRSG-SVC, לעיל ה"ש 6, בפס' 43.

פרק שלישי: דוחות חקירה ובירור עובדות רשמיים של האו"ם

בטרם נציג את המסגרת הראייתית ואת הניתוח המשפטי, חשוב להבהיר את הבסיס העובדתי שכבר הונח באופן רשמי באשר לפשעי האלימות המינית ולמעשי הזוועה על רקע מיני שבוצעו במהלך מתקפת השבעה באוקטובר, וכן כלפי החטופים בשבי בעזה. דוחות האו"ם וחומרי בית הדין הפלילי הבין־לאומי שאותם ננתח בפרק זה, מציבים אמות מידה מחמירות כדי לבסס מידע המוגדר 'מידע מאומת', בפרט בהקשר של אלימות מינית באזורי עימות או בהקשרה של כל הפרה אחרת של זכויות אדם. אמות מידה אלה נועדו להבטיח שהמידע שנאסף, נבחן ותועד, יהיה אמין ומהימן, ובמקביל גם יגן על זכויותיהם של השורדים ועל כבודם.²² כגופים בעלי הסמכות הגבוהה ביותר בזירה הבין־לאומית, יש לאו"ם ולבית הדין הפלילי הבין־לאומי תפקיד מכריע בהעמדת העובדות ההיסטוריות על דיוקן, ולכן עניינם מצדיק ניתוח נפרד, תוך הצבעה על ממצאיהם העובדתיים וכן על תוצאותיהם המשפטיות.

מקרים בהם נאנסו גופות של נשים אחרי שמצאו את מותן.²⁷ ממצאים אלה מצביעים באופן ברור על דפוס פעולה.

הדוח מתייחס ל"מתקפה מתואמת של חמאס, אשר אליה הצטרפו קבוצות חמושות אחרות", וקובע כי "המורכבות ושיטת הפעולה (modus operandi) של המתקפות, שנראה כי בוצעו בשלושה גלים עוקבים, יכולים להצביע על תכנון, תיאום וידע מוקדם מפורט על המטרות שנבחרו". ברור אפוא, כי מעשי האונס והאונס הקבוצתי שבוצעו בשבעה באוקטובר, התרחשו כחלק מ"מתקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד אוכלוסייה אזרחית כלשהי, בידיעה על המתקפה". כפי שצוין לעיל, על פי 'חוקת רומא', כאשר אונס מבוצע "כחלק מהתקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד כל אוכלוסייה אזרחית, בידיעה על המתקפה", הוא מהווה 'פשע נגד האנושות'.

בנוסף לתיעוד פשעי המין שבוצעו בשבעה באוקטובר, הוצגו בפני צוות המשימה גם ראיות הנוגעות לאליומות המינית כלפי חטופות וחטופים בזמן החזקתם בשבי. הדוח מצא כי "ישנן ראיות ברורות ומשכנעות לכך שחטופים בעזה עברו תקיפות מיניות שככל הנראה מוסיפות להתרחש".²⁸

ממצאי הדוח של משרד הנציגה המיוחדת שולבו בדוח השנתי של מזכ"ל האו"ם בנושא אלימות מינית בסכסוכים שפורסם בחודש אפריל 2024.²⁹

3.2 דוח 'ועדת החקירה הבין-לאומית העצמאית של האו"ם בנושא השטח הפלסטיני הכבוש, כולל מזרח ירושלים, וישראל' (COI), יוני 2024

ועדת החקירה הבין-לאומית (COI), שהוקמה בז'נבה במאי 2021 על ידי מועצת האומות המאוחדות לזכויות אדם של האו"ם, הודיעה כבר ב־10 באוקטובר 2023 כי בכוונתה לחקור את אירועי השבעה באוקטובר 2023 ואת האירועים שבאו לאחר מכן.³⁰ הוועדה ניהלה את חקירתה ללא שיתוף פעולה מצד ממשלת ישראל ולא קיימה ביקור בשטח האתרים עצמם.³¹

את הדוח שהתייחס לתקופה שבין 7 באוקטובר ל־31 בדצמבר 2023, הציגה ועדת החקירה הבין-לאומית העצמאית בפני מועצת זכויות האדם של האו"ם ב־19 ביוני 2024. כפי שמוסבר בנוסח הדוח עצמו, יש לקרוא אותו לצד נייר הרקע לדין הנלווה לו, המציג בפירוט את ממצאיה העובדתיים של הוועדה.³²

דוח ועדת החקירה הבין-לאומית העצמאית משלים את דוח הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאליומות מינית בקונפליקט ומרחיב אותו בשלושה היבטים מרכזיים:

²⁷ שם, בפס' 58.

²⁸ שם, בפס' 71.

²⁹ דוח מזכ"ל האו"ם לאליומות מינית בסכסוכים, 2024, לעיל ה"ש 7, בפס' 41.

³⁰ COMMISSION OF INQUIRY COLLECTING EVIDENCE OF WAR CRIMES COMMITTED BY ALL SIDES IN ISRAEL AND OCCUPIED PALESTINIAN TERRITORIES SINCE 7 OCTOBER 2023, UNITED NATIONS (Oct. 10, 2023), <https://did.li/tLyOf>

³¹ לתיאור אופן איסוף המידע והמתודולוגיה שבהם נעשה שימוש ראו: דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, יוני 2024, לעיל ה"ש 8, בפס' 3-5.

³² שם. ראו גם: נייר העבודה הנלווה לדוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, לעיל ה"ש 9.

א. הוא מאשר שאליומות מינית אכן התרחשה בשישה אתרים שונים:

"הוועדה מצאה כי מעשי אלימות מינית בוצעו בשבעה באוקטובר בישראל, לרבות במסיבת הנובה, לאורך כביש מס' 232, בבסיס נחל עוז ובקיבוצים רעים, ניר עוז וכפר עזה".³³

ב. הוא מייחס בבירור את פשעי האלימות המינית לחמאס:

"הוועדה מסיקה כי אנשי הזרוע הצבאית של חמאס וקבוצות חמושות פלסטיניות נוספות תקפו נשים, בין היתר באמצעות רציחות מכוונות, חטיפות והתעללות פיזית, נפשית ומינית".³⁴

ג. הוא מסיק שמעשי אלימות מינית אלה לא היו ספורדיים, אלא חלק מדפוס:

"הוועדה זיהתה דפוסים המעידים על אלימות מינית במספר זירות והגיעה למסקנה כי נשים ישראליות נפלו קורבן לפשעים אלה במקרים רבים. מתקפת השבעה באוקטובר הכשירה את הקרקע לביצועם של פשעי אלימות מינית ומגדרית ופשעים אלה לא היו מקרים מבודדים אלא בוצעו באופן דומה במספר זירות ועל ידי מספר רב של מבצעים פלסטינים".³⁵

ראוי לציין כי דוח זה נמנע מלהתייחס לראיות חיוניות המלמדות על האלימות המינית והמגדרית המתמשכת שבוצעה כלפי החטופות והחטופים שהיו מוחזקים אז בשבי החמאס. ראיות אלה כבר היו גלויות ונגישות לציבור, לרבות במסגרת ראיונות לתקשורת שנתנו חטופים ששוחררו, ובראשם עדותה של שורדת השבי עמית סוסנה, שחשפה כבר במרץ 2024 את סיפורה האישי שכלל פגיעה מינית בשבי.³⁶

מתוך הסרט "זעקות ואז שתקה", באדיבות קסטינה תקשורת

³³ דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, יוני 2024, לעיל ה"ש 8, בפס' 77.

³⁴ שם, בפס' 94.

³⁵ שם, בפס' 95.

³⁶ Patrick Kingsley and Ronen Bergman, Israeli Hostage Says She Was Sexually Assaulted and Tortured in Gaza, THE NEW YORK TIMES (March 26, 2024), <https://did.li/ofj6q>; "החטופה עמית סוסנה בעדות מצמררת: הותקפתי מינית בשבי חמאס", Ynet (26.3.2024), <https://did.li/ALyOf>. יש לציין כי בשלב זה, כבר היה מידע נוסף שהתקבל מבני ערובה אחרים ששבו לישראל. דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם הסתמך על מקורות נגשים לציבור ועל סיקור תקשורתי בנושאים אחרים. ראו, לדוגמה: דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, יוני 2024, לעיל ה"ש 8, בפס' 35 (הדוח מפנה לכתבה בעיתון 'הארץ').

בדוח שלה, שפורסם בספטמבר 2024, התייחסה הוועדה לנושא זה בפסקה אחת בלבד: "הוועדה קיבלה מידע אמין על מספר חטופים שנפלו קורבן לאליומות מינית ומגדרית בזמן שהוחזקו בשבי, לרבות עינויים והתעללות בעלי אופי מיני שבוצעה נגד גברים ונשים בעת שהוחזקו במנהרות. חטופה משוחררת אחת דיווחה כי נאנסה בדירה".³⁷

3.3 צו מעצר של בית הדין הפלילי הבין-לאומי (ICC), נובמבר 2024

ב-21 בנובמבר 2024 הוציאה 'ערכאת קדם-משפט' של בית הדין הפלילי הבין-לאומי, בהרכבה למצב במדינת פלסטין, צו מעצר פה אחד למוחמד דיאב איברהים אל-מסרי, הידוע בכינויו "מוחמד דף", בגין טענות לביצוע פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה בשטחן של מדינת ישראל ומדינת פלסטין, לכל המוקדם מהשבעה באוקטובר 2023.³⁸ עוד קבע צו המעצר, בין היתר:

"עוד מצאה הערכאה כי בעת שהוחזקו בשבי בעזה, חלק מהחטופים, בעיקר נשים, היו נתונים לאליומות מינית ומגדרית, לרבות חדירה כפויה, עירום כפוי ויחס משפיל ומבזה. על בסיס החומר שהוצג, מצאה הערכאה יסוד סביר להאמין כי פשעי עינויים כפשע נגד האנושות ופשע מלחמה, אונס וצורות אחרות של אליומות מינית כפשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה, יחס אכזרי כפשע מלחמה והתקפות על כבוד האדם האישי כפשע מלחמה בוצעו נגד אנשים אלה בתקופה הרלוונטית".

זוהי ההכרה הרשמית הראשונה לכך שהאליומות המינית שלה היו נתונים החטופים, כללה חדירה כפויה.

³⁷ שם, בפס' 82.

³⁸ "המצב במדינת פלסטין: ערכאת קדם-משפט של בית הדין הפלילי הבינלאומי" הוציאה צו מעצר למוחמד דיאב איברהים אל-מסרי (דף) INTERNATIONAL CRIMINAL COURT (21.11.2024), <https://did.li/n8Trl>

נפתח בהערה מושגית: כשעדויות של שורדים אינן זמינות, כתוצאה ממעשייהם הפליליים של מבצעי העבירות עצמם, מתחייב לתת משקל רב יותר לראיות מסוג 'רס גסטה' (res gestae – אמירות של נפגעות ונפגעים עצמם בזמן אמת, או בסמוך לאירוע, המוכרות כחריג לכלל בדבר עדות שמועה) ולראיות קבילות אחרות, גם אם הן פחות מסורתיות, וזאת על מנת להניח בסיס עובדתי מוצק. זאת ועוד, מצבים של אלימות מינית כרוכים לעתים קרובות בסוגים שונים של אלימות מינית שמעבר לאונס, כגון השחתת איברי מין. כפי שנסביר בהמשך, הדפוס החוזר של השחתת איברי מין בשבעה באוקטובר מעיד על כך שהשימוש באלימות מינית ככלי נשק, היה נטוע עמוק בתודעתם של המחבלים.

את המידע הזמין סיווגנו לפי שש קטגוריות:

1. מידע בגוף ראשון שנמסר על ידי ניצולים שחוו פגיעה מינית בעצמם.
2. מידע שנמסר בזמן אמת על ידי עדי ראייה ועדי שמיעה, שהיו שם וראו במו־עיניהם או שמעו במו־אוזניהם את התרחשותו של אירוע אלימות מינית. כולל דיווחי 'רס גסטה' שנמסרו על ידי עדים, ובהם חטופות וחטופים ששחררו.
3. מידע שנמסר על ידי צוותי חירום שהעניקו מענה ראשוני בשטח.
4. מידע שנמסר על ידי עובדים בתחנה שבה רוכזו החללים (תר"ח) הצבאית במחנה שוֹרָה.
5. מידע שנמסר על ידי נותני שירותים רפואיים ומטפלים.
6. סוגים אחרים של מידע (למשל, תמונות וסרטונים).

בבואנו להציג את ממצאי המחקר, נבקש לפרט תחילה על סיכום הממצאים בכל אחת מהקטגוריות, הן מבחינה כמותית ומבחינה תוכנית. לאחר מכן נתאר את התמות המשותפות העולות בבחינה כוללת של כל קטגוריה.

חשוב לחזור ולציין כי עדויות של עדים מסוימים עשויות להופיע ביותר מקטגוריה אחת. כך, חטוף ששחרר עשוי לתאר את מה שחווה על בשרו, לספר על מה שראה במו עיניו ולדווח על מה ששמע מחטוף אחר. כל אחת מהרשומות הללו מהווה תיאור ייחודי ונפרד.

4.1 מידע בגוף ראשון שנמסר על ידי ניצולים שחוו פגיעה מינית בעצמם

אף כי רבים מן החטופים ששחררו והושבו לישראל העניקו ראיונות גלויים לתקשורת ועדויותיהם הפכו לנחלת הכלל, לנוכח ההבנה כי מסמך זה יוסיף לשמש כמקור מידע מרכזי גם בעתיד, בחרנו להותיר את שמם ואת פרטיהם המזהים תחת חיסוי. השמות והפרטים המזהים שמורים אצלנו.

1. ניסיון אונס ותקיפה מינית שהתרחש באתר מסיבת הטבע נובה, בשבעה באוקטובר.³⁹
2. מעשה מיני בכפייה, התעללות מינית ועירום כפוי, שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה.⁴⁰

³⁹ העדות של א', ניצולת המסיבה בנובה, הושמעה לחברות 'פרויקט דינה' ב־4 במאי 2025. העדות אומתה על ידי ד', שהיה חלק מצוות החילוץ ועל ידי מקור חסוי נוסף.

פרק רביעי: המסגרת הראייתית

אלימות מינית, בפרט כשהיא משמשת ככלי נשק באזורי עימות, מציבה לאנשי המשפט ולמבקשי הצדק אתגרים משפטיים ייחודיים, כפי שקרה במתקפת השבעה באוקטובר. אתגרים אלה מחייבים שימוש בכלים ראייתיים מסורתיים פחות מהמקובל. על מנת להתמודד בהצלחה עם סוגים פחות קונבנציונליים של מידע, עיצבנו פלטפורמה מיוחדת שמטרתה לארגן ולסווג את כל המידע המאומת הזמין מנקודת מבט ראייתית, בהתאם לערכו הראייתי.

3. עירום כפוי, הטרדה מינית מילולית ופיזית, איומים באונס (בצורת נישואין כפויים), אשר נעשו במהלך החטיפה ובתקופת השבי בעזה.⁴¹
4. הטרדה מינית מילולית ופיזית; איומים באונס (בצורת נישואין כפויים) – שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה.⁴²
5. עירום כפוי שהתרחש במהלך תקופת השבי בעזה.⁴³
6. עירום כפוי, הולכה ברחוב בכפייה של ילד עירום והשפלה מינית.⁴⁴
7. איומים באונס (בצורת נישואין כפויים), שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה.⁴⁵
8. איומים באונס (בצורת נישואין כפויים), שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה.⁴⁶
9. תקיפה מינית פיזית, שהתרחשה במהלך תקופת השבי בעזה.⁴⁷
10. הטרדה מינית מילולית, שהתרחשה במהלך תקופת השבי בעזה.⁴⁸
11. הטרדה מינית מילולית, שהתרחשה במהלך תקופת השבי בעזה.⁴⁹
12. התעללות מינית פיזית, עירום כפוי ואיומים באונס (בצורת נישואין כפויים), שהתרחשו במהלך החטיפה ובתקופת השבי בעזה.⁵⁰
13. עירום כפוי, הטרדה מינית מילולית, שלילת זהות מגדרית והשפלה מינית, שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה כלפי גבר חטוף.⁵¹
14. עירום כפוי והשפלה מינית, שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה כלפי גבר חטוף.⁵²

⁴⁰ העדויות זמינות לציבור הרחב בסרטו של שריל סנדברג "זעקות ואז שתיקה" (Screams Before Silence). ראו: זעקות ואז שתיקה (ענת סטלינסקי במאית 2024) (להלן: זעקות ואז שתיקה); בכתבות "עמית סוסנה בעדות מצולמת ראשונה: "ידעתי שהמחבל זומם משהו, שדבר רע עומד לקרות" (להלן: Ynet (3.4.2024), בן שני ומיכל ויג "עמית סוסנה בעדות חד־פעמית: "נתתי את כל מה שיש לי, חשבתי שאני הולכת למות" (להלן: Ynet (28.1.2025), https://did.li/dFgmC. הניצולה תיארה בעדותה כיצד המחבל שהחזיק אותה בשבי אילץ אותה להתקלח ולאחר מכן הכה אותה ותקף אותה מינית באיומי אקדח. היא הוחזקה בשבי כשהיא כבולה בשרשרת ברזל לקרסוליה במשך שלושה שבועות. המחבל שאל אותה שוב ושוב על מועד המחזור החודשי שלה.

⁴¹ Mia Schem shares horrific moments from being a hostage in Gaza, INSTAGRAM (Oct. 20, 2024), https://did.li/kwux5; שי גל "מייה שם מדברת לראשונה: המנתח אמר לי "את בחיים לא תחזרי הביתה" (להלן: N12 (28.12.2023), https://did.li/p8Trl; דניאל אדלסון ואיתמר אייכנר "שורדת השבי מייה שם: הייתי בכלוב עם 5 צעירות, הן עדיין שם מעונות ומנוצלות" (להלן: Ynet (29.10.2024), https://did.li/E3JgT.

⁴² יונתן ריגר "אגם קיבלה שם ערבי: את מתחתנת בעזה" (להלן: N12 (22.12.2023), https://did.li/vQIZH; זעקות ואז שתיקה, לעיל ה"ש 40.

⁴³ איתמר אייכנר "מייה רגב לשגרירי או"ם: "מחבלי חמאס קרעו ממני את הבגדים, לקחו ממני את הזהות" (להלן: Ynet (31.1.2024), https://did.li/uA7aa. שורדת השבי דיווחה כי מחבלי חמאס הפשיטו אותה מבגדיה וגדלו ממנה את זהותה ואת שמה.

⁴⁴ לי נעים "בשבי: שיחה עם הגר ברוזץ" (להלן: N12 (14.8.2024), https://did.li/Bzxx5.

⁴⁵ מיכל פעילן "עדותה המצמררת של נוגה ששבה משבי חמאס: "המחבל הביא לי טבעת, אמר לי שאתחתן איתו בעזה ואביא לו ילדים" (להלן: N12 (25.4.2024), https://did.li/SKZaa.

⁴⁶ עידו סולומון "המחבלים ביקשו שאפתח מצלמה, חשבתי שהורגים אותי בלייב" (להלן: N12 (9.8.2024), https://did.li/YtOlw.

⁴⁷ הילה קורח "בשבי בעזה, עם ילדה בת 6: "אמרתי לאמיליה, אנחנו הולכות למות" (להלן: N12 (6.1.2024), https://did.li/N2aDN; רשת 13; אסתי פרז בן־עמי "דניאל אלוני: ניסו לשכנע אותי להשאיר את אמיליה בעזה" (להלן: N12 (4.12.2024), https://did.li/Czxx5.

15. תקיפה מינית ואיומים באונס (בצורת נישואין כפויים), שנחוו על ידי נערה חטופה במהלך חטיפתה ובזמן השבי בעזה.⁵³
16. תקיפה מינית פיזית, הטרדה מינית מילולית, שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה.⁵⁴
17. התעללות מינית ופיזית, עירום כפוי והשפלה מינית, שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה כלפי גבר חטוף.⁵⁵
18. ניסיון אונס, תקיפה מינית פיזית, עירום כפוי, השפלה מינית והטרדה מינית מילולית, שהתרחשו במהלך השבי בעזה כלפי גבר חטוף.⁵⁶
19. תקיפה מינית פיזית, עירום כפוי, שהתרחשו במהלך השבי, כלפי גבר חטוף.⁵⁷
20. עירום כפוי, השפלה מינית, שלילת זהות מגדרית, שהתרחשו במהלך השבי, כלפי גבר חטוף.⁵⁸
21. מעשים מיניים בכפייה, ניצול והתעללות מינית חוזרים ו**עירום כפוי**, על ידי שלושה שובים שונים שהתרחשו במהלך תקופת השבי בעזה. אחד המעשים בוצע על ידי גורם רפואי בסמוך לפרוצדורה רפואית שעברה החטופה. יתר המעשים בוצעו על ידי שובים אחרים שהחזיקו בחטופה.⁵⁹
22. הטרדה מינית, עירום כפוי שהתרחשו במהלך השבי כלפי גבר חטוף.⁶⁰
23. אלימות מינית חמורה ומתמשכת שהתרחשה במהלך השבי לכל אורכו.⁶¹

⁴⁸ טל אריאל יקיר "רק כשחזרתי לארץ הבנתי – מי שדיבר איתי במנהרה היה סינואר" ישראל היום (11.7.2024), https://did.li/aWrOf; מיכל פעילן "שנה לשובם | ספיר כהן בעדות חדשה על השבי - והגענועים לבן הזוג סשה שעדיין בעזה" (להלן: N12 (26.11.2024), https://did.li/xQIZH.

⁴⁹ Shira Rubin, A Former Israeli Hostage Recalls the Brutality of Hamas Captivity, THE WASHINGTON POST (June 1, 2024), https://did.li/Dzxx5; דוד ורטהיים "בחדשות 13 שידרו כתבה בהשתתפות חטופה ללא אישורה" וואלה ברנז'ה (30.5.2024), https://did.li/6W1rl. השורדת דיווחה כי המחבלים דרשו ממנה להתפשט, הפעילו עליה אלימות פיזית, ובוצעו עליה בדיקות גופניות בטענה של חיפוש אחר משרדים של צה"ל. היא התנגדה לדרישותיהם ובסופו של דבר גרמה להם לוותר על דרישתם בכמה מקרים.

⁵⁰ Natan Odenheimer & Isabel Kershner, She Was Released. Now She's Campaigning for Her Partner Still in Gaza, THE NEW YORK TIMES (March 25, 2025), https://did.li/dWrOf (להלן: Odenheimer & Kershner).

⁵¹ Lesley Stahl & Aliza Chasan, Freed Israeli hostages Yarden Bibas, Keith Siegel, Tal Shoham describe horrors of being held captive by Hamas, CBS NEWS 60 MINUTES (March 30, 2025), https://did.li/jFgmC; YouTube: (https://did.li/PlyOf גם (להלן: Stahl & Chasan); לי נעים "שכבתי על הרצפה עם רגליים מקופלות והמחבל ירק עליי ובעט בי" (להלן: N12 (15.5.2025), https://did.li/Gzxx5; (The United Nations Committee Against Torture (UNCAT) in Geneva, as part of an Israeli delegation (12.11.25).

⁵² "המהדורה המרכזית" 12+ (1.4.2025), https://did.li/kChOf.

⁵³ אביבתי מיסניקוב "שורדת השבי דפנה אליקים: "אחד המחבלים היה נוגע בי כל הזמן" (להלן: N12 (6.5.2025), https://did.li/v8Trl; ריאיון שננתה ניצולת שבי בכנס הסיום של תוכנית TEEN SPIRIT מטעם מטה ההסברה האזרחי (6.5.2025).

⁵⁴ "עובדה: עכשיו אור" 12+ (28.5.2025), https://did.li/LCJx5.

⁵⁵ "העדויות שכל העולם חייב לראות: רום ברסלבסקי מדבר על הכול" 13 (6.11.2025), https://did.li/9w1lw; מדקה 37:07.

⁵⁶ מיכל פעילן "הרעב, האלימות, התקיפות המיניות - והתקווה: גיא גלבוט-דלאל בראיון" (להלן: N12 (22.11.2025), https://did.li/Sly6q; וראו גם: A Hamas Hostage`s Secret Ordeal, THE NEW YORK TIMES (4.2.2026) https://did.li/xofba.

⁵⁷ אלמוג בוקר "תלשו אותי מהמציאות ושמו אותי בזהירות" (להלן: N12 (1.12.2025), https://did.li/Z5mDN; מדקה 30.

⁵⁸ אלי שרעבי חטוף 23, 83 (הוצאת סלע מאיר 2025).

4.1.1 דיון

כאשר בוחנים קבוצה זו של עדים בגוף ראשון, יש לזכור כי רובם המכריע של קורבנות תקיפה מינית לא שרדו, והיו בין 1,166 הנרצחים במתקפת השבעה באוקטובר שקולם הושטק לנצח.⁶² בנוסף, גם מתוך אלה ששרדו את המתקפה, יש להביא בחשבון שרבים מהם שרויים בטרומה שמקשה עליהם לשחזר את האירועים. כך למשל, הסיפור שסופר לנו על ידי שורד/ת נובה, נחשף רק בחלוף שבעה עשר חודשים מהמתקפה.⁶³ ואף שיש בידנו מידע על שורדי תקיפות מיניות ישירות נוספות בשבעה באוקטובר, מידע זה חוסה תחת כללי האתיקה של סודיות מקצועית. בהקשר זה, אנחנו ממליצות למצוא דרך שתאפשר גישה מוגבלת למידע מסוג זה, באופן שמצד אחד ישמור על פרטיותם ועל זכויותיהם של הנפגעות והנפגעים ויבטיח אותם, ומן הצד האחר, יאפשר את הגשמת הצדק.

פרט לעדות בודדת זו, יתר העדויות בקבוצה זו הגיעו מחטופות וחטופים ששוחררו ושוב לישראל והדבר אינו מפתיע. בהתבסס על ניסיון שנצבר בעבודה עם נפגעות ונפגעים מאלימות מינית המכוונת לפרט בלבד, ומשורדות ושורדים של אלימות מינית באזורי עימות, תהליך הריפוי מטרומה הוא מורכב ומתמשך, וניתן להניח כי בעתיד יצאו לאור השמש עדויות נוספות שכרגע נותרו במחשכים.

את התקיפות המיניות שבוצעו בשבעה באוקטובר ואת ההתעללות המינית המתמשכת בחטופים, יש לראות על רצף אחד ראשיתו במעשי הזוועה המיניים שבוצעו בעוטף עזה ככלי מלחמה, המשכו בהתעללות המינית ובהשפלה שננקטו במהלך החטיפה, וסופו בשבי, שבו בוצעה התעללות מינית תחת חוסר אונים, פגיעות ותלות מוחלטת של הקורבנות בשוביהם. ומאחר שהחטיפה הייתה שלב שני ומתוכנן מראש של המתקפה,⁶⁴ יש להתייחס לכל מה שקרה בשבי כחלק בלתי נפרד ממנה. לפיכך, למרות שעדויות אלה ממקור ראשון של השורדים אינן מתייחסות בהכרח לאירועי השבעה באוקטובר עצמו, הן רלוונטיות לצורך הערכת השימוש שעשה חמאס באלימות מינית ככלי מלחמה. ניסיון דומה היה גם באזורי סכסוך אחרים שבהם התרחשו תקיפות מיניות, כגון בניגריה ובעיראק.⁶⁵

⁶⁰ ראו שני פרקי התכנית "עובדה" בהם התראינה רומי גונן: בן שני ומיכל וייג "בלעדי לעובדה | רומי גונן: "הצמיד לי אקדח לראש ואמר: אם תספרי למישהו אני הורג אותך" (12N (25.12.2025), <https://did.li/nZDOf>; וכן ראו: בן שני ומיכל וייג "רומי גונן באומץ יוצא דופן ב"עובדה": "אני פה - וניצחתי את זה" | החלק השני" (1.1.2026), <https://did.li/WYB6q>

⁶¹ Lucy Manning, 'I can breathe again' says Israeli hostage held for nearly 500 days in Gaza, BBC (30.1.2026), <https://did.li/0wSgT>

⁶² שי גל, "סיפור על אהבה וחושך", אולפן שיש, 13.2.26, דקה 26:30, 29:00: "My hostage", Natalia Lisbonia, <https://did.li/1dTgT>; <https://did.li/sRYZH>; "nightmare", Daily Mail, 13/2/26: <https://did.li/sRYZH>

⁶³ "הנרצחים והחללים של מתקפת הטרור והמלחמה בעזה" Ynet (עדכון אחרון: 14.1.2025), <https://did.li/ipEx5>

⁶⁴ כפי שצוין בה"ש 39 לעיל, ידענו על הדברים שעברה ניצולת המסיבה מדיווח של איש צוות החירום שטיפל בה לאחר שחולצה, וממקור חסוי נוסף.

⁶⁵ "דיווח בארה"ב: "חמאס תכנן להגיע ב-7 באוקטובר עד ליהודה ושומרון" (13.11.2023), <https://did.li/0cDgT>

⁶⁶ ראו לדוגמה: REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL, CONFLICT-RELATED SEXUAL VIOLENCE (2015), <https://did.li/RA7aa>; REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL, CONFLICT-RELATED SEXUAL VIOLENCE (2022), <https://did.li/GYdmC>

⁶⁷ ראו בעדותה של עמית סוסנה, לעיל ה"ש 36.

⁶⁸ "נועה ארגמני מספרת לראשונה על השבי" <https://did.li/vfj6q> (17.1.2025), Instagram

⁶⁹ אילנה גריצבסקי, בציטוט בכתבתם של Odenheimer & Kershner, לעיל ה"ש 50; קית' סיגל בראיון, ראו: Stahl & Chasan, לעיל ה"ש 51.

4.1.2 ניתוח הממצאים ואיתור תמות חוזרות

מתוך עשרים ושניים החטופות והחטופים שהושבו לישראל, אשר עדויותיהם נכללות בקבוצת ראיות זו, ארבעה דיווחו על תקיפה מינית בצורתה הקיצונית ביותר, תקיפות שקדמו להן התעללות מינית והטרדות מיניות מילוליות ופיזיות. ההתעללות המינית כללה עירום כפוי, תופעה שדווחה על ידי שלושה עשר חטופות וחטופים אחרים. כמעט כל מי שבחרו לדבר בפומבי, דיווחו על הטרדה מינית מילולית ועל הטרדה מינית פיזית מסוימת, שכללה מגע פיזי לא רצוי באיברים מוצנעים. שש חטופות דיווחו על איומים בנישואין כפויים, שאם יתמששו, משמעותם תהיה אונס במסווה של נישואין. יש להשקיף על היבטי האלימות המינית כלפי החטופות והחטופים, בתוך ההקשר הכולל של האלימות הפיזית המתמשכת שהם חוו, שהייתה לעתים קיצונית,⁶⁶ וכן בהקשר של חוסר האונים ושלילת הצרכים הבסיסיים מהם, כמו גם ההדהומניזציה שלהם.⁶⁷

קבוצה זו כוללת גם שבעה חטופים גברים ששוחררו והושבו לישראל בשנת 2025. חלקם לאחר יותר מ-700 ימים בשבי. רובם דיווחו על השפלה מינית שכללה עירום כפוי והתעללות פיזית בהם בהיותם עירומים.⁶⁸ שניים דיווחו על גילוח כל שער גופם, ובכלל זה של חלקי גוף אינטימיים,⁶⁹ צורה ידועה של אלימות מינית שמטרתה להפשיט את הקורבן מזהותו המינית והמגדרית.⁷⁰

חלק מן המידע האמור נתקבל בעקבות החזרה האחרונה של החטופים החיים לישראל בחודש אוקטובר 2025, זמן קצר יחסית לאחריה. בין הדיווחים, היו גם דיווחים על תקיפות פיזיות חמורות. הדיווחים האחרונים של החטופים החיים שחזרו מן השבי מחזקים את המסקנה, כי האלימות המינית שננקטה, הופנתה לנשים ולגברים כאחד. מחקרים בעניין מלמדים, כי הפגיעה המינית בגברים הינה תופעה המתאפיינת בתת-דיווח, בשל חסמים שונים, ובהם גם חסמים מגדריים.⁷¹ על רקע זה, בחירתם של שורדי השבי לדווח על פגיעות מיניות שחוו במהלך השבי – עשויה לפלס דרך להעלאת המודעות לתופעת הפגיעה המינית בגברים – לא רק כזו הננקטת באזורי עימות אלא גם במישור הכללי, וללמד על שינוי באופן שבו נתפסות פגיעות אלה.

תמה מרכזית החוזרת בעדויות בקבוצה זו היא איום של נישואין בכפייה, שהושמע באוזני נשים חטופות. כוונה זו להשיא נשים חטופות בכפייה, שעליה דיווחו שש מהחטופות שהושבו לישראל, חושפת תוכנית לביצוע מעשי אונס ואולי אף להפריית הנשים, כפרקטיקה שתשרת את מטרת הפגיעה בחברה הישראלית, על ידי השמדת הקשרים הקהילתיים בתוכה ויכולת ההתרבות שלה. לנוכח העובדה שנישואין בכפייה, בצורת התעללות מינית בנשים חטופות, היו תמה חוזרת גם באזורי סכסוך אחרים שבהם אלימות מינית שימשה כנשק, כדוגמת ניגריה ועיראק,⁷² חשיבותו של עניין זה ברורה.

⁶⁹ שם.

⁷⁰ Ni Aolain לעיל ה"ש 16

⁷¹ WORKSHOP ON SEXUAL VIOLENCE AGAINST MEN AND BOYS IN CONFLICT SITUATIONS, לעיל ה"ש 1.

⁷² למידע על ארגון המדינה האסלאמית בעיראק, ראו: EUROJUST, THE PROSECUTION AT NATIONAL LEVEL OF SEXUAL AND GENDER-BASED VIOLENCE (SGBV) COMMITTED BY THE ISLAMIC STATE IN IRAQ AND THE LEVANT (ISIL) 15 (2017), <https://did.li/ro6TY>; למידע על ארגון א-שבאב בניגריה, ראו: UNITED NATIONS: SECURITY COUNCIL, CONFLICT-RELATED SEXUAL VIOLENCE: REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL, S/2022/272 15 (June 22, 2023), <https://did.li/B4JgT>

דיון 4.2.1

מכיוון שכאמור, על רוב מקרי האלימות המינית שהתרחשו בשבעה באוקטובר נגזרה שתיקה כפויה, אם משום שרובם המכריע של הקורבנות נרצחו ואם משום שרבים מהשורדות והשורדים מצויים עדיין בתהליך ארוך של עיבוד והתמודדות עם הטראומה ואינם מסוגלים לתאר את האירועים הקשים – מקור המידע העיקרי הוא דיווחים שנמסרו מפי אנשים שראו במו עיניהם או שמעו במו אוזניהם התרחשויות של מעשי אלימות מינית. חלק מן הדיווחים נמסרו מפי אנשים שראו את הנעשה ממקום מחבואם, או ששמעו את זעקות הנשים המתחננות לעזרה או מתחננות בפני התוקף שיפסיק, באופן שאינו מותיר ספק לגבי מה שקרה. דיווחים אחרים נמסרו מפי אנשים ששמעו מפי אנשים אחרים שגילו לקורבנות בעת האירוע. כשהם מתחננים בפני התוקפים שיעזבו את הקורבן. חשוב להכיר בכך

⁷⁴ שמות העדים: יובל שרביט, יוני סעדון, רז כהן, רון פרגר, ספיר. לאחר ניתוח מדויק של פרטי העדויות, הגענו למסקנה שיתכן שיוני סעדון וספיר היו עדים לאותו אירוע, וצפו בו ממקומות מחוץ שונים. מכאן הסקנו שחמישה עדים דיווחו על ארבעה או חמישה מקרים נפרדים של אונס קבוצתי.

⁷⁵ האחים גד ודן לירבוזן דיווחו ששמעו קבוצת גברים מדברים בערבית, וכן שמעו צעקות של מספר נערות הזועקות לעזרה ומתחננות בפניהן שיפסיקו. עם זאת, מכיוון שממקום מחבואם יכלו האחים רק לשמוע ולא לראות את המתרחש, סיווגנו את המקרה כמקרה אפשרי של אונס קבוצתי.

⁷⁶ בר, רון פרגר, ניצול מבסיס נחל עוז (פרטיו האישיים חסויים; המידע התקבל בסודיות), יורה קרול, טלי בינר, חן גולדשטיין-אלמוג, מורן סטלה ינאי.

⁷⁷ גדודן ליברזון, אביחי, אביבה סיגל, אגם גולדשטיין-אלמוג, יניב בן-חיים. אחד הדיווחים הללו כלל תיאור אפשרי של חילול גופת אישה.

⁷⁸ ניצול מבסיס נחל עוז (פרטיו האישיים חסויים; המידע התקבל בסודיות), ספיר, בר. שניים מהם תיארו כריתת שדיים של קורבנות.

⁷⁹ להסבר מורחב על ה'רס גסטטה', על הרציונל שלו ועל תפקידו בהקשרים הרלוונטיים לענייננו, ראו להלן, בפרק השישי (סעיף 6.4.3).

4.2 מידע על אלימות מינית שנמסר בזמן אמת על ידי עדי ראייה ועדים ששמעו באוזניהם

באיסוף המידע שהתקבל מעדים בקטגוריה זו ובהערכתו, נקטנו משנה זהירות, מתוך הבנה שייתכן שכמה עדים מדווחים למעשה על אותו אירוע. מסיבה זו כללנו רק עדויות שהיו מפורטות דיין, באופן שאפשר לנו לערוך השוואות מפורטות, ולשלול כפילויות.

נכון לכתיבת שורות אלה, קבוצה זו כוללת עדויות של שבעה עשר עדים, המתייחסים לפחות לחמישה עשר מקרים נפרדים של תקיפות מיניות מסוגים שונים, דיווחיהם מגוללים את האירועים הבאים:⁷³

1. חמישה עדים דיווחו על ארבעה או חמישה מקרים נפרדים של אונס קבוצתי.⁷⁴ שני עדים דיווחו על מקרה אפשרי אחד של אונס קבוצתי.⁷⁵ מתוך כך, הצטברו בסך הכול לפחות ארבעה דיווחים על מקרי אונס קבוצתי שהתרחשו בשבעה באוקטובר, וייתכן אף שמדובר בשישה דיווחים שונים.

2. שבעה עדים דיווחו על לפחות שמונה מקרים נפרדים של אונס או תקיפות מיניות קשות, חלקם התרחשו במהלך השב⁷⁶.

3. חמישה עדים דיווחו על כארבעה-חמישה מקרים נפרדים של אלימות מינית אחרת, חלקם התרחשו במהלך השבוי.⁷⁷

4. שלושה עדים דיווחו על שלושה מקרים נפרדים של השחתת איברים.⁷⁸

המקרים המדווחים התרחשו באתרים שונים:

- תשעה דיווחים נוגעים לאזור פסטיבל המוזיקה נובה.
- שני דיווחים נוגעים לבסיס הצבאי נחל עוז.
- דיווח אחד נוגע לכביש 232.
- ארבעה דיווחים נוגעים לאירועים שהתרחשו בשבי.

⁷³ העדים: יובל שריבט – קובי ליברמן "מול פשעים נוראיים כאלה, שתיקה אינה אופציה" <https://did.li/nTSgT>, Ynet (14.3.2024); מיה אידן "שמענו פה את האונס": הניצולה מעיקול מפלסים חוזרת לכביש המוות" רשת 13 (6.6.2024); <https://did.li/E5kUY>; יוני סעדון – "עזקה אילמת – פגיעות מיניות ומגדריות במלחמת 7 באוקטובר" איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית (4.2.2026); <https://did.li/crfba>; Christina Lamb, First Hamas Fighters Raped Her. Then They Shot Her in the Head, THE TIMES (Dec. 2, 2023); <https://did.li/WfNx5>; רז כהן + גד ודן ליברזון – "זמן אמת עונה 7 | העולם שחיה לדעת – עדויות על מעשי האונס של חמאס בשבת השחורה" YouTube (14.12.2023); <https://did.li/9HqxDN>; רון כרגי – "עזקה אילמת – פגיעות מיניות ומגדריות במלחמת 7 באוקטובר" איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית (4.2.2026); <https://did.li/crfba>; ספיר + יורה קרול – "Screams – Anat Schwartz & Adam Sella, Jeffrey Gettleman, Without Words": How Hamas Weaponized Sexual Violence on Oct. 7, The NEW YORK TIMES (Dec. 28, 2023; updated March 25, 2024); מלי בינר – זעקות ואז שתיקה, לעיל 40; אביבה סילג – "אביבה סילג, ההטופה שאתה הכול, מדברת לראשונה" (16.2.2024); N12 (12.1.2025); <https://did.li/5Y8q6>; N12 (30.10.2024); <https://did.li/d6mDN>; (12.11.2025); <https://did.li/d6mDN>; "שוחה עם אביבה סילג" (הלל); "שוחה עם אביבה סילג"; The United Nations (22.12.2023); <https://did.li/la5lw>; (11.12.2023); <https://did.li/la5lw>; 3:00; אגם גולדשטיין־אלמגור – ונתן ריגר "אגם קיבלה שם ערבי: 'את מתחתנת בעזה'" (22.12.2023); N12; זעקות ואז שתיקה, לעיל 40; שם; "שלוש חטופות סיפרו לנו שפגעו בהן מינית" כאן רשת ב' (11.12.2023); <https://did.li/la5lw>; Shira Rubin, A Former Israeli Hostage Recalls the Brutality of Hamas Captivity, THE BOSTON GLOBE (June 1, 2024); <https://did.li/rTSgT>; יניב בן חיים – אלו פנצל עדויות ללא גבולות – 151–152 (2024) (הלל); עדויות ללא גבולות. בנוסף לעדויות אלה שפורסמו בפומבי, שתי חברות צוות ב'פרויקט דינה' שמעו עדויות מתארכבים עדים נוספים (בהם שני חיילים וחילית אחת) שפרטיהם האישיים נותרו חסויים. עדויות אלה כלולות במסמיקי פרויקט.

שעדים אלה, בעצמם חוו טראומה של חשיפה למראות מחרידים ומטלטלים, בשעה שחייהם שלהם היו נתונים בסכנה, וכן חלקם נאלצו להתמודד בנוסף לטראומה גם עם חטיפה ושבי. עובדה זו יכולה להסביר את התהליך ההדרגתי שבו הצטברו עדויות אלה וגם כאן, ההנחה היא שעדויות נוספות יצופו ויעלו בחלוף הזמן.

דיווחים אלה, אף שאינם מפי הנפגע עצמו, משמשים כמקורות ראייניים ישירים ומסווגים ברמת מהימנות גבוהה. רבים מהם אף מעבר לקטגוריות המכונות לעתים קרובות 'ראיות נסיבתיות'. עדויות מסוג 'רס גסטה' שדווחו על אירועים ששמעו בזמן אמת מפי שורדות תקיפה מינית ממקור ראשון מיד לאחר שהותקפו, מהוות תת־קבוצה חשובה של מוסרי עדויות בזמן אמת.⁷⁹

בקטגוריה זו, כמו גם בקטגוריה הבאה (מידע שנמסר על ידי צוותי חירום), מצוי רוב החומר שנאסף ממידע וממקורות נגישים לציבור וכן מידע שהתקבל ישירות מעדים שעמם עמדנו בקשר במסגרת עבודתנו המקצועית.

4.2.2 ניתוח הממצאים ואיתור תמות חוזרות

אחד המאפיינים הבולטים של אלימות מינית באזורי עימות, הוא האופי הפומבי של התקיפה המינית, המבוצעת בכוונת מכון בגלוי ולעני צופים, וזאת על מנת להטיל מידה רבה יותר של אימה וטרור. דיווחי עדי הראייה והשמיעה בזמן אמת מאששים את קיומו של אפיון זה במתקפת השבעה באוקטובר.

ברוב המקרים, קורבנות האונס נרצחו במהלך התקיפה המינית או מיד לאחריה. קיים יותר מדיווח אחד המתייחס לתקיפה מינית שנמשכה גם לאחר מות הקורבן. הדיווחים על השחתת איברים אומתו על ידי תיאורים שמסרו אנשי צוותי החירום שהעניקו מענה ראשוני ומשני בשטח, כפי שיוצג להלן. בדיווחים אלה התמות החוזרות הן של השחתת איברים קיצונית, תיאורים ששימשו כתוספת ראיינית לקיומם של דפוסי פעולה, בפרט בשים לב לכך שאירועים מחרידים אלה התרחשו בפרק זמן קצר יחסית של כמה שעות.

4.3 מידע שנמסר על ידי צוותי חירום שהעניקו מענה ראשוני בשטח

קבוצה זו מורכבת משלוש קבוצות משנה: (א) כוחות ביטחון מהקו הראשון, לרבות פרמדיקים, שהגיעו למטרת חילוץ והצלה ומצאו את עצמם מחלצים גופות של נרצחים; (ב) מתנדבי ארגון זיהוי קורבנות אסון (זק"א) שהוכשרו באיסוף גופות נפגעים במצבי חירום; (ג) אזרחים שהתנדבו בגבורה לסייע בכל דרך שיכלו.

עשרים ושבעה אנשים שונים מסרו לפחות שלושים דיווחים משש זירות שונות או יותר. אף כי אין באפשרותנו לקבוע את מספר המקרים המדויק, ברור שהדיווחים עולים כדי כמה עשרות מקרים, שבכולם נמצאו אינדיקציות לתקיפות מיניות, ובכלל זה, התיאורים הבאים:

- גופות שחפצים הוחדרו לתוך איבריהן האינטימיים.⁸⁰
- גופות עם סימני ירי או השחתה אחרת של אזור איברי המין.⁸¹
- גופות של נשים עירומות שנאזקו לעצים.⁸²

- גופות של נשים חצי־עירומות או עירומות לחלוטין, חלקן שוכבות על הארץ כשאיברי המין שלהן חשופים ורגליהן פשוקות.⁸³
- המקרים המדווחים התרחשו באתרים הבאים:
- שלושה עשר דיווחים לפחות נוגעים לאזור פסטיבל המוזיקה נובה.
- חמישה דיווחים נוגעים לקיבוץ בארי.
- שלושה דיווחים נוגעים לקיבוץ עלומים.
- דיווח אחד נוגע לכביש 232.
- דיווח אחד נוגע לקיבוץ נחל עוז.
- דיווח אחד נוגע לקיבוץ רעים.

4.3.1 דיון

בקבוצה זו כלולים דיווחים מחמישה עשר עדים שונים (4 אנשי כוחות הביטחון, 4 אנשי צוותי חירום ו־7 אזרחים). חלק מהדיווחים נמסרו בשיחות ישירות וחלקם עלה מעיון בדיווחים שבעל פה או בכתב שפורסמו במקורות נגישים לציבור, ושהוצלבו עם מידע קיים אחר. הדיווחים של כמה מאנשי צוותי חירום הובאו בפירוט רב גם בנייר העבודה לדיון שהובא כמסמך רקע לדוח ועדת החקירה הבין־לאומית העצמאית של האו"ם (Col) מיוני 2024, באופן שמתיישב עם המידע שאיגדנו בפלטפורמה שלנו. לדיווחים אלה יש להוסיף 12 דיווחים מפי אנשי צוותי חירום שרואיינו בעילום שם עבור כתבת התחקיר של ה'ניו יורק טיימס'.⁸⁴

4.3.2 סיכום הממצאים ואיתור תמות חוזרות

הדיווחים המצמררים מקבלים תימוכין מצילומי וידיאו ותמונות שצולמו על ידי חלק מהמגיבים הראשונים מיד עם הגעתם של כוחות הצלה וחירום למקום, וכן על ידי קביעות של ועדת החקירה הבין־לאומית העצמאית של האו"ם (Col).⁸⁵ אנחנו מבקשות להדגיש כי בכוונה נמנענו מציון מספרן המדויק של

⁸⁰ דווחו על לפחות שלושה מקרים כאלה: חיים אוטמזגין, מפקד היחידות המיוחדות בזק"א, סיפר בשיחה שהתקיימה עם חברות צוות ב'פרויקט דינה' ב־5 בפברואר 2024, על מקרה של גופת אישה שנמצאה בקיבוץ בארי כשחפץ מתכת מוכנס לנרתיק שלה. המקרה של הגופה בבארי סופר שוב על ידי מספר אנשי כוחות חירום אחרים, ואושש על ידי תמונות. מקרה שני, של גופת גבר שנמצא באחד הקיבוצים כשהוא כפות ועירום כשחפץ מתכת מוכנס למפשעתו, תואר על ידי נתן קניג, מתנדב זק"א, בספר עדויות ללא גבולות, לעיל ה"ש 72, בעמ' 101–102; מקרה שלישי של גופת גבר עם חפץ שהוכנס לפי הטבעת שלו, תואר בנייר העבודה הנלווה לדוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, לעיל ה"ש 9, בפס' 154.

⁸¹ שמחה גריינימן וינון ריבלין – בתוך Gettleman, Schwartz & Sella, לעיל ה"ש 71; חיים אוטמזגין – שם; ד' – פרמדיק בכוחות הביטחון, בשיחה עם חברות צוות פרויקט דינה, 9.4.2025.

⁸² ד', שם; נתן קניג, שם, בעמ' 90–91; דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, יוני 2024, לעיל ה"ש 8, בפס' 13 ו־58.

⁸³ ג'מאל – בתוך Gettleman, Schwartz & Sella, לעיל ה"ש 71; עמי ברוכי – "היינו חדורי מטרה להביא כמה שיותר ניצולים" עמי ברוכי מספר על שבעה באוקטובר בפטיש" <https://did.li/trcUY> (4.4.2024), YouTube; רמי שמואל – מפיץ המסיבה בנובה, בשיחה עם חברות צוות פרויקט דינה, 5.2.2024; ד', שם.

⁸⁴ אנחנו ערות לביקורת שנמתחה על כתבה זו. יחד עם זאת, הביקורת לא התייחסה למידת הדיוק של התיאורים שהובאו בה, ומכלול הראיות תומך בכתבת התחקיר המדוברת.

4.5 מידע שנמסר על ידי נותני שירותים רפואיים ומטפלים

קבוצה זו מורכבת מנותני שירותים רפואיים ומטפלים שטיפלו או שעדיין מטפלים בשורדי המתקפה בישראל כמו גם בשורדי ושורדות שבי שהושבו לישראל, ואשר שמעו מהם ישירות על חוויותיהם.

מסיבות אתיות ומטעמי חיסיון מטפל־מטופל, לא ניתן לשתף במידע זה, אך ישנן אינדיקציות לכך שדיווחים אלה כוללים מידע בנוגע להתעללות, עינויים ואלימות מינית, לרבות אונס ואונס קבוצתי.⁹⁰

4.6 ראיות חזותיות ואחרות

כפי שצוין בכל הדוחות והדיווחים הרשמיים שנסקרו ובעדויות, זוועות מתקפת השבעה באוקטובר תועדו בזמן התרחשותן (אם על ידי המחבלים עצמם ואם במצלמות אבטחה או מצלמות רכב), והותירו לנו היקף גדול של חומרים דיגיטליים, בעיקר חזותיים. חלק גדול מהחומרים הללו פורסם ברשתות החברתיות, וחלק אחר, בעיקר אלה שנמצאו בעזה – נותרו חסויים. גוף המידע הגדול הזה כולל פריטים רבים המתארים השפלה מינית ותקיפה מינית, כגון: עירום כפוי חלקי או מלא, שלעיתים התלוותה לו הצגה פומבית של הקורבן; השפלה מינית באמצעות מעשי אלימות שונים (למשל בעיטות, קפיצות, דריכות) המכוונים לאיברי המין או לישבן; ואפשרות של השחתת איברי המין.⁹¹ בין היתר בולטים הצילומים המתארים את חטיפת גופתה של שני לוק, שנרצחה במסיבת הנובה. בסרטון נראית גופתה של לוק מושלכת על טנדר פתוח ומוצגת לראווה ברחובות עזה, כשהיא עירומה כמעט לחלוטין ומוקפת מחבלים המריעים להמון.⁹² תוכן דומה שפורסם בטלגרם הציג חילול של גופות חטופים גברים בעירום חלקי, לרבות דריכה על איברי המין שלהם.⁹³

בשבעה באוקטובר ומיד לאחריו פורסמה ברשתות החברתיות כמות גדולה של חומרים ויזואליים קשים לצפייה, שחלקם הוסרו מאוחר יותר, עקב הכללים שמחילות פלטפורמות שונות בנוגע לתכנים גרפיים בוטים. חברת 'מטא' פרסמה התייחסות לאלפי קבצים שהוסרו ו'יוטיוב' דיווחה על הסרה של 85,000 קבצים המכילים פריטים פוגעניים.⁹⁴

נוסף על סרטוני הזוועות, צולמו קטעי וידיאו ותמונות שתיעדו את זוועות השבעה באוקטובר לאחר מעשה, לרבות זוועות של אלימות מינית. רבים מהם צולמו על ידי אנשי צוותי חירום, כפי שצוין בדוחות קודמים.⁹⁵ חלק מחומרים אלה הוצגו בפורומים שונים והיו זמינים לצפייה בפני צוות פרויקט דינה. כולם מגבשים את מה שתואר בדוח של פרמילה פאטן: "דפוס של הפשטת קורבנות וקשירתם [אשר] עשוי

הגופות שתאמו לאחד או יותר מן התיאורים שנזכרו לעיל. חילוץ הגופות תחת אש והלחימה המתמשכת לא אפשרו לערוך תיעוד מספרי. עם זאת, כל המגיבים הראשונים מכוחות ההצלה והחירום שנכחו באתר מסיבת הנובה תיארו אותם מראות: עשרות גופות של נשים עירומות או עירומות חלקית, מהמותניים ומטה, רבות מהן עם דימומים באיברי המין שלהן, כתוצאה מירי. גם דוח הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאליומות מינית בקונפליקט (SRSG-SVC) וגם דוח ועדת החקירה הבין־לאומית העצמאית של האו"ם, הצביעו על קווי דמיון אלה, המעידים כולם על דפוס חוזר.⁸⁶ בדיקה מדוקדקת של כל המידע בקטגוריה זו מצביעה על כך ששלושת המקרים הנפרדים של אונס באמצעות החדרת חפצים לנרתיק או לפי הטבעת, מלמדים גם הם על דפוס חוזר.

4.4 מידע שנמסר על ידי צוותי חירום מהמעגל השני – עובדי חדר המתים בתחנה שבה רוכזו החללים (תר"ח) במחנה שוֹרָה

קבוצה זו מורכבת מעדויות שמסרו אנשי צוותי חירום משניים שטיפלו בגופות במחנה שורה, אשר הפך לתחנה שבה רוכזו חללים (תר"ח). למחנה זה הועברו כל הגופות שנמצאו בזירות השונות, לצורך זיהוין והכנתן לקבורה. רבות מעדויותיהם של אנשי צוותי החירום הללו פורסמו בתקשורת,⁸⁷ ולצד זאת, שניים מהם שוחחו איננו ישירות.⁸⁸ חלק ממידע זה נתמך על ידי תמונות של גופות שצולמו בחלק הצבאי של חדר המתים.⁸⁹ כל הדיווחים מתארים תיאורים דומים של גופות: בעיקר גופות נשים עירומות באופן מלא או חלקי, ועם דימומים בחלק הגוף התחתון, חלקן עם סימן ברור של ירי באזור איברי המין או עם סימנים אחרים של השחתות באיברי המין שלהן, לרבות צריבה.

4.4.1 דיון ותמונות חוזרות

ככלל, הדיווחים מן התחנה שבה רוכזו החללים במחנה שורה מאששים את הממצאים שהובאו בקטגוריות הראייתיות הקודמות ומספקים תימוכין לאינדיקציות לדפוס של אלימות מינית המשולבת עם השחתת איברים.

⁸⁵ "הדפוסים בדיווחי העדים הללו עולים בקנה אחד עם קטעי וידאו שנאספו ונשמרו על ידי הוועדה, לרבות ארבעה קורבנות שנמצאו עירומות מהמותניים ומטה, וכן ארבעה מקרים שבהם גופות הקורבנות הוצגו בעירום חלקי בעת שהתעללו בהם", ראו: דוח ועדת החקירה הבינלאומית העצמאית של האו"ם, יוני 2024, לעיל ה"ש 8, בפס' 135.

⁸⁶ ראו לעיל בפרק השלישי.

⁸⁷ ראו לדוגמה: "זוועות מחבלי חמאס ממשיכות להיחשף: ניסו 'למחוק' פני נשים בירי, גופות נמצאו ממוקדות". Ynet (1.2.2024), <https://did.li/3N7aa>; הדר גיל־עד "המתנדבת שטיפלה בגופות החיילות: 'ההלם הראשוני היה מהכמות, השני מהאכזריות'". Ynet (8.3.2024), <https://did.li/jZyOf>. בשני המאמרים הללו מצוטטים דברים שאמרה שרי מנדס, חיילת מילואים שטיפלה בגופות שהובאו למחנה שורה.

⁸⁸ דיווחים של מפקדת ושל חברת צוות ביחידת המילואים לנשים במחנה שורה, שנמסרו בשיחות עם חברות צוות 'פרויקט דינה' במועדים שונים בפברואר 2024.

⁸⁹ תמונות אלה הוצגו לנו בחדר המתים בתחנה שבה רוכזו החללים (תר"ח) במחנה שורה. תמונות אלה נבדקו על ידי צוות המשימה של משרד הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאליומות מינית בקונפליקט, כמתואר בדוח צוות המשימה של SRSG-SVC, לעיל ה"ש 6, בפס' 20.

⁹⁰ מסיבות של שמירה על חיסיון, איננו יכולות לחשוף את המקורות למידע זה.

⁹¹ דיווח זה מבוסס על מידע חזותי שנתפס על ידי צה"ל, ממקורות נגישים לציבור ומפריטים אחרים שנתפסו.

⁹² Chris Nesi & Dorian Geiger, Shani Louk, symbol of Oct. 7 Hamas savagery, found dead in Rafah along with bodies of 2 other Israeli hostages, NEW YORK POST (May 17, 2024), <https://did.li/Vzxx5>

⁹³ "אני לא יכולה למחוק מהראש את כל הדם", לעיל ה"ש 10; דוח APPG, לעיל ה"ש 11.

⁹⁴ מידע זה נחשף במסגרת סדרת התחקירים התיעודית 'דו"ח רולניק'. ראו: "דוח רולניק | פרק 1 – רשת להשמדה המונית" כאן (21.1.2024), <https://did.li/K8Trl>.

לשמש אינדיקציה לצורות מסוימות של אלימות מינית.⁹⁶ נוסף על כך, בחלק הצבאי של התחנה שבה רוכזו החללים במחנה שורה, צולמו תמונות גוף מלאות החושפות מספר מקרי ירי באיברי המין.⁹⁷

חומרים נוספים הם קובצי הקלטה שפרסם צה"ל, משיחות טלפון שיירט אגף המודיעין. בין ההקלטות הללו נמצאה גם שיחה מטלטלת בין מחבל חמאס (עובד אונר"א) לבין הקצין האחראי עליו, עם שובו לעזה מ ישראל לאחר שהשתתף באירועי השבעה באוקטובר. המחבל דיווח לקצין הממונה עליו על ה"סבאיא" שהמחבלים הביאו איתם בשוכם לעזה, כשהוא מתייחס אליה כאל "סוסה אצילית".⁹⁸ פירוש המונח 'סבאיא' הוא 'שבויית מלחמה', והוא יכול לרמוז גם על עבדות מינית, כפי ששימש בהקשר של שעבוד מיני של נשים ונערות יזידיות מעיראק שנחטפו על ידי ארגון הטרור דאעש.⁹⁹

⁹⁵ דוח APPG, לעיל ה"ש 11, בעמ' 13-14; דוח צוות המשימה של SRSG-SVC, לעיל ה"ש 6.

⁹⁶ שם.

⁹⁷ ראו לעיל ה"ש 79.

⁹⁸ להקלטה של השיחה עצמה, ראו הדיווח: עידו יוסף "סוסה אצילית, לא סתם סוס": עובדי אונר"א השתתפו בחטיפות ישראליות " News1 מחלקה ראשונה (4.3.2024), <https://did.li/HHWaa>; לשיחה ולניתוח שלה, כולל הסבר על המונח 'סבאיא', ראו: Yaakov Lappin, IDF releases recordings of UNRWA teaches taking part in Oct. 7 massacres, JNS (March 4, 2024), <https://did.li/f5Qrl>

⁹⁹ Yaniv Voller, The Sabaya: How the Advocates of Palestine Erased the Sexual Enslavement of the Yazidis in Order to Deny the Rape of Jewish Women, TABLET (August 2, 2024), <https://did.li/wfj6q>

אין חולק על כך שמתקפת השבעה באוקטובר 2023 הייתה חסרת תקדים בהיקפה, בריבוי הזירות בה, במספר קורבנותיה, בטיב המעשים שבוצעו ובאכזריותם יוצאת הדופן. נסיבות אלה מציבות אתגרים משפטיים וראייתיים ניכרים, הנובעים מהעובדה שהמשפט הפלילי המהותי ודיני הראיות הנוהגים, טרם פיתחו את הכלים הדרושים להתמודדות עם תופעות של מעשי זוועה המוניים.

שרטוטה מחדש של מפת הדרכים לפעולה מחייב להניח בבסיסה פרדיגמה המתאימה לאופי האירועים, להיקפם ולממדיהם, וזאת במטרה ליצוק את היסודות למסגרת משפטית שונה ומותאמת. לא מדובר על יצירת עקרונות משפטיים יש מאין; אדרבה, עמדתנו היא כי ניתן לעשות שימוש בדוקטרינות משפטיות קיימות, מוכרות ומבוססות, כדי להתמודד עם ההיבטים הייחודיים של מתקפה זו ועם המניעים הבסיסיים שלה, ולספק מסגרת מבוססת שתתאים להתמודדות עם שאלות משפטיות מורכבות אלה.

דוח זה מתמקד כולו באלימות המינית רחבת ההיקף שהייתה חלק מכלל המעשים האכזריים שביצעו מחבלי הנוח'בה של חמאס במהלך המתקפה. לצד זאת, אין כל ספק כי את התובנות המשפטיות המתמייחסות לאחריותם של המחבלים לפשעים אלה, ניתן ליישם גם ביחס לעבירות אחרות שבוצעו במהלך המתקפה, בייחוד במקרים שבהם עולים אתגרים משפטיים דומים.

5.1 האתגר המשפטי והאסטרטגי

האתגר העומד לפנינו הוא כפול, משפטי ואסטרטגי כאחד: גל ההכחשה הגובר מצד הקהילה הבין־לאומית, והמורכבויות המשפטיות המאפיינות אירוע זה. משתי סיבות מרכזיות אלה, אנו רואות חשיבות עליונה בפירוט האירועים, בעמידה על אכזריותם של פשעי המין שבוצעו בהם, בהבנת מהותם ובשאיפתנו להביא את מבצעייהם לדין, וזאת במטרה להבטיח שייתנו דין וחשבון על מעשיהם ולמנוע מהם לחמוק מאחריות ומנתינת הדין.

על פי המשפט הבין־לאומי, לרבות 'חוקת רומא' משנת 1998, פשעים מיניים שמבוצעים במהלך סכסוכים לאומיים, מוגדרים כ'פשעי מלחמה' וכ'פשעים נגד האנושות' ועלולים לעלות כדי ג'נוסייד (השמדת עם) מאז סוף המאה העשרים. כפי שצוין לעיל,¹⁰¹ המשפט הבין־לאומי מכיר בכך שפשעים מיניים שבוצעו בהקשר של סכסוך מזוין, הם בעלי מאפיינים ייחודיים, לרבות היקפם, המניע העומד ביסודם, דפוסים חוזרים ככל שיש כאלה, והאכזריות הקיצונית המאפיינת אותם. מאפיינים אלה מבדילים אותם מעבירות מין המכוונות לפרט בלבד. המשפט הפלילי הבין־לאומי הכיר במאפיינים ייחודיים אלה והגדיר מפורשות כי כאשר מתבצעים מעשי אונס וצורות אחרות של אלימות מינית כחלק ממתקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד אוכלוסייה אזרחית כלשהי, מדובר ב'פשע נגד האנושות'.¹⁰²

הקושי ביישום התובנות שנגזרו מעבודתנו זו, בנוגע למאפיינים הייחודיים של אלימות מינית באזורי עימות ולהיבטים ספציפיים שהתגלו באירועי השבעה באוקטובר, על מסגרות המשפטיות

¹⁰⁰ אלון חכמון "היחידה שקיבלה את האחריות לחקירת כל הפשעים בעוטף ב־7 באוקטובר" מעריב (4.1.2024), <https://did.li/Ka2rl>; איציק סבן "כ־200 אלף פרטי מדיה: כך נראה הטיפול בפשעי מחבלי הנוחבה" ישראל היום (4.1.2024), <https://did.li/ixVlw>.

¹⁰¹ ראו לעיל, בפרק השני.

¹⁰² חוקת רומא של בית המשפט הפלילי הבין־לאומי.

פרק חמישי: גבולות האחריות הפלילית

השבעה באוקטובר והמתקפה: בין עקרון האשמה, האחריות המשותפת, האחריות הנגררת ודינמיקת ההמון

זמן קצר לאחר אירועי השבעה באוקטובר פתחה משטרת ישראל בחקירה, בשיתוף פעולה עם שירות ביטחון כללי (שב"כ), במטרה לגבש בסיס ראיות מוצק נגד המחבלים שלקחו חלק בזוועות אותו היום. החקירות התבססו על עדויות רבות שצפו מהימים הראשונים שלאחר המתקפה, וכבר בהן עלו פשעי המין החמורים שביצעו המחבלים.¹⁰⁰ יחד עם זאת, ולמרות פרק הזמן הארוך שחלף, נכון לכתיבת ספר זה חקירות אלה עדיין תלויות ועומדות והן טרם הניבו מסקנות והחלטות בנוגע להמשך הפעולות.

קונספירציה קלאסיות המתארות יהודים כאחראים לרבים מתחלואי העולם, לרבות אזכור מפורש של 'הפרוטוקולים של זקני ציון', מסמך אנטישמי מזויף ונודע לשמצה שהיה בשימוש נרחב בתעמולה הנאצית. יהודים מתוארים באמנה לא רק כאויבי הפלסטינים אלא גם ככוח חתרני עולמי השואף לשלוט בפוליטיקה, בכלכלה ובתקשורת העולמית. האמנה מדגישה את החובה הדתית של ג'יהאד נגד יהודים, לרבות קריאה למוסלמים לרדוף ולהרוג יהודים באופן פעיל באשר הם (סעיף 7: "הו מוסלמי, הו עבד אללה, יש יהודי מאחורי, בוא והרוג אותו").¹⁰³ אידיאולוגיה זו, הדוגלת במלחמה קיומית ואידיאולוגית נגד היהודים, נגד הציונות ונגד מדינת ישראל, משמשת אפוא כהצדקה למעשי טרור נגד אזרחים ישראלים ויהודים בכל מקום.¹⁰⁴

לאחר המתקפה בשבעה באוקטובר, נחשף מידע משמעותי בנוגע להכנות של חמאס לתקיפה, לרבות כוונה מפורשת לבצע השמדת עם ותוך שלילה מוחלטת של אנושיותם של אזרחים ישראלים. על פי פרסום של דובר צה"ל, במהלך פעילות בחאן יונס ב־5 בפברואר 2024,¹⁰⁵ איתר צה"ל קובץ של פסקי דין של מועצת השורא של חמאס, שהופץ למחבלי התנועה לפני המתקפה. בין שלל הסעיפים נקבע בבירור כי אין להבחין בין גברים, נשים, קשישים או ילדים: מותר להרוג את כולם או לקחתם כבני ערובה חיים. באופן דומה, פתווא (פסיקה דתית) שפורסמה בשם חכמי דת מוסלמים בכירים, קבעה כי "כל חייל ומתנחל מהישות הציונית הוא מטרה לגיטימית בכל מקום בארצות האסלאם, בפלסטין ומחוץ לה".¹⁰⁶

בין החומרים שנתפסו נמצא גם ספר המאגד פסיקות דתיות ג'יהאדיסטיות הקובעות כי בהינתן צורך צבאי, פעולות שהיו אסורות בעבר יהיו כעת מותרות. כך היא למשל פסיקה שקבעה במפורש כי אין איסור לקחת חיילות בשבי, אין איסור לגעת בהן במידת הצורך, או אפילו להפשיט חטופות מבגדיהן.¹⁰⁷

המסמכים מגלים כי התקיפה תוכננה במכוון כלפי אזרחים. ההכנות לתקיפה כללו אימון מפורט בפריצת ממ"דים, בתפיסת חטופים, בהפשטתם ובאיומים לרציחתם כחלק מטקטיקות משא ומתן. עוד מצביעים המסמכים על השקפת העולם האנטישמית העמוקה, המונעת על ידי אידיאולוגיה אסלאמית רדיקלית המאפיינת קבוצות קיצוניות כדוגמת דאעש ואל־קאעידה.¹⁰⁸

מחקר שנערך על ידי מרכז המידע למודיעין ולטרור על שם מאיר עמית, מצא כי מסמכים שתפסו כוחות צה"ל ברצועת עזה בחזקתם של פעילי חמאס שלקחו חלק במתקפת השבעה באוקטובר, מוכיחים כי

¹⁰³ יש לציין כי בשנת 2017 הציג חמאס מסמך מדיני שאינו מבטל את האמנה ואינו משנה את עקרונותיה, לרבות שלילת זכות ההגדרה העצמית של העם היהודי בארץ ישראל. כחלק מהמסמך, חמאס הביע נכונות להקים מדינה פלסטינית בגבולות זמניים, אך לא הביע נכונות לויתור על המטרה של השגת ריבונות מלאה על כל שטחי פלסטין, כפי שהיא מכונה על ידו, ומכאן גם על מטרת השמדת ישראל.

¹⁰⁴ Esther Webman, The Challenge of Assessing Arab/Islamic Antisemitism, 46(5) MIDDLE EASTERN STUD., 677 (September 2014); Meir Litvak, The Islamization of the Palestinian-Israeli Conflict: The Case of Hamas, 34(1) MIDDLE EASTERN STUD. (148 (January 1998

¹⁰⁵ ב' ניסני "ספר פסקי ההלכה של מועצת השורא קובע: "את כולם מותר לתקוף": דובר צה"ל בערבית, סא"ל אביחי אדרעי, חשף את ספר פסקי ההלכה של מועצת השורא בחמאס, שמתיר למחבלים לתקוף את כולם - גם ילדים, נשים וזקנים" כיכר השבת (5.2.2024), <https://did.li/> irfba; מיכאל מילשטיין "בין הנאציזם לג'יהאד: הג'נוסייד של חמאס פשוט נהנה מיחסי ציבור טובים" Ynet (5.5.2024), <https://did.li/FlwmC>

¹⁰⁶ איתמר אייכנר "פסק ההלכה שהוציאו מנהיגי הדת של חמאס: "כל חייל ומתיישב ציוני - דמו מותר" Ynet (25.10.2023), <https://did.li/> WwYZH

¹⁰⁷ שגיא פולקה "ההכנה המנטלית ועיצוב הרוח של פעילי הזרוע הצבאית של חמאס לביצוע ג'יהאד" מערכות (25.2.2024), <https://did.li/6CEx5>

הרלוונטיות הקיימות, הביא אותנו למסקנה ברורה: יש לייחס לכלל המחבלים שנטלו חלק במתקפה, אחריות מלאה על כל פשעי האלימות המינית שבוצעו במהלכה, ועל אחת כמה וכמה למפקדיהם של המחבלים בזירות השונות ('מפקדי השטח', המכונים לעיתים בתקשורת גם 'מפקדי פלוגות' או 'מפקדי גדודים').

5.2 אחריות משותפת במתקפות המוניים המכוונות להשמדת עם

בחלק זה יובאו העקרונות של המסגרת המשפטית שפיתחנו, ולפיה, במקרים של מתקפות המוניים שמטרתן הרס, רצח והשמדת עם, ראוי ונכון מבחינה משפטית ומוסרית לייחס אחריות לכל מי שלקחו חלק במתקפה תחת אותה אינדוקטרינציה, על כל הפשעים שבוצעו בה. נקודת המוצא היא שכל מי שהשתתף באירוע, נכנס מבחירתו לסיטואציה שבה פעל במשותף עם חבריו כדי להשיג את מטרת המתקפה, ולכן הטלת אחריות משותפת לכל הפשעים שבוצעו והעולים בקנה אחד עם מטרותיה, מהווה במקרה כזה מסקנה משפטית הכרחית.

5.2.1 אינדוקטרינציה המטיפה לביצוע השמדת עם

כדי לעקוב אחר טיעוננו המשפטי, בדבר האופן שבו ראוי ונכון לבסס את האחריות של מחבלי חמאס שפשטו על היישובים הישראליים, על אתר מסיבת הנובה ועל בסיסי צה"ל, חיוני לפתוח תחילה בתיאור האינדוקטרינציה שעמדה בבסיס המתקפה ואשר הנחתה את ביצועה.

לניתוח האידיאולוגיה שהניעה את פעילי חמאס יש משמעות משפטית מובהקת. אף כי קיימים עדיין רבדים מסוימים הקשורים במתקפה אשר טרם פורסמו או שעדיין נמצאים תחת חקירה או בירור מודיעיני, לדעתנו כבר קיים מידע שיש בו די כדי להצביע על היסודות האידיאולוגיים של המתקפה ועל הרעיונות שהניעו אותה. כפי שנראה, אידיאולוגיה זו דומה להפליא לאידיאולוגיה הנאצית.

מכל המקורות הנגשים לציבור עולה בבירור כי מבצעי המתקפה היו מונעים על ידי אידיאולוגיה קיצונית המבוססת על כוונה מפורשת לביצוע השמדת עם, והמבוססת על ידי ה־הומוניזציה מלאה ומוחלטת של העם היהודי. חמאס הטמיע בקרב פעיליו דוקטרינות אנטישמיות עמוקות, ואלה השפיעו במישרין על אופי הפשעים שבוצעו במהלך המתקפה ועל רמת המודעות הגבוהה של כל אחד ואחד ממשתתפיה להשלכותיהם. עמדתנו היא, כי אינדוקטרינציה המטיפה לדמוניזציה של יהודים וישראלים, הקלה על הסרת כל רסן מוסרי או לחלופין, יצרה "מוסר אלטרנטיבי" – ציווי שמחק את ערכי המוסר האוניברסליים בקרב אנשי הנוח'בה, בעודם מוציאים לפועל את 'מלחמת הקודש' שלהם נגד יהודים. הניתוח להלן מהווה את הבסיס למסגרת המשפטית שאנחנו מבקשים להציג.

5.2.2 מקורות האינדוקטרינציה

הבסיס האידיאולוגי של חמאס מושרש באמנת התנועה משנת 1988, המשלבת דוקטרינה איסלאמיסטית רדיקלית עם מאפיינים של אנטישמיות אירופית ונאצית מסורתית. האמנה מכילה אזכורים לטקסטים דתיים המתארים את היהודים כאויבים נצחיים של האסלאם, לצד תיאורים

הפרדיגמה המשפטית הקלאסית נועדה לטפל בפשעים "רגילים" – מעשי עבירה המתבצעים על ידי יחידים או קבוצות קטנות. ואולם, מתקפת השבעה באוקטובר הייתה מתקפה חריגה, שהתרחשה תחת אינדוקטרינציה אידיאולוגית של השמדת עם, דינמיקת המון ודה-הומניזציה של הקורבנות. במקרה זה, השאלה המשפטית אינה רק בחינת אחריותו של כל פרט על מעשיו, אלא התאמת עקרונות המשפט הפלילי למציאות שבה פשעים מבוצעים במסגרת המון אלים ומתואם, תוך טשטוש גבולות האחריות האישית.¹¹² עם מציאות זו, המשפט הישראלי לא נדרש עד כה להתמודד.

במילים אחרות, אנחנו מבקשות לטעון כי בהינתן הנסיבות הייחודיות של מתקפת השבעה באוקטובר, יש הצדקה משפטית להטיל אחריות על כל משתתף בנפרד – לא רק בגין מעשיו שלו, אלא גם בגין עבירות שביצעו אחרים בתוך הקבוצה שאליה השתייך. **המענה ייתן באמצעות יישום הדוקטרינה של 'אחריות משותפת' על הנסיבות של מתקפה אלימה ומתואמת, רבת משתתפים, על כלל המעשים שנעשו במסגרתה וכוונו להשגת תכליותיה.**

5.3.2 האוטונומיה של הפרט לעומת התנהגות קבוצתית

תפיסות פסיכולוגיות וחברתיות מזהות תופעה מוכרת בהתנהגות המונים: כאשר אדם נטמע בקבוצה, נחלשת תחושת האוטונומיה האישית שלו והוא נוטה לשאוב לגיטימציה ממעשיהם של אחרים. קבוצות אלימות, ובמיוחד כאלה הפועלות מתוך אידיאולוגיה של השמדת עם, יוצרות מרחב מוסרי חלופי שבו הנורמות הרגילות ננטשות, ועקרונות היסוד של החברה האנושית מתפרקים.

דיון בנושא ניתן למצוא בדעת המיעוט של השופטת דורנר בפרשת **עזיזיאן**,¹¹³ שבה עלתה שאלת אחריות הפרט במסגרת התפרעות המונים. הגם שאותה התפרעות התרחשה בזעיר אנפין, באירוע שאינו מזכיר כלל את מאורעות השבעה באוקטובר, הדיון העקרוני בעניין פסיכולוגיית ההמון רלוונטי לענייננו.

הדיון של השופטת דורנר מתייחס לתופעת הפסיכולוגיה של ההמון בהתייחס לטקסטים פורצי הדרך של גוסטב לֶה בון וזיגמונד פרויד, ולאופן שבו פעולת הפרט, בהיותו חלק מקבוצה, משפיעה על הבחירות שלו ועל הצעדים שהוא נוקט. השופטת דורנר מציינת לדוגמה, כי הפסיכולוג והסוציולוג לה בון מגדיר את ההמון כ"כוח עיוור". כאשר אדם הופך לחלק מקבוצה, תחושת השייכות שלו מובילה לתחושה אדירה של כוח בלתי מנוצח, אשר גורמת לו לוותר על אינסטינקטים בסיסיים, שעליהם אולי לא היה מוותר לו היה פועל לבדו. ההשתייכות לקבוצה מובילה לשחרור כל רסן וגורמת להתנהגות אלימה ותוקפנית יותר ממה שהפרט היה מפגין מחוץ למסגרת הקבוצתית הספציפית. בנסיבות כאלה, השפעה הדדית ומידבקת בין הפרטים השונים מובילה אותם להקריב אינטרסים אישיים לטובת אינטרס משותף, גם אם הוא סותר התנהגות אנושית שבנסיבות אחרות הייתה טבעית לגמרי. פרויד,

הנהגת חמאס הורתה לפעיליה לפעול באכזריות קיצונית נגד יהודים – חיילים ואזרחים כאחד – תוך הצדקת פעולות אלה בשם האסלאם. כך, אנשי יחידת הנוח'בה קיבלו הוראה לבצע פעולות טרור מכוונות ושיטתיות נגד אוכלוסייה אזרחית בישראל. אלימות מינית הוכרה זה מכבר על-ידי הקהילה הבין-לאומית כרכיב מבצעי אסטרטגי המשמש ארגוני טרור מסוימים להפעלת שליטה, להטלת אימה ולפירוק המרקם החברתי של הקהילות המותקפות, וככזו הוגדרה על ידי מועצת הביטחון של האו"ם כטקטיקה של טרור.¹⁰⁹ גם בספר החוקים הישראלי, חוק המאבק בטרור מאפשר לסווג עבירות אלימות מינית שבוצעו ממניעים לאומניים, אידיאולוגיים או דתיים כמעשי טרור.¹¹⁰

מכאן נובע כי אנשים שעברו אינדוקטרינציה ובחרו להשתתף במתקפות אלימות, מאורגנות ואכזריות שמטרתן להטיל אימה וטרור על אוכלוסייה אזרחית מתוך אותה אינדוקטרינציה, לוקחים חלק ביוזעין בפעולה הכוללת גם אלימות מינית, באופן שאינו מקרי ואינו בודד. אדרבה, מדובר למעשה בחלק אינהרנטי וצפוי מראש של מתקפת הטרור.

האינדוקטרינציה שתוארה לעיל מדגימה את ההתניה הפסיכולוגית והאידיאולוגית שעיצבה את תודעתם ואת מצבם הנפשי של המחבלים. תשתית אידיאולוגית זו אפשרה את תוכניתם חסרת ההבחנה להשמדת עם, ואת מעשי האלימות המינית ההמוניים שבוצעו בשבעה באוקטובר. מתוך כך, חיוני אפוא, - להכיר באינדוקטרינציה זו בהליכים המשפטיים, כבסיס לאחריות פלילית משותפת.

5.3 מתקפת המונים בהשפעת אינדוקטרינציה המעודדת ביצוע השמדת עם ופשעים נגד האנושות: התאמת גבולות האחריות המשותפת

העובדה שלמתקפת השבעה באוקטובר היו שורשים באינדוקטרינציה האידיאולוגית של חמאס, משליכה במישורין על האופן שבו יש להתבונן על גיבוש האחריות של מי שלקחו בה חלק.

5.3.1 אחריות פלילית – בין משפט למוסר

המשפט הפלילי המודרני מבוסס על עקרון האשמה, כלומר, אדם נושא באחריות פלילית רק כאשר הוא בוחר לפגוע בערכים חברתיים מוגנים מתוך רצון חופשי ומתוך מודעות להשלכות מעשיו. זהו עקרון יסוד במשפט הישראלי, המעוגן במוסר דאונטולוגי, הרואה באדם ישות אוטונומית המסוגלת להבחין בין טוב לרע ונושאת בתוצאות מעשיה. אדם הבוחר לפגוע בערך מערכי החברה ראוי לגינוי, להרשעה ולעונש, אשר "ישיבו לו כגמולו".¹¹¹ מכאן נובע, שככלל, אדם נושא באחריות פלילית על פי מידת אשמתו ובגין המעשים הספציפיים שבהם לקח חלק.

¹¹¹ מרדכי קרמיניצר "עקרון האשמה" מחקרי משפט יג 109 (התשנ"ו-התשנ"ז). קאנט והגל הם אבות תורת המוסר הגמולית, שממנה נגזר הבסיס הרעיוני של ההצדקה הגמולית להטלת אחריות פלילית. ראו: הדר דנציג־רוננברג "הסדר הטלת האחריות לעברה נגררת – הרהורים על אשמה, על מידתיות ועל נוסחת איוון אחרת: ניתוח דאונטולוגי בעקבות ע"פ 4424/98 סילגדו נ' מדינת ישראל" הפרקליט ספר דויד וינר: על משפט פלילי ואתיקה 683, 691 (2009).

¹¹² מרדכי קרמיניצר "המבצע בדיני העונשין – קווים לדמותו" פלילים א 65, 72 (התש"ן) (להלן: "המבצע בדיני העונשין"). במאמר זה פרופ' קרמיניצר מתעקש בין היתר, כי המושגים המקובלים של אחריות פלילית אינם מתאימים תמיד לתופעות "פליליות" כמו פשעי מלחמה. בנסיבות אלה, הוא מבקש לבחון את הדברים בצורה מרחיבה, הנובעת מייחודיותה של הסיטואציה.

¹⁰⁸ "מחומרי שלל שנתפסו עולה, כי חמאס תכננה מראש לפעול באכזריות נגד יהודים, לחטוף אזרחים ולפגוע בהם" מרכז המידע למודיעין ולטרור על שם האלוף מאיר עמית (19.1.2024), <https://did.li/Ue3TY>

¹⁰⁹ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL COUNTER-TERRORISM COMMITTEE EXECUTIVE DIRECTORATE (CTED), TOWARDS MEANINGFUL ACCOUNTABILITY FOR SEXUAL AND GENDER-BASED VIOLENCE LINKED TO TERRORISM, 8–9 (2023), <https://shorturl.at/kC53W> (להלן: CTED not).

¹¹⁰ חוק המאבק בטרור, התשע"ו–2016, ס"ח 2556.

מוסיפה השופטת דורנר, מציע פרספקטיבה דומה וטוען כי ההמון הוא אימפולסיבי, לא־יציב ואלים, מה שמוביל להצפה של דחפים שעל פי הנסיבות, יכולים להוביל להתנהגות אצילית והרואית, או לחלופין, למעשים אכזריים ומסוכנים.¹¹⁴

לענייננו, בהתייחס לשאלת ייחוס האחריות לאותם מחבלים שהשתתפו במתקפת השבעה באוקטובר, אנו מציעות הסתכלות רחבה יותר, המבוססת על כך שעצם ההצטרפות המודעת להמון אלים, המשוחרר מכל רסן מוסרי, ולחלופין פועל תחת "מוסר אלטרנטיבי" שיצר, המוחק את כללי המוסר האוניברסליים – מספיקה לשם הטלת אחריות על הפרט בגין כלל הפשעים שבוצעו במסגרת מעשי ההמון, פשעים המשתלבים באידיאולוגיה ובאינדוקטרינציה שכל אחד מהפרטים המכוננים את ההמון נחשפו אליהן והושפעו מהן.

הצעתנו נשענת הן על קיומו של יסוד המודעות והכוונה, כפי שניתן ללמוד מתורת הפסיכולוגיה של ההמון (הקולקטיב), והן על המאפיין המיוחד של אלימות מינית באזורי עימות, כפשעים המכונים נגד הקולקטיב, שעליו עמדנו קודם לכן. טענתנו היא שיש להכיר בסוג זה של פשיעה כקטגוריה נבדלת במשפט הפלילי, ושונה מהמסגרת הפרדיגמטית המוכרת של התמקדות בפרט, אם כמבצע הפשע ואם כקורבן. בשונה מן המקובל על פי הדוקטרינה הפרדיגמטית במשפט הפלילי, בקטגוריה זו הפשעים מבוצעים על ידי ההמון כקולקטיב שמקרין על פעולתו של כל פרט הפועל במסגרתו, וגם הקורבנות הפרטיים של הפשעים מייצגים למעשה את הקבוצה הקולקטיבית של האויב. ההכרה בכך הינה מפתח לפתרון האתגרים הראייתיים שמציב המשפט הפלילי המסורתי, המנסה להתמודד עם סוג זה של פשעים. היציאה מהדרישות הראייתיות המסורתיות, ואימוץ חזקות ראייתיות, היא מוצדקת על רקע ההבנה של ההקשר האידיאולוגי והמעשי שבו מבוצעים פשעים מסוג זה. לכך נתייחס בצורה מפורטת בנפרד.¹¹⁵

5.4 אחריות פלילית בעת מתקפה המונית – בין אחריות משותפת לאחריות נגררת

המשפט הפלילי מספק שני אפיקים עיקריים להערכת אחריות בעבירות שבהן מעורב מספר גדול של מבצעים:

- 1. אחריות משותפת (JCE – Joint Criminal Enterprise):** עיקרון זה מטיל אחריות פלילית על מי שביצעו עבירה במשותף עם אחרים והיו מודעים להשלכות מעשיהם ולתרומתם לפשע.
- 2. אחריות נגררת:** עיקרון זה מטיל אחריות על שותפים לעבירה גם בגין עבירות נוספות שבוצעו במהלך הפעולה המשותפת, אף אם לא ביצעו אותן בעצמם,¹¹⁶ ובלבד שהמדובר בעבירה שאדם

¹¹³ ע"פ 807/99 מדינת ישראל נ' עזיזיאן, פ"ד נג(5) 747, 764.

¹¹⁴ SIGMUND FREUD, GROUP PSYCHOLOGY AND ANALYSIS OF EGO (1921). מנגד, יש לציין כי החוקר הנס קלסן טען כי ההמון אינו ישות נפרדת ושונה מהפרטים המרכיבים אותו, אלא ישנה השפעה הדדית בין הפרטים המרכיבים את ההמון, בעוד האוטונומיה של הרצון נותרת בעינה. לשון אחר, הפרטים אחראים למעשיהם גם כאשר הם חלק מאותו המון. ראו: HANS KELSEN, DER SOZIOLOGISCHE UND DER JURISTISCHE STAATSBEGRIFF – KRITISCHE UNTERSUCHUNG DES VERHÄLTNISSES VON STAAT UND RECHT (1922).

¹¹⁵ ראו להלן בפרק השישי.

מן היישוב יכול היה מודע להיות לאפשרות עשייתה,¹¹⁷ ושיש לה זיקה מהותית למהלך ביצועה של העבירה המקורית.¹¹⁸

אנחנו מבקשות לטעון כי בשל ההיבטים הייחודיים של מתקפת השבעה באוקטובר, שנבעו מאינדוקטרינציה ומהתניה להשמדת עם ולהטלת אימה וטרור – כל אחד מהאפיקים המשפטיים הללו מאפשר, כשלעצמו, ייחוס אחריות לכל המחבלים שלקחו חלק במתקפה ולכל הפשעים שבוצעו במהלך המתקפה, לרבות פשעי אלימות מינית.

בהמשך הדברים נעמוד בקצרה על ההיבטים המרכזיים של דוקטרינות משפטיות אלה במטרה לשפוך אור על האופן שבו יש לייחס אחריות לכל המחבלים על כל הפשעים שבוצעו.

5.4.1 יישום דוקטרינת האחריות המשותפת (JCE)

בהתבסס על דוקטרינת האחריות המשותפת הקלאסית, ראוי ומוצדק להטיל על כל מחבלי הנוח'בה את האחריות על כל הפשעים שבוצעו במהלך המתקפה.

מקרה טיפוסי של פעילות פלילית משותפת כולל מספר אנשים, שלכל אחד מהם היסוד הנפשי הנדרש (mens rea), והם פועלים כולם בצוותא כדי לבצע מעשה בלתי חוקי.¹¹⁹ בהתאם לגישה המקובלת במשפט הישראלי, הטלת אחריות משותפת דורשת כי למבצע תהיה מודעות למה שמכונה "יעוד מוחשי". כלומר, מודעות לסיכון קונקרטי שאמור להתרחש במהלך הפעילות המשותפת.¹²⁰ אין די בידיעה על נכונות ערטילאית לבצע עבירה כלשהי.¹²¹ על גישה זו כבר נמתחה ביקורת, שכן במקרים מסוימים, דרישה זו מביאה לתוצאה קשה מבחינה מוסרית ומהותית.¹²² אנו מצטרפות לביקורת זו, ולטענה כי במקרים ייחודיים יש להתבונן על הדברים באופן אחר, וזאת, על מנת למנוע תוצאה בלתי סבירה של היעדר אחריות דווקא במקרים החמורים ביותר.¹²³

¹¹⁶ דוקטרינת האחריות השילוחית של מבצעים בצוותא, המעוגנת בסעיף 34א(א1) לחוק העונשין, התשל"ז–1977, היא הסדר החורג מן המקרה הרגיל של ייחוס אחריות פלילית, הן מבחינת דרישת היסוד העובדתי והן מבחינת עקרון האשמה. קיימים הסדרים שונים לאחריות שילוחית של מבצעים בצוותא במערכות משפט שונות.

¹¹⁷ במילים אחרות, מדובר באחריות עקב רשלנות. אגב כך, כאשר השותף לדבר העבירה היה מודע לאפשרות של התרחשות עבירה אחרת או נוספת, איזו לפי פסיקת בית המשפט העליון, אין מדובר באחריות שילוחית, ויש לייחס לו אחריות לפי דיני שותפות לדבר עבירה. ראו: ע"פ 4389/93 עבדי נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(3) 239 (1996).

¹¹⁸ הן בראיית קידום ביצוע העבירה והן בראיית ביצוע העבירה עצמה.

¹¹⁹ חלוקת התפקידים הפנימית בין כל המעורבים אינה חשובה, ובלבד שכל אחד מהם מודע למהות הפעילות המשותפת ולאפשרות הפגיעה בערך המוגן שבבסיס העבירה, בשילוב עם תרומה פיזית כלשהי לפעולה.

¹²⁰ ראו דנציגר־זנברג, לעיל ה"ש 110, בעמ' 692–693. הסטייה ממילוי כל דרישות הבסיס העובדתי של העבירה מובילה ל"פיצוי" בדרישת האשמה – כלומר, קיומו של היסוד הנפשי אצל כל אחד ואחד מן השותפים לדבר העבירה.

¹²¹ ע"פ 11131/02 יוסופוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(3) 917, 929 (2004). זו הסיבה שבית המשפט נמנע מלהרשיע את מרואן ברגותי, שהיה מפקד הפתח והתנזים בגדה המערבית, במעורבות בפיגועים שונים, למעט ארבעה מקרים שבהם הוכח כי ידע על הכוונה לבצעם "במובן של מודעות לכוונה לבצע עבירה ספציפית בעלת מטרה מוחשית". בית המשפט קבע כי לא ניתן להאשימו בעבירה גורפת של סיוע לרצח על כל פיגוע ופיגוע שיוחס לו, רק בשל מודעותו הכללית לכך שאנשיו מבצעים פיגועים באמצעות נשק וכספים שהוא הקצה להם. בית המשפט קבע גם כי לא ניתן להאשימו בפעילות משותפת בכל הפיגועים שיוחס לו, שכן על התביעה היה להוכיח "כי הנאשם קשור בצורה כזו או אחרת לעבירה ספציפית – הן ביסודה העובדתי של העבירה והן ביסודה הנפשי". ראו: תפח (ת"א) 1158/02 מדינת ישראל נ' ברגותי, 98 (20.5.2004).

ממנו להישען בשלב מאוחר יותר על טיעונים לחוסר יכולת בחירה (בשל חוסר ידיעה ספציפית) כקו הגנה מפני הטלת אחריות פלילית.

אנו חוזרות ואומרות: לא ניתן להתייחס לאוטונומיה אישית כאל מושג גמיש שניתן ליישמו באופן סלקטיבי או לעשות בו מניפולציה כראות עיניו של הפרט. מבצעי עבירות אינם יכולים ביד אחת לבחור להצטרף לאספסוף בלתי מרוסן הפועל כישות מאוחדת שמבקשת למחוק כוונת מכון את האוטונומיה האישית של אנשיה על מנת לאפשר את השתלבותם המלאה בתוך הקבוצה, ובידם האחרת לנסות להתחמק מאחריות, בטענה כי לא הייתה להם מודעות ספציפית לפשעים מסוימים שבוצעו בזמן ובמקום נתונים.

5.4.2 יישום דוקטרינת האחריות הנגררת

לתוצאה דומה ניתן להגיע גם על פי כללי האחריות הנגררת. על פי דוקטרינה זו, מוצדק לייחס לפרט אחריות על המעשה הנוסף, כאשר ניתן להוכיח כי הפרט שהשתתף בפעילות יכול היה להיות מודע לאפשרות ביצוע המעשה הנוסף (הנגרר). כלומר, כאשר אדם מסוים יצא עם שותפים לבצע עבירה, ובמהלך האירוע בוצעו עבירות נוספות, הוא יכול היה להיות מודע לאפשרות התרחשות אותן עבירות שבסופו של דבר אכן בוצעו. דוקטרינת האחריות הנגררת מניחה כי גם אם לנאשם לא הייתה מודעות בפועל – מקום שאדם מן היישוב באותן נסיבות יכול היה להיות מודע – אותו נאשם יישא באחריות לעבירות הנגררות בשל עצם נכונותו להיכנס מלכתחילה למצב המסוכן של ביצוע עבירות בשותפות, מצב שבו הוא מוותר על השליטה על מהלך העניינים ובכך יוצר סיכון מוגבר לביצוע עבירות חמורות במיוחד.

ישנם פרטים שנטלו חלק במתקפה והיו בעלי מודעות ישירה לאפשרות ביצועם של פשעים נוספים, ובהם פשעי האלימות המינית. לאלה יש אחריות למתקפה מכוח העקרונות המקובלים של כללי האחריות המשותפת. באשר ליתר, להשקפתנו, בנסיבות של מתקפת השבעה באוקטובר, היכולת בכוח של כל אחד מבני ההמון להיות מודע לביצוע עבירות שונות נגד אדם, לרבות עבירות מין, נלמדת

מתוך הסרט "זעקות ואז שתיקה", באדיבות קסטינה תקשורת

נימוק זה משכנע במיוחד במקרה שלנו, מכיוון שבמתקפה כמו זו של השבעה באוקטובר שמטרתה השמדת עם, המשפט חייב להתאים את עצמו על מנת לטפל בפשעים המוניים שתואמו ותוכננו באופן מאורגן ושיועדו לביצוע דה-הומניזציה מוחלטת של האוכלוסייה המותקפת ולהטיל עליה אימה וטרור. הנסיבות הסובבות והקשר הופכים את הסיכון המופשט (כלומר, הסיכון שיבוצעו פשעים חמורים נגד הזכות לחיים, נגד שלמות הגוף ונגד החירות, ללא ידיעה ספציפית אילו פשעים יתרחשו במדויק) – לסיכון קונקרטי (כלומר, הסיכון שאכן יבוצעו כל פשע של השמדת עם ולחלופין כל פשע שיש בו מאפיינים של השמדת עם, או פשעים נגד האנושות).

בהקשר זה, יש להדגיש שוב כי בניגוד לאלימות מינית המכוונת לפרט בלבד, אלימות מינית באזורי עימות מכוונת לזרוע אימה וטרור ולהרוס את הקהילות של הקורבנות המידיים, תוך שימוש בסוג זה של אלימות ככלי נשק אחד מני-רבים אחרים המשמשים להשגת אותה מטרה. לשון אחר, מבצעי הפשעים שביקשו ליצור דה-הומניזציה ולהטיל אימה וטרור על הקהילות הישראליות, היו נכונים להשתמש בכל כלי נשק יעיל ורלוונטי שעמד לרשותם. מעצם טבעה, אלימות מינית, שהיא כה נפוצה באזורי עימות, הייתה אחד מכלי הנשק שלקיומם היו מבצעי הפשעים מודעים. כפי שנוכחנו לראות בפרק העוסק במסגרת העובדתית, הם אכן עשו בו שימוש נרחב.

את המודעות ל"עבירה מסוימת בעלת ייעוד מוחשי" יש לפרש כמודעות (והסכמה) לכל מעשה אלימות חמור המתבצע בהקשר חסר תקדים זה, ואשר יש בו כדי לממש את תכלית המתקפה. בנסיבות כאלה, די בנוכחות בזירה, המאפשרת ותומכת בביצועם של כל מעשי התקיפה האכזריים, כדי לספק את היסוד העובדתי של הביצוע המשותף.

כאמור לעיל, בשבעה באוקטובר ידעו המחבלים מראש כי הם יוצאים למתקפת המונים הכוללת מעשים של השמדת עם, וזאת כחלק אינטגרלי מהאידיאולוגיה שהנחתה אותם. אין מדובר בפרטים בודדים שפעלו בנפרד, אלא בחלקים ממכונת הרס שהוכוונה לביצוע השמדת עם. מהטעמים האלה, האחריות שראוי לייחס להם אינה רק ביחס למעשים שעשה כל אחד, אלא ביחס למעשי ההמון כולו, ככל שהם עולים בקנה אחד עם התכלית. כל משתתף נטל חלק בתהליך שאפשר את כלל הפשעים שבוצעו במסגרתו. בהצטרפותם ביוזעין לארגון הפועל מתוך האידיאולוגיה המתוארת ובנטילת חלק פעיל במעשים, לא יוכלו עוד לטעון שאינם אחראים לפשעי הארגון, יהיו מי שיהיו מבצעים הקונקרטיים.¹²⁴

במונחים של ייחוס אחריות על פי עקרון האשמה ניתן לנסח זאת כך: הפרט, שבחר להצטרף לארגון החורט על דגלו השמדת עם ודה-הומניזציה של האחר, הבין מה הוא עושה ובחר בכך. בחירה זו מונעת

¹²² לדוגמה, במקרה של ראש ארגון פשע המרחיק את עצמו במתכוון מ"חייליו" המבצעים פשעים. יש לציין כי המחוקק הישראלי עשה מאמץ, אף כי לא שלם, לתקן את הדרוש תיקון. לדוגמה: "חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003, 'חוק המאבק בטרור', המבקשים להתמודד עם הקשיים שנזכרו לעיל. ראו גם את דברי פרופ' קרמניצר, "המבצע בדיני העונשין", לעיל ה"ש 111, העוסק בסוגיית ייחוס האחריות לראש ארגון פשיעה המרחיק את עצמו במכוון מן המעשים על מנת שלא לקחת עליהם אחריות.

¹²³ שם.

¹²⁴ ציון כי חוק RICO האמריקאי (החוק נגד ארגוני סחיטה ושחיתות) נראה כמבוסס על תפיסה דומה של אחריות משותפת, כאשר אנשים פועלים יחד כחלק מפעולה פלילית ואי אפשר לייחס פשעים ספציפיים לאנשים ספציפיים (החוק למלחמה בפשע המאורגן משנת 1970, Pub. L. No. 91-452, § 901(a), 84 Stat. 922, 941-48 [בנוסחו המעודכן והמתוקן § 18 1961-68 U.S.C.]). השוואה בין שתי מערכות המשפט הללו חורגת מתחומי של דוח זה, אך חשוב לציין כי גם מערכות משפט אחרות מאפשרות ייחוס אחריות פלילית לאדם, גם כאשר אין ראיות ישירות למעורבותו של אותו אדם בפשע ספציפי.

5.6 אחריות משותפת – הכרח משפטי כמענה למציאות קיצונית

המשפט הפלילי הקלאסי נטוע בתפיסת האחריות האישית, ואולם, נסיבות יוצאות דופן וחסרות תקדים דורשות התאמה של המסגרת המשפטית. כאשר פשעים מבוצעים כחלק ממתקפת המונים מתואמת מתוך מטרה מפורשת של השמדת עם, יש להכיר בכך שדי בהצטרפות מודעת למתקפה כשלעצמה, כדי להטיל אחריות פלילית על כל המשתתפים בגין כל הפשעים שבוצעו במסגרתה והעולים בקנה אחד עם מטרותיה.

מן האמור לעיל, אנחנו מסיקות את המסקנות הבאות:

- א. אין צורך להוכיח, לגבי כל מעשה בנפרד, כי התקיים יסוד נפשי נפרד. עצם ההשתתפות המודעת של מחבלי החמאס במתקפת טרור שמטרתה השמדת עם, יש בה כדי להעיד על מודעות ממשית לכל המעשים שבוצעו במסגרתה, או למצער, על מודעות בכוח להתרחשותם. נדגיש כי בחינת התכלית שביסוד המתקפה מהווה כלי ראייתי חשוב להוכחת המודעות של כל הנוטלים חלק במתקפה לאפשרות של ביצוע פשעי מין.
- ב. אחריות משותפת אינה עומדת בסתירה לעקרון האשמה. אדרבה, היא מתיישבת עמו באופן המותאם להיקף המתקפה ולאופייה.

מתוך הסרט "זעקות ואז שתיקה", באדיבות קסטינה תקשורת

מעצם החבירה המודעת של הפרטים השונים למתקפת המונים שמכוונת להשמדת עם, אשר נשענת על הכשרה, אימונים, הכנות ואידיאולוגיה שהיו חלק מהותי מן הפעילות. הדבר מוצדק גם לנוכח הדופי המוסרי החמור המאפיין את המעשים, בהינתן הנסיבות החריגות שבהן בוצעו. ריבוי המרכיבים החריגים שאפיינו את המתקפה להשמדת עם: פעילות מתוכננת בחסות המון פורע חוק שנוטרל מכל ביקורת מוסרית; ההכנה המנטלית; שלילת האנושיות מהאוכלוסייה המותקפת – כל אלה יצרו יכולת לצפות אצל כל מי שנטל חלק במתקפה, את ביצוען של עבירות המבטאות את האידיאולוגיה ואת התכלית של המתקפה, ובכללן אלימות מינית.

כפי שהראינו לעיל, המוני מחבלי הנוח'בה שיצאו למתקפה על יישובי העוטף ועל בסיס צה"ל, פעלו במסגרת הכנה מנטלית ואינדוקטרינציה אכזרית שתכליתה השמדת עם. הם כיוונו את מעשיהם כלפי אוכלוסייה שנתפסה מבחינתם, כמעורטלת מאנושיותה (דה־הומניזציה מוחלטת). הם פעלו בחסות המון, ובגדרו כל אחד ואחד מהם העניק כוח לחבריו ובו זמנית שאב כוח מחבריו כדי להשיל מעליהם את כל ערכי המוסר האוניברסליים. ה"בועה" חסרת המוסר האנושי שבה פעלו, מעין 'ריק מוסרי' או 'מוסר אלטרנטיבי', המוחק את ערכי המוסר האוניברסליים – נוצרה על מנת לפתח את המתווה ואת היכולות לבצע מעשי פשע יוצאי דופן באכזריותם, המתאפיינים בחוט מקשר מובהק: הצד הנתקף אינו בעל מעמד אנושי. התכלית הייתה להשמיד, לטבוח ולזרוע הרס. כידוע, פשיעה מינית המתבצעת באזורי קונפליקט, זו תכליתה וזו מהותה: השמדת עם ופשיעה נגד האנושות.

הנה כי כן, בכל הנוגע למתקפת השבעה באוקטובר בפרט, ולמישור הכללי והעקרוני בכלל – פעולה במסגרת המון משולח כל רסן, שהתפרק מכל עכבה מוסרית או פעל לפי 'מוסר אלטרנטיבי' המוחק את ערכי המוסר האוניברסליים, ובפרט כזו שתכליתה היא השמדת עם ודה־הומניזציה, מתוך תפיסת הקורבן כמי שאינו משתייך לגזע האנושי – מבססת בעינינו מעבר לכל ספק סביר יכולת ציפייה של כל אחד ואחד מן המשתתפים את הסיכון הקונקרטי שיתבצעו פשעים שהינם מן החמורים ביותר שבספר החוקים, פשעי אלימות אכזריות, ומעשי אונס ופשיעה מינית בכלל זה.

5.5 הערה נוספת על הפסיקה הישראלית

כמפורט לעיל, הנושא של עבירת המונים זכה להתייחסות גם בפסיקה הישראלית. כך למשל, פרשת עזיזיאן שנזכרה לעיל, וכן פרשת אסחאק חמד, שממנה אפשר לראות שבית המשפט נזקק לטיעון בדבר כוחו של ההמון ומשמעותו.¹²⁵ עם זאת, נראה כי הפסיקה עד היום לא העניקה את המשמעות המלאה והראויה להצטרפותו של יחיד להמון פורע ואלים, משום שסוגיה דוגמת זו העומדת לפנינו, בהיקף, בעוצמה ובמשמעותה המשפטית, מעולם לא התרחשה בישראל, ומטבע הדברים לא הובאה בפני בית המשפט. החומרה המיוחדת שרואה המשפט הפלילי בחבירה יחד של שני אנשים כדי לבצע מעשה פשע, מתגברת באופן אקספוננציאלי, כאשר מדובר בחבירה יחד של המוני אנשים, לכדי "עדר" בעל כוח ורצון משל עצמו, הסוחף את פרטיו ומאפשר ביצועם של מעשי זועמה, שכל אחד ואחד מהם לא יכול היה לבצע בעצמו.

¹²⁵ראו: עניין עזיזיאן, לעיל ה"ש 112; ע"פ 2285/05 מדינת ישראל נ' חמד (5.12.2005).

ג. האוטונומיה של הרצון אינה נמדדת בהכרח בעת ביצוע הפעולה. ניתן באותה מידה להעריך אותה ברגע הכניסה למצב מסוכן, כלומר ברגע ההחלטה המודעת להצטרף למתקפה שנועדה מראשיתה לאפשר את ביצועם של פשעים חמורים נגד האנושות.

אנחנו מבקשות להדגיש כי בדיוננו על אחריות משותפת, איננו עוסקות במושגיות ערטילאית. הטיעונים הללו מובילים למסקנה משפטית מתחייבת: אנשים הנוטלים חלק במתקפה שמטרתה ביצוע השמדת עם ודהומניזציה, נושאים באחריות לכל תוצאותיה.

הבהרת המסגרת הראייתית לקביעת העובדה שפשעים כאלה התרחשו בפועל, היא חיונית על מנת להשיג מגוון רחב של היבטים מכריעים, ובהם: להבטיח הכרה עולמית באירועים אל מול ההכחשה והשתיקה; לבסס נרטיב לאומי והיסטורי; לקדם את המאמצים להכניס את ארגון החמאס לרשימה השחורה כארגון האחראי על עשיית שימוש בалиמות מינית ככלי מלחמה; להטיל סנקציות ממוקדות; וחשוב מכול – להבטיח שחמאס ופעיליו יידרשו לתת דין וחשבון ולא יזכו לחסינות מאחריותם לפשעי המין שביצעו. אתגרים ראייתיים אלה אינם ייחודיים למתקפת השבעה באוקטובר; הם עולים כמעט בכל מקרי אלימות מינית באזורי עימות (CRSV), אף כי הפרטים המדויקים של האתגר, המתעצבים על ידי המאפיינים וההקשרים הייחודיים של כל סכסוך, עשויים להשתנות.¹²⁶

בטרם נעמיק באתגרים הראייתיים, יש לעמוד על המאפיינים המיוחדים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות בכלל, ועל אלה שאירעו בשבעה באוקטובר ובשבי, בפרט. ביסוד דברנו עומדת הגישה כי ראיית פשעי אלימות מינית המתרחשת באזורי עימות, מבעד אותם משקפיים המשמשים לעבירות מין "רגילות" המכוונות לפרט בלבד – שגויה מיסודה. שכן היא אינה מביאה בחשבון את ההיבטים המיוחדים של התופעה, את ההקשר שבתוכו בוצעו המעשים ואת השלכותיהם על ההיבטים הראייתיים. בנוסף, היא אינה מביאה בחשבון את תופעת ההשתקה המועצמת של הקורבנות, ההרג המכוון של ניצולים והשמדת ראיות, בין אם בכוונת מכוון על ידי המחבלים ובין אם משום שהאזור שבו בוצעו הפשעים נותר אזור לחימה פעיל וזירה של פעולות חילוץ ופינוי, שנמשכו שעות רבות ואף ימים לאחר ביצוע הפשעים.

מתוך הסרט "זעקות ואז שתיקה", באדיבות קסטינה תקשורת

¹²⁶ הפרוטוקול הבין-לאומי 2017, לעיל ה"ש 4.

פרק שישי: שרטוט מודל ראייתי מותאם

התאמת פרדיגמות ראייתיות פליליות
להתמודדות עם אלימות מינית באזורי עימות

6.1 מבוא ומסגור הסוגיה

מעשי הזוועה שבוצעו בשבעה באוקטובר מעלים שאלות קשות ומורכבות, בייחוד בכל הנוגע לאלימות מינית: מהן הראיות שיש בהן כדי להוכיח במידה הנדרשת, כי במהלך מתקפת השבעה באוקטובר התבצעו פשעים של אלימות מינית, וכיצד ניתן להעמיד את האחראים לדין?

במילים, נטל כבד של בושה ואשמה, וכן פחד מסטיגמה חברתית. סוגיות רגשיות ופסיכולוגיות אלה מכבידות מאוד על קורבנות ולעתים קרובות גורמות להם לשמור על שתיקה, ובכך מונעות את גילוי פרטי הדברים שחוו. יתר על כן, אנחנו מבקשות לציין בהקשר זה כי קורבנות רבים חווים את ההליכים המשפטיים כטראומה חוזרת, תופעה המוכרת באופן נרחב בספרות המשפטית והפסיכולוגית כ'טראומה משנית'.¹²⁸

ב. האתגר היסודי השני הוא העובדה שרוב הקורבנות נרצחו, אם במהלך הפגיעה המינית או זמן קצר לאחריה, וכתוצאה מכך הושקו לצמיתות. זה היה מאפיין מרכזי של מתקפת השבעה באוקטובר.

מאפיינים ייחודיים לאלימות מינית המבוצעת בהקשרים של עימות מזוין מוסיפים חסמים נוספים, בין היתר, אופיים הפומבי של המעשים, כגון עירום כפוי, חשיפה פומבית של גופו העירום של הקורבן, ו'נישואין' בכפייה.¹²⁹ תיאורים של פשעים אלה הועלו בעדויותיהם של חטופים ששוחררו משבי חמאס.¹³⁰ היבטים אלה מעצימים את הבושה ואת הסטיגמה החברתית סביב מעשי האלימות ובכך מעמיקים אף יותר את שתיקת הקורבנות.¹³¹ אלה, בתורם, מועצמים אף יותר על ידי דילמות חברתיות-תרבותיות בתוך הקהילות הנפגעות, לרבות נורמות דתיות ומסורתיות כמו גם מידת המודעות הקיימת בחברה שבה התבצעו המעשים לצורך לטפל בהשלכות הפגיעה ולדווח עליה.¹³² יתר על כן, פשעי אלימות מינית באזורי עימות מסבים נזק עצום – הן משום שהם אכזריים במיוחד והן בשל השילוב בין צורות אלימות שונות וטראומה.

מאפיינים אלה חייבים למצוא ביטוי במודל הראייתי שיישם. מסגרת המתמקדת אך ורק בקורבן הבודד ו/או במעשים בודדים, אינה מספקת ואינה מתאימה. התמונה הראייתית חייבת לכלול את תמונת הפגיעה הנרחבת שפשעים אלה נועדו להסב לקורבנות הבודדים ולקהילותיהם.

6.2.2 אובדן ראיות, 'השתקה מועצמת' והרס הזירה: אתגרים ייחודיים במתקפת השבעה באוקטובר

לשתיקה שנגזרה על הקורבנות – אם משום שלא שרדו את המתקפה, ואם משום שהם נותרו תחת טראומה קשה מאוד – נוסף גם המצב המיוחד ששרר בדרום ישראל בשבעה באוקטובר ובימים שלאחר מכן, אשר מטבע הדברים השפיע באופן משמעותי ובלתי הפיך על מצב הזירות. בזירות פשע "רגילות", החשיבות הראשונה במעלה היא הקפאת הזירה ונצירתה במצבה המקורי. ואולם, במהלך המתקפה ובימים שלאחריה, אזורים נרחבים בדרום הארץ הפכו לאזורי קרבות פעילים. בנסיבות שנוצרו, מטרותיה העיקריות של ישראל היו להדוף את המתקפה, לחלץ נפגעים ולטהר את השטח ממחבלים. יתר על כן,

תוצאתה של פרדיגמה זו, של שימוש במודלים ראייתיים המיושמים על עבירת מין "רגילה", שאינם מתאימים להעמדה לדין על אלימות מינית באזורי עימות – משמעה למעשה, הענקת חסינות מוחלטת למבצעי הפשעים. מצב דברים זה אינו נכון מבחינה משפטית ואינו ראוי מנקודת מבט אנושית, חברתית וערכית. המאפיינים הייחודיים של אלימות מינית באזורי עימות דורשים בחינה מדוקדקת של ההקשר הרחב יותר שבמסגרתו בוצעו. נבקש להראות כאן כי יצירתו של מודל מותאם אישית ותלוי-ההקשר, הוא צעד הכרחי ואף אפשרי לבניית תמונה ראייתית ברורה וריאלית, המבססת את ההעמדה לדין של מחבלי חמאס שלקחו חלק במתקפת השבעה באוקטובר בדרום ישראל.

בטרם נתקדם, נבקש להבהיר שלוש הבהרות חשובות:

ראשית, איננו קוראות לייצר מודל ראייתי יש מאין, ואיננו מציעות להנמיך את אמות המידה המשפטיות. התאמתן של פרדיגמות ראייתיות לפשעי אלימות מינית באזורי עימות, מבקשת להישען על ראיות קבילות, אמינות ומהימנות בהתאם לכללים המשפטיים הקיימים. לרוב הן משמשות כראיות לוויין ולא כראיות מרכזיות, זאת, למרות שיש בהן כוח ראייתי העומד בפני עצמו.

שנית, אנחנו מבקשות להדגיש כיצד ההקשר הכללי והתמונה הרחבה של כלל מרכיבי המתקפה נושאים אף הם ערך ראייתי – הן כזה העומד בפני עצמו, והן כזה שיכול לשמש כתוספת ראייתית לראיות אחרות.

שלישית, ניתוח הדברים ייעשה מתוך נקודת המבט של המשפט הפלילי, תוך שימוש בכלים ובמתודולוגיות שלו. כלליו של המשפט הפלילי הם הקפדנים והמחמירים מכלל ענפי המשפט. לפיכך, ביסוס מסלול ראייתי שיאפשר העמדה לדין פלילי על פשעי אלימות מינית באירועי עימות, יאפשר לייצר מסלולים דומים גם בהליכים שונים אחרים מחוץ לעולם הפלילי, ובהם, הליכים אזרחיים ובין-לאומיים, שבהם רף ההוכחה נמוך יותר.¹²⁷

6.2 אתגרי יסוד אינהרנטיים בפשעים של אלימות מינית באזורי עימות (CRSV) והשפעתם על החתירה להשגת אחריות פלילית

6.2.1 מבנה של חסמי יסוד

הוכחתם של פשעי אלימות מינית באזורי עימות כרוכה בניווט בתוך מערך מורכב של אתגרים מהותיים, שכל אחד מהם נבנה על גבי רעהו – החל מהקשיים האינהרנטיים המאפיינים כל אירוע של אלימות מינית, דרך מורכבויות הייחודיות המתעוררות בהקשר של תופעת האלימות המינית, וכלה במורכבויות הייחודיות שמעלים פשעי אלימות מינית באזורי עימות באופן מיוחד. שכבות אלה יוצרות יחד מארג מצטבר של חסמים הפוגעים באופן משמעותי בחשיפת האמת ובהשגת הצדק.

כבר למן ההתחלה, ניצבים זה לצד זה שני אתגרים יסודיים:

א. הטראומה העמוקה שחוו הקורבנות, שגורמת להם לעתים קרובות לשתיקה ולקושי לדווח על הפשעים. טראומה זו נובעת מהאופי ההרסני הייחודי של אלימות מינית ומההשלכות השונות שלה: אובדן האוטונומיה האישית, ריסוק תחושת השליטה של הקורבן, הנזק הפסיכולוגי שיוצרת הטראומה, הקושי שניצב בפני ניצולים רבים בניסיון להגדיר את מה שאירע להם ולנסח אותו

¹²⁷ שם, בעמ' 31. וכן ראו ה"ש והסברים שם; דוח CTED, לעיל ה"ש 108.

¹²⁸ ע"א 3347/16 פלוני נ' פלוני ואח' (20.2.2018); ראו גם: Shirley S. Abrahamson, Redefining Roles: The Victims' Rights Movement, 517, 523 (1985) UTAH L. REV. (3) 1985.

¹²⁹ Ni Aolain, לעיל ה"ש 16, בעמ' 327-329, 335-338.

¹³⁰ ראו קבוצת העדויות הראשונה, סעיף 4.1 לעיל.

¹³¹ דוח צוות המשימה של SRS-G-SVC, לעיל ה"ש 6, בפס' 56.

¹³² Prosecutor v. Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T, Judgment (2 September 1998)

נסיבות הקשורות לערפל המלחמה, לצד הלחימה המאומצת והממושכת, פגעו פגיעה קשה באיסוף הראיות הפיזיות ובבדיקות הפורנזית שלאחר מכן.

כחלק מהמתקפה, מחבלי חמאס ניסו להשחית באופן פעיל הן את האתרים שבהם התרחשו הפשעים והן את גופות הקורבנות. אתרים רבים וגופות רבות נשרפו במכוון. פעולות אלה היוו חלק ממעשי האלימות ופגעו ישירות במאמצי איסוף הראיות.¹³³

מתקפת השבעה באוקטובר תפסה את ישראל, על רשויותיה, לא מוכנה, מופתעת ונדהמת, וחסרת כל פרוטוקול, תוכנית חירום, או הכשרה המתאימה להתמודדות עם אלימות מינית באזורי עימות.¹³⁴ הדבר נכון גם ביחס למוכנות של גורמי האכיפה להתמודדות עם התופעה, ועם הפשעים וההיבטים המאפיינים אותה.

ואף על פי כן, חרף האתגרים העצומים הללו, ראיות משמעותיות צפו ועלו מיד לאחר המתקפה והמשיכו לעלות בחודשים שלאחר מכן. כפי שמתאר דוח זה, ראיות אלה מעידות במובהק על כך שמחבלי חמאס ביצעו פשעי אלימות מינית ועשו שימוש מכוון באלימות מינית ככלי נשק במהלך מתקפת השבעה באוקטובר.

הערכתן של ראיות אלה דרך הפריזמה המצמצמת של פרדיגמות ראיות מסורתיות, שמתקשות להקיף את כלל מאפייניהם הייחודיים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות, עלולה להוביל לכישלון בייחוס האחריות הפלילית על הפשעים הללו. הקלת ראש בראיות מרכזיות או מזעור חשיבותן, עלולים לפגוע בעשיית צדק עבור הקורבנות ולהותיר את מבצעי הפשעים בלא עונש.

6.3 מפת דרכים לבניית פרדיגמה ראיתית הולמת לפשעי אלימות מינית באזורי עימות ויישומה על מתקפת השבעה באוקטובר

6.3.1 הצורך בהגדרת מפת דרכים הנוגעת לחסמים ראיתיים

דיני הראיות המקובלים מספקים מפת דרכים בסיסית להערכת סוגי החומרים שנאספו בעקבות אירועי השבעה באוקטובר, כמו גם במקרים אחרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות. כפי שציין בצדק נשיא בית המשפט העליון יצחק עמית, "דיני הראיות הם כלי העזר שמסייעים לבית המשפט להגיע לתכלית כל התכליות בכל הליך שיפוטי – התכלית של חשיפת האמת, בבחינת 'להוציא כאור משפט', שהרי 'אמת מארץ תצמח'".¹³⁵

¹³³ YIFAT BITTON, CHALLENGES IN IDENTIFYING AND DOCUMENTING SEXUAL CRIMES COMMITTED DURING A RAID TERRORIST ATTACK (2024), <https://did.li/ISOOf>; דוח צוות המשימה של SRS-G-SVC, לעיל ה"ש 6, בעמ' 12–13; ניתוח פעולות מדינת ישראל בהיערכות ובהתמודדות עם האלימות המינית במתקפת ה" באוקטובר והמלצות מדיניות, לעיל ה"ש 13, בעמ' 16–19, 24–26.

¹³⁴ שם.

¹³⁵ יצחק עמית "זיכרונות מודחקים במשפט הפלילי" מנחם פינקלשטיין: משפט, ביטחון וספר 484 (שרון אפק, עופר גרוסקופף, שחר ליפשיץ ואלעד שפיגלמן עורכים 2020). ראו גם: The rules of evidence, in large part, are designed to further the truth-seeking end of the criminal justice system. The admissibility of only relevant evidence maximizes the opportunity for jurors to determine accurately what happened". Steven I. Friedland, On Common Sense and the Evaluation of Witness Credibility, 40 CASE W. RSRV. L. REV. 165, 171 (1989); WILLIAM WILLS, AN ESSAY ON THE PRINCIPLES OF CIRCUMSTANTIAL EVIDENCE 513 (6th ed. 1912).

מטבע הדברים, אמות המידה הראייתיות משתנות בהתאם לסוג החקירה ו/או לערכאה המשפטית, כאשר הדרישות המחמירות ביותר קיימות בהתייחס לחקירות פליליות והעמדה לדין פלילי. התוויית מסגרת ראיתית, שתקים בסיס להעמדה לדין פלילי, ותניח יסוד גם להליכים מסוגים אחרים. ואכן, בשיח המשפטי הבין-לאומי, הצדק נתפס לעתים קרובות כמושג רב-ממדי שאינו מוגבל לתחום הפלילי בלבד. מכאן, שתיעוד ואיסוף מידע חייבים להתחשב גם הם ברלוונטיות של המידע לממדים נוספים של צדק.¹³⁶

בכל הנוגע לעבירות מין, נקודת המוצא לגיבוש האסטרטגיה הראייתית חייבת להישען על הבנה מעמיקה של אופי הפגיעה הייחודי ושל הטראומה העמוקה שנגרמת מעבירות אלה. לנוכח זאת הכירו תפיסות משפטיות בצורך לבחון את הראיות בעבירות מין דרך פריזמה המותאמת להקשר המיוחד שלהן. כך לדוגמה, ניסח בית המשפט העליון בישראל בפסיקתו, את דבר קיומה של 'מובלעת ראיתית מיוחדת' הנכונה עבור עבירות מסוג זה. אין בכך כדי להקל או להפחית את נטל ההוכחה הפלילי, המחייב הרשעה 'מעבר לספק סביר'; תחת זאת, ההבחנה מבוססת על הבנה מעמיקה של אופי העבירות, הנובעת מהצטברות ידע מקצועי וניסיון רב שנים של מערכות המשפט, האכיפה והטיפול בנפגעות ובנפגעי עבירות.¹³⁷

האתגר העיקרי שמציבות הראיות שנאספו ממתקפת השבעה באוקטובר אינו המחסור בחומרים, אלא דווקא הגישה המקובלת למדידת ראיות כאלה, גישה שאינה מתחשבת בכך שפשעים אלה בוצעו בהקשר של עימות מזוין. הרשויות, ולעתים גם הציבור, נוטים למקד את מבטם רק על עדויות ישירות של הנפגעות והנפגעות עצמם, הנתפסות בטעות כדרך התקפה היחידה להוכחת ביצועם של פשעים אלה. פרדיגמה זו היא צרת ראות, משום שהיא מסננת מתוכה צורות הכרחיות אחרות של ראיות ובכך מגבילה מלכתחילה את המסגרת הראיתית. הדבר נכון במיוחד במצבים שבהם רוב הקורבנות נרצחו.

הואיל וכן, יש להעריך את הראיות במקרים כאלה ובמקרים דומים להם באמצעות גישה תלוית הקשר.

6.3.2 השתקה מועצמת של הקורבנות והשלכותיה על האסטרטגיה הראיתית

בחקירות ובתביעות פליליות סטנדרטיות, הנטייה היא לייחס לעדויות הבאות בגוף ראשון, מפי הנפגעות והנפגעים עצמם, כאמצעי ראיות ראשון במעלה, שכן על פי רוב, מדובר בצורת הראיות המרכזית והישירה ביותר הזמינה במקרים כאלה. יחד עם זאת, וכפי שצוין לעיל, היקפם ואופיים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות, מובילים לעתים קרובות להשתקה מועצמת של הקורבנות כפי שקרה בשבעה באוקטובר, אם משום שנרצחו, ואם משום שחוו טראומה קשה, בושה, או אילוצים חברתיים-תרבותיים, דתיים או קהילתיים, שכולם מחריפים בצורה ניכרת באזורי עימות.

המסקנה היא בלתי נמנעת: אם נתעקש להסתמך אך ורק על עדות הנפגעות והנפגעים ונתעלם באופן חלקי או מלא מסוגים נוספים של ראיות חלופיות, המביאות לכדי ביטוי את המאפיינים הייחודיים של

¹³⁶ הפרוטוקול הבין-לאומי 2017, לעיל ה"ש 4, בעמ' 30–31.

¹³⁷ ע"פ 5582/09 פלוני נ' מדינת ישראל 90 (20.10.2010).

יכולה להתבצע באמצעות אסטרטגיה המבודדת את האירועים השונים ועומדת על יצירת קישור בין כל עברין לקורבן ספציפי ולמעשה ספציפי.

מודל מותאם פרטני לטיפול במעשי זוועה כאלה חייב לכלול ממדים מהותיים כמו גם ממדים ראייתיים. מנקודת מבט משפטית מהותית, יש להכיר בפגיעה שנגרמה לקהילה כערך מוגן, החייב לבוא לידי ביטוי בחלוקת האחריות המשפטית. משמעות הדבר היא שההליך הראייתי יהיה חייב לתת ביטוי לא רק באשמה האישית, אלא גם באופי הקולקטיבי של הפגיעה. אופיים הקולקטיבי של הנזקים צריך לבוא לידי ביטוי הן במונחים של אחריות פלילית משותפת בין מבצעי הפשעים, והן בהתייחס לפגיעה בערכים הקהילתיים של הקבוצה הנפגעת. מנקודת מבט ראייתי, חומרים שנאספו מתוך הכרה בממד הקהילתי של הפגיעה ובמאפייניו, יכולים לשמש לכל הפחות כראיות תומכות. ראיות מסוג זה עשויות גם לשמש להוכחת הדפוסים המאפיינים, של הכוונות ושל ההשפעה הרחבה של הפשעים שבוצעו.

6.3.4 מתן ביטוי לפגיעה באוטונומיה של הקהילה והשימוש בראיות הנובעות ממאפייני ביצועם של הפשעים בפומבי

אחד ממאפייניהם של הפשעים הינו ביצועם במכוון דווקא, בראש חוצות, ואף עשייתם בנוכחות עדים – במטרה להגביר את האימה והזעזוע והפגיעה הציבורית. במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות, נמצא לעתים קרובות מספר רב של ראיות חיצוניות שאינן נובעות מעדויות ישירות של הקורבנות.

מתוך הסרט "זעקות ואז שתקה", באדיבות קסטינה תקשורת

¹⁴² אלנה קוריאלי "אם אתה עצור של 7 באוקטובר מבחינתי אין לך זכות לחיות" <https://did.li/YjKgT> (1.1.2025), Ynet. שימו לב לדבריה של ע"ד מורן גז: "לצערי, יהיה קשה מאוד להוכיח את העבירות האלה", היא אומרת. "בסוף, אין לנו מתלוננות. מה שהוצג בתקשורת לעומת מה שבסוף יתגבש יהיה אחר לגמרי. או כי הקורבנות נרצחו, או כי נשים שאנסו אותן לא מוכנות לחשוף את זה. פנינו לארגוני זכויות נשים וביקשנו שתופי פעולה. אמרו לנו שפשוט לא פנו אליהם. היו הורים שפנו לארגונים ושאלו מה עושים אם קרה משהו לילדה שלהם, אבל לא חשפו את הפגיעות".

פשעי אלימות מינית באזורי עימות – לעולם לא נצליח להעמיד לדין את האחראים על פשעים אלה. מכאן שעלינו ליישם פתרון ראייתי רחב להטלת אחריות פלילית, כזה שיתמודד עם ההשלכות הרבות והכבירות של המתקפה על הנפגעות והנפגעים. הדבר ניתן להשגה באמצעות שימוש בסוגי ראיות, אשר באופן מסורתי זוכות ליחס של ראיות משלימות או תומכות בעדות הנפגעות והנפגעים, אף כי יש להן בהחלט ערך ראייתי עצמאי. לאמיתו של דבר, אין כל מניעה משפטית להסתמכות על ראיות כאלה: הפסיקה הכירה זה מכבר בכך שהוכחת אחריות פלילית אינה מחייבת להציג דווקא את הראייה "המקסימלית" שניתן להשיג, ומה שנדרש הוא ראיה המבססת הרשעה "מעבר לספק סביר".¹³⁸

6.3.3 קוצר הראות של הפרדיגמה המסורתית וחוסר יכולתה להביא לידי ביטוי את הנזק שנגרם לקהילה

הראינו לעיל כי על פי דוקטרינת 'האחריות המשותפת', יש להטיל אחריות פלילית משותפת בגין פשעי אלימות מינית שבוצעו במהלך מתקפת טרור המונים ורצחנית כמו זו של השבעה באוקטובר, וזאת על מנת להביא לכדי ביטוי את מלוא היקפה של מתקפה זו. עוד הראינו מדוע יש לשלב מסגרת משפטית זו עם מודל ראייתי שהוא תואם והולם לאירועים אלה.¹³⁹

המשפט הפלילי נועד להגן על ערכי הליבה החברתיים, וזאת באמצעות הטלת איסורים על סוגי התנהגות המהווים איום על ערכים אלה. ככל שהפגיעה באינטרס מוגן חמורה יותר, כך חייבת התגובה המשפטית להיות חזקה ומשמעותית יותר. במילים אחרות, התגובה המשפטית חייבת לעמוד על חשיבות ההגנה על ערך זה. אלימות מינית בעימותים מזוינים אינה רק פגיעה באוטונומיה של הפרט; זוהי תקיפה מכוונת על האוטונומיה של קהילות שלמות, שנועדה לפורר את המרקם החברתי שלהן ולהטיל עליהן אימה וטרור.¹⁴⁰ פגיעה קולקטיבית זו מהווה ערך משפטי מוגן העומד בפני עצמו. במקרים של ביצוע פשעי אלימות מינית המוניים, חייב ערך מוגן זה להתבטא גם ביחס למסגרת הראייתית, שכן השימוש במודל ראייתי מסורתי לא יוכל להקיף את טבעם האמיתי של פשעים אלה.

התעלמות מאינטרס זה תביא באופן בלתי נמנע חסינות מוחלטת למבצעי הפשעים והימנעות מהטלת אחריות פלילית עליהם. תוצאה זו חותרת תחת יסודות המשפט הפלילי. ומעבר לכך, סוגיה זו נוגעת לא רק לשאלות המהותיות של אחריות פלילית, אלא גם למסגרת הראייתית עצמה. ואכן, אסטרטגיות תביעה צרות זוהו זה מכבר כחסם מרכזי בפני עשיית צדק בתיקי אלימות מינית באזורי עימות.¹⁴¹ רשויות התביעה נוטות לבודד כל מקרה לגופו ולבחון אותו בחלל ריק, בחיפוש אחר עדות ישירה וקשר בין הקורבן לבין העבריין.¹⁴² גישה זו מתעלמת מהאופי המשותף של המעשה הפלילי והפגיעה הקשה שנגרמה לקהילה. נוסף על כך, היא מטשטשת את הנזק המכוון שנגרם על ידי ההמון. אנחנו מבקשות לטעון כי בדומה לדוקטרינת האחריות המשותפת, מההבנה שפשעים אלה הפרו את האוטונומיה הקהילתית ולא רק את האוטונומיה האישית, נגזר כי השגת אחריות ועשיית צדק במקרים אלה אינה

¹³⁸ ע"א 28/49 זרקא נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, ד 516, 504 (1950); ע"פ 804/95 גרינברג נ' מדינת ישראל, מט(4) 200 (1995).

¹³⁹ ראו לעיל, בפרק החמישי.

¹⁴⁰ Ni Aolain, לעיל ה"ש 16, בעמ' 335-338.

¹⁴¹ דוח CTED, לעיל ה"ש 108, בעמ' 34-35.

יתר על כן, בעידן הדיגיטלי, נעשה שימוש הולך וגובר בטכנולוגיה וברשתות חברתיות ככלי למקסום הפגיעה ולהשפלת הקהילה המותקפת, שהן מטרות מרכזיות של האלימות.

לפיכך, גם עדי הראייה לפשעים מסוג זה הופכים לקורבנות, הן בשל הטראומה שחוו באופן ישיר, והן משום שהם עצמם חלק מהקהילה המותקפת. מכאן שעדויותיהם משרתות תפקיד ראייתי כפול: הן מלמדות על ביצוע פשעי האלימות המינית עצמם ועל הפגיעה הרחבה שנגרמה לקהילה. משום כך, אין זה נכון להתייחס לראיות כאלה כאל ראיות פריפריאליות בלבד. יש להכיר בחשיבותם הרבה של דיווחים כאלה ולהתייחס אליהן כראיות ליבה, המבססות את האחריות הפלילית ומאפשרות להביא לכדי ביטוי באופן שלוב, הן את הפגיעה באוטונומיית הפרט של הנפגע והן את הפגיעה בקהילה עצמה.

בניית מודל ראייתי מותאם חייבת אפוא לשים דגש על ההיבטים הראייתיים הנובעים מתוך המאפיינים המיוחדים של התופעה. לראות אותם ככלי ראייתי בעל ערך, ולא דווקא כחלל בתשתית הראייתית. אלה כלים חיוניים ולגיטימיים להגשמת האמת המשפטית והצדק.

6.4 שרטוט מודל ראייתי מותאם לפשעי אלימות מינית באזורי עימות ויישומו על מתקפת השבעה באוקטובר

עתה, משפרשנו את עקרונותיה של מפת הדרכים, נסביר מהן אותן ראיות הצריכות לשמש כבסיס הוכחתי לאלימות מינית באזורי עימות. סוגי ראיות אלה מכוננים את מצע הראיות של מתקפת השבעה באוקטובר המוצג בפרק הרביעי של דוח זה.

6.4.1 עדויות של עדי ראייה

כאמור, המאפיין הבולט של פשעי אלימות מינית באזורי עימות הוא, שהם מכוונים לערער ולפרק את הקהילה, ועל כן הם מבוצעים לעתים קרובות לעיני הציבור – זאת בשונה מאלימות מינית המופנית לפרט בלבד, והנעשית על פי רוב במחשכים. עובדה זו מגבירה את הסבירות לאיתור עדי ראייה ישירים לפשעים אלה.

ללא ספק, עדויות רלוונטיות של אנשים שראו במו עיניהם או שמעו במו אוזניהם מעשים של אלימות מינית בזמן אמת במהלך המתקפה, הן בעלות חשיבות רבה. בהקשר של מתקפת השבעה באוקטובר, קיימים לא מעט דיווחים של עדים שחזו בפשעי מין ממקור ראשון.¹⁴³ עדויות אלה עומדות בפני עצמן, ומשמשות ראיות חזקות ומבוססות להוכחת ביצוע הפשעים, שכן ניתן לבסס הרשעת אדם בפלילים בהסתמך על עדותו של עד, בוודאי עד שראה במו עיניו את הדברים שעליהם הוא מעיד, אם בית המשפט נותן אמון בעדותו ומעניק לה משקל הוכחתי רב. לא בכדי נאמר כי "הסגולה של קבלת המידע במישרין באמצעות חושיו של העד נושאת עמה אמינות מיוחדת, הטבועה בה מיניה וביה".¹⁴⁴

יודגש כי בדברינו אלה, איננו עוסקות בעדות ראייה המשמשת לשם זיהוי הפושע,¹⁴⁵ אלא בעדויות ראייה ישירות שכוחן בכך שהן מלמדות כי אירוע של אלימות מינית אכן התרחש במהלך המתקפה. שכן על פי המודל שהצגנו לעיל, באשר לייחוס אחריות פלילית למבצעי פשעים, אחריותם הפלילית של כל מי שלקח חלק במתקפת המונים היא אחריות משותפת, ועל כן אין צורך להוכיח קשר ישיר בין

מבצע פשע ספציפי לבין מעשה אלימות מינית ספציפי או קורבן ספציפי. תחת זאת, תכלית ההוכחה היא עצם ביצועם של פשעי אלימות מינית במהלך המתקפה. תפיסה זו נותנת ביטוי לערך המוגן של פגיעה בקהילה, ערעורה ופירוקה, באמצעות מסכת של פשעי אלימות מינית המתפרשים בכל הזירות ומופנים כלפי נפגעים רבים.

6.4.2 עדויות של עדים ששמעו באוזניהם בזמן אמת פשעי אלימות מינית

נוסף על עדי הראייה, ישנם עדים שנכחו בזירות שונות במתקפת השבעה באוקטובר בזמן אמת, ושמעו ממקום מחבואם מקרים של אלימות מינית בעת התרחשותם.¹⁴⁶ מאחר שמדובר בשמיעה ולא בראייה – מדובר בעדות מורכבת יותר, אך עדיין, עדות זו יכולה לעמוד בפני עצמה כראיה עצמאית וקבילה.

עדות זו תהיה בנויה למעשה על שני נדבכים: התיאור העובדתי של האירוע; והמסקנה הנסיבתית שממנה עולה, כי מדובר בפשע של פגיעה מינית. אם מתוך עדות העד ששמע באוזניו, ואם מתוך שילוב של עדות העד ששמע באוזניו וראיות נוספות, המבססות את המסקנה ומחזקות את העדות המקורית. לדוגמה, ישנם עדים המתארים אירוע אלימות מינית שבמהלכו שמעו באוזניהם נשים זועקות ומתחננות ללא הרף. בהקשר זה, בין השיקולים התומכים במסקנה שאכן בוצעו פשעי אלימות מינית, ניתן לכלול את אופי הזעקות ואת המיקום שממנו נשמעו, וכן את חילופי הדברים ששמע העד במהלך האירוע. כך, כאשר ישנו עד ששמע פשע אלימות מינית בזמן התרחשותו, בשעה שהיה בסמוך, ולאחר מכן יצא ממקום המסתור ומצא גופות שיש עליהן עדויות לאלימות מינית – הדבר יכול לתמוך במסקנה הראייתית שהוא אכן היה עד לפשע של אלימות מינית.¹⁴⁷

6.4.3 עדויות 'רס גסטה' – דיווחי נפגעות ונפגעים בזמן אמת או בסמיכות לאירועי פשעי האלימות המינית

עדויות נוספות שעליהן ניתן להסתמך כראיה מבוססת להוכחת ביצועם של פשעי אלימות מינית, הן ראיות של עדים אשר שמעו מפי נפגעות ונפגעי פשעי אלימות מינית עצמם על שאירע, בסמוך לאירוע האלימות, ותוך כדי שאירוע זה מותיר את רישומו וחותרו על הנפגעות והנפגעות.¹⁴⁸ הצהרות אלה, שנמסרו על ידי עדים למעשים, ידועות בשם 'רס גסטה' – חריג מבוסס היטב לכלל הפוסל עדות 'מפי השמועה', המקובל במערכות משפט רבות.

¹⁴³ ראו לעיל, בסעיף 4.2: 'מידע על אלימות מינית שנמסר בזמן אמת על ידי עדי ראייה ועדי שמיעה', ובו עדויות של עדים שנכחו במקום בזמן אמת במהלך אירועי שבעה באוקטובר 2023.

¹⁴⁴ יניב ואקי דיני ראיות 1408–1410 (2020); ע"פ 347/88 דמייניוק נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(4) 221, 393 (1993) (להלן: פרשת דמייניוק).

¹⁴⁵ ראיות המשמשות לזיהוי מבצע העבירה כפופות למגבלות שונות שנקבעו בפסיקה. ראו: ואקי, שם. עם זאת, ראיות אלה אינן רלוונטיות לנושא פרק זה משום שאיננו עוסקות כאמור, בעדות ראייה לשם זיהוי, אלא לשם הוכחה על עצם התרחשות הדברים; ראו לעיל, פרק 4.2, 'מידע על אלימות מינית שנמסר בזמן אמת על ידי עדי ראייה ועדי שמיעה', שבו מתועדות עדויותיהן של טלי בינר ובר באופן מקיף.

¹⁴⁶ ראו שם, בעדויותיהן של טלי בינר, של בר ושל עדים אחרים ששמעו מעשי אלימות מינית.

¹⁴⁷ ראו שם, בעדויותיהן של טלי בינר ושל בר.

¹⁴⁸ ראו שם, בעדויותיהן של אביבה סיגל ושל אגם גולדשטיין-אלמוג.

ראיות נסיבתיות אינן מוכיחות במישרין את העובדות המהוות בסיס לעבירה, אך הן מבססות עובדות אחרות, אשר מהן ניתן להסיק בדבר התקיימות העובדות הטעונות הוכחה. על פי הגישה המקובלת, כוחן של ראיות אלה אינו נופל מכוחן של ראיות ישירות.¹⁵⁴ הרשעות יכולות להתבסס – ולעתים קרובות הן אכן מתבססות – אך ורק על ראיות מסוג זה, ובלבד שהן עומדות באמות המידה שנקבעו בפסיקה.¹⁵⁵ ואכן, הפסיקה קובעת כך: "ככל שהראיות מגוונות יותר, חזקות יותר ומשתלבות האחת עם רעותה, יחברו יחדיו חלקיו של התצרף ('פאזל') עד לקבלת התמונה הכוללת, אשר אף אם אינה שלמה ואין בה מענה לכל שאלה ושאלה, עדיין היא מאפשרת הסקת מסקנה הגיונית ברמה שמעבר לספק סביר בהתבסס על הגיון החיים והשכל הישר".¹⁵⁶

במקום שבו, בשל אופי מתקפת ההמונים ותוצאותיה, חסרות ראיות ישירות, הראיות הנסיבתיות נותנות מענה לגיבוש מסקנות בעניינים שונים. לכן, כמדיניות משפטית ראויה, הפרדיגמה הראייתית חייבת להתבונן על התמונה הכוללת, ונדרש לוודא כי ייאספו כל הראיות שנושאות כוח ראייתי, ואשר בהצטברן יחד הן מובילות למסקנה, באופן נסיבתי, לביסוס ההוכחה בעניינים שונים, ובהם ההקשר, הדפוסים, שיטות הפעולה, תכנון מוקדם ועוד.¹⁵⁷

מתוך הסרט "זעקות ואז שתיקה", באדיבות קסטינה תקשורת

ראיות 'רס גסטה' מתייחסות להצהרות שנתקבלו בנסיבות המבטיחות את מהימנותן, בשל מיידיות הצהרות אלה והספונטניות שלהן. אלה כוללות אמירות שנעשו במהלכו של אירוע טראומטי או זמן קצר מייד לאחר התרחשותו, לעתים קרובות ללא אפשרות או תמריץ לבדות את הדברים.¹⁴⁹

ישנם שני רציונלים עיקריים לקבלת הצהרות מסוג זה כראיות. הרציונל הראשון טמון בהקשר המיוחד שבו מתקבלות הצהרות אלה, המעניק להן אמינות גבוהה יותר. לדוגמה, הצהרה של קורבן אלימות זמן קצר לאחר המעשה,¹⁵⁰ או התבטאות ספונטנית שנאמרה בתגובה לאירוע מזעזע או טעון רגשית. רשימת היוצאים מכלל זה הינה רשימה פתוחה.¹⁵¹ הרציונל השני טמון בעובדה שבאותן נסיבות, קיימת הצדקה חברתית מיוחדת בשימור מה שעשויה להיות הראיה היחידה שנותרה. כך דבריו של נשיא בית המשפט העליון, השופט מאיר שמגר: "יש עניין לציבור בשמירה על כל שריד או הוכחה, כאשר לאור הנסיבות אין מקום לחשוד שהם כוזבים".¹⁵²

שני הרציונלים האמורים מתקיימים בצורה ברורה בכל הנוגע למתקפת השבעה באוקטובר, ובוודאי ביחס לאלימות מינית שהתבצעה בשבי; וכן באירועים של אלימות מינית באזורי עימות, וביתר שאת, במתקפות המונים שמטרתן השמדת עם ודה-הומניזציה, על מאפייניהן. ראשית, הנסיבות הקיצוניות ויוצאות הדופן שבהן נתקבלו ונשמעו הצהרות אלה על ידי עדים, מספקות ערובה משמעותית לאמינותן. שנית, בהתחשב באופיין של התקפות מסוג זה – שלעתים קרובות מובילות להשתקה מועצמת של הקורבנות, אם על ידי הוצאתם להורג ואם בשל הפחד והטראומה שמונעים את יכולתם להעיד – קיימת הצדקה חברתית ברורה להסתמכות על הצהרות כאלה כעל בסיס ראיתי תקף לביסוס ביצועם של פשעי אלימות מינית.

אכן, קיימות בשיטות המשפט דרישות כי לראיות אלה יתווספו חיזוקים ראייטיים. כפי שהראינו לעיל, בפרק הרביעי וכפי שנראה בפירוט בסעיף הבא, ראיות תומכות ניתן למצוא בצורות אחרות של ראיות הקשורות לתקיפה ולהקשריה הרחבים.¹⁵³

6.4.4 ראיות נסיבתיות

ראיות נסיבתיות הן כלי נוסף בארגז הכלים של דיני הראיות, כלי בעל כוח ראיתי משמעותי להוכחת ביצוע פשעי האלימות המינית, וכן לשם הוכחת היבטים קריטיים נוספים של מתקפת השבעה באוקטובר. כך לדוגמה, ראיות נסיבתיות מלמדות על ההקשר הרחב, על האינדוקטרינציה האידיאולוגית שעמדה בבסיס המתקפה, על התכנון המוקדם, כולל קיומן של הנחיות מפורשות לפעול באכזריות ולהטיל אימה טרור, וכן על סימנים אפשריים לקיומן של הנחיות המעודדות ביצוע מעשי אלימות מינית או התניות למעשים כאלה ו"נירמולם".

¹⁵⁴ ע"פ 6392/13 מדינת ישראל נ' קריאף 34 (21.1.2015) (להלן: עניין קריאף); (2025) 1345 § 2d Evidence (29A Am. Jur.).

¹⁵⁵ ואקי, לעיל ה"ש 143, בעמ' 997-996.

¹⁵⁶ עניין קריאף, לעיל ה"ש 153, בעמ' 36.

¹⁵⁷ ראו והשוו את דברי צוות המומחים בראשות פרמילה פאטן: "עם זאת, בהתחשב באופיו של מעשה האונס, שלעתים קרובות אינו גורם לפציעות גלויות, לא ניתן לשלול אפשרות זו על סמך הערכות מתחום הרפואה המשפטית ותו לא. על כן, צוות המשימה הגיע למסקנה כי בעת קביעת התרחשותן של עבירות מיניות יש לקחת בחשבון גם אינדיקציות נסיבתיות, כגון מיקום הגופה ומצב הלבוש, נוסף על עדותם של עדים וניצולים" דוח צוות המשימה של SRSG-SVC, לעיל ה"ש 6, בעמ' 18, פס' 74.

¹⁴⁹ ע"פ 305/22 איובי נ' מדינת ישראל 21-22 (7.9.2023) (להלן: עניין איובי); ע"פ 7293/97 ז'אפר נ' מדינת ישראל, נב(5) 460, 470-473 (1998).

¹⁵⁰ שם.

¹⁵¹ עניין איובי, לעיל ה"ש 148, בעמ' 22; ע"פ 3737/91 חיר נ' מדינת ישראל, מו(3) 273 (1992).

¹⁵² שם, בעמ' 277; עניין איובי, שם.

¹⁵³ ראו להלן בסעיף הבא.

"similar results do not usually occur through abnormal causes; and the recurrence of a similar result (here in the shape of an unlawful act) tends (increasingly with each instance) to negative accident or inadvertence or self defence or good faith or other innocent mental state, and tends to establish (provisionally, at least, though not certainly) the presence of the normal, i.e. criminal, intent accompanying such an act; and the force of each additional instance will vary in each kind of offence according to the probability that the act could be repeated, within a limited time and under given circumstances, with an innocent intent".¹⁶⁰

דברים אלה מובילים למסקנה כי המתקפה נסמכה ביסודה על אינדוקטרינציה המושרשת באידיאולוגיה המטיפה להשמדת עם, הקוראת להטלת אימה וטרור ולדהוּמוניזציה של אזרחי ישראל, מה שאפשר הסרה של כל עכבה מוסרית או בחירה במוסר אלטרנטיבי המוחק ערכי מוסר אוניברסליים, וסולל את הדרך לביצוע המעשים שתוארו לעיל.¹⁶¹ זיהוי דפוסי פעולה עשוי להקים אינדיקציה לכך שהתכונן המוקדם לביצוע המתקפה כלל פשעים בעלי אופי מיני או כי היו התניה ונירמול של מעשים כאלה. ולכל הפחות הם שוללים את האפשרות כי המעשים נאסרו מפרשות, ואת הטענה שלפיה, כל מעשה של אלימות מינית היה חריגה בלתי צפויה, אקראית ומקומית של הפוגע המסוים, ואין לייחס אותה לכלל המחבלים.

לנוכח זאת, מתבררת חשיבותן של ראיות נסיבתיות. בהתחשב באתגרים הראייתיים שמציבים פשעי אלימות מינית באזורי עימות, ובפרט אלה שבוצעו באירועי השבעה באוקטובר, הראיות הנסיבתיות מספקות בסיס אסטרטגי חיוני לחשיפת האמת ולבניית בסיס ראיות קוהרנטי.

6.4.5 ערובות למהימנות העדויות שנתקבלו מפי עדים

כפי שצינו בתחילת הדברים, דוח זה אינו מבקש להנמיך את הרף הראייתי וגם לא להמליץ להסתמך על טענות שאינן מבוססות; אדרבה, מודל הראיות שלנו משוקע היטב בראיות קבילות ואמינות, שבלעדיהן לא ניתן להסיק מסקנות משפטיות תקפות.

לפיכך, בין אם מדובר בעדות ישירה ובין אם בעדות עקיפה – יש לקבוע מנגנוני הגנה שיבטיחו את מהימנותן. ערכה של כל עדות נבחן בהתאם לעקרונות משפטיים מבוססים, לרבות ניתוח ההקשר, סימנים המעידים על אמיתות הדברים, ניסיון החיים וכיו"ב. כפי שצוין בפסיקת בית המשפט העליון: "מקום בו לא קבע המחוקק הסדר ספציפי, אין מניעה פורמאלית להרשעתו של אדם על יסוד עדותו של עד יחיד. מכאן כי גם עדות יחידה של עד, המזהה את הנאשם כמבצע עבירה, יכולה לשמש יסוד להרשעה" וכן, "הסגולה של קבלת המידע במישרין באמצעות חושיו של העד נושאת עמה אמינות מיוחדת, הטבועה בה מיניה וביה".¹⁶² יחד עם זאת, היבטים שונים הקשורים לעדות עלולים להעלות אתגרים כאלה ואחרים; בנוסף, ישנן גם נסיבות שבהן החוק דורש ראיות תומכות נוספות כדי לחזק את העדות או כדי לאמת אותה.¹⁶³

בהקשרים של אלימות מינית באזורי עימות בכלל, ובהקשר של מתקפת השבעה באוקטובר בפרט, כוחן של הראיות הנסיבתיות יפה בשני מישורים: ראשית, הממצאים שנמצאו בזירות מספקים תימוכין ותוספת ראייתית משמעותית לכל אחת מהראיות בעניין פשעי האלימות המינית. לעדויות על אלימות מינית שסקרנו קודם לכן, יש חיזוק ראייתי משמעותי בקיומם של מעשי אלימות מינית אחרים. הן בשל הדמיון בין המעשים, הן בשל הכמות, והן בשל מאפיינים תומכים נוספים. שנית, הן עומדות בפני עצמן, כדי להוכיח היבטים שונים של המתקפה, לרבות האינדוקטרינציה האידיאולוגית שהנחתה את המחבלים, תכנון מאורגן, ביצוע שיטתי של מעשי אלימות, התניה ו"נירמול" של המעשים.

כמתועד לאורך דוח זה, דיווחים וראיות שונות מצביעים על דפוסים חוזרים ונשנים בעלי מאפיינים ייחודיים. בין דפוסים אלה ניתן למנות גופות שנמצאו עם חפצים זרים שהוחדרו לאיברי המין, גופות שעליהן סימנים של השחתה באיברי המין וגופות – בעיקר של נשים – שהתגלו באתרים שונים, מעורטלות באופן מלא או חלקי, מהמותניים ומטה, כשידיהן כפותות ועל גופן ניכרות פציעות ירי, לעתים קרובות בראש או באיברי המין. במקרים מסוימים, כמו לאורך כביש 232 ובאתר מסיבת הנובה, נמצאו גופות קשורות למבנים, לעצים או לעמודים.¹⁵⁸ דפוסים נוספים כוללים גופות שכובות על הקרקע כשרגליהן פשוקות ואיברי המין שלהן חשופים. מאפיינים חוזרים ונשנים אלה אותרו באתרים שונים, לרבות בקיבוצים השונים, באזור מסיבת הנובה ולאורך כביש 232.

חוט מקשר נוסף שאותר במסגרת העדויות והדיווחים, הוא העובדה שברוב מקרי האינוס, נרצחו הקורבנות תוך כדי המעשה או לאחריו.

הישנותם של פשעי אלימות מינית בזירות שונות, הצבר של המעשים ואופיים האכזרי והברוטלי, יכולים להצביע על דפוס נרחב ומכוון של פשעי אלימות מינית אכזריים. אלה, לצד סימנים חוזרים ונשנים ומאפיינים ייחודיים באתרים שונים ונפרדים, מבטאים שתי תובנות משפטיות מרכזיות:

ראשית, בפן העובדתי, השיטה תומכת הלכה למעשה בייחוס הפעולות הללו לקבוצה כולה, ולא לאנשים בודדים.

שנית, אופיין השיטתי של עבירות אלה, כמו גם הישנותן, שוללות באופן ראייתי את האפשרות כי מדובר היה במעשה מקרי או בעבירה בודדת. מבחינה משפטית, חזרה כזו מצביעה על התנהגות מודעת, ויש בכוחה להצביע על תכנון, הכוונה, התניה ו"נירמול" של הפשעים, ולא על התרחשות מקרית או על סטייה אישית.¹⁵⁹ וכפי שמופיע במשפט המקובל:

¹⁵⁸ שם, בעמ' 15, פס' 58 וכן בעמ' 16 פס' 60.

¹⁵⁹ ואקי, לעיל ה"ש 143, בעמ' 968–969; ע"פ 265/64 שיוביץ' וראש נ' היועץ המשפטי לממשלה, יט 421, 455–461 (1965).

¹⁶⁰ מתוך פסק דין של השופט הולמס משנת 1941, ראו: Weiss v. United States, 122 F.2d 675 (U.S. Court of Appeals for the Fifth Circuit, 1941). מכיוון שמדובר בשפה משפטית סבוכה וקשה להבנה, אנו מביאות כאן את רוח הדברים בתרגום חופשי: כשלפנינו רצף של תוצאות דומות – יש בכך כדי לשלול את ההנחה שהמקרים השונים נגרמו באופן אקראי, לא מכוון, בהיסח הדעת, בתאונה או בתום לב. עצם קיומן של תוצאות דומות יכול לבסס לפחות לכאורה, את ההבנה כי בבסיס המעשים או האירועים עמדה כוונה פלילית. משקלו ומשמעותו של כל אירוע נוסף במשוואה נקבע, בהתאם לאפשרות או להיתכנות כי מעשה כזה, כאשר הוא נעשה בתום לב, עשוי להישנות בתוך פרק זמן קצר בנסיבות העניין. כלומר, ככל שהאפשרות שמעשה כזה יחזור על עצמו – קטנה, כך האירוע החוזר יוכל לחזק את המסקנה שמדובר באירועים שאינם תמימים או אקראיים, אלא כאלה שנעשו מתוך כוונה פלילית.

¹⁶¹ ראו לעיל, בסעיף 5.2.1 'אינדוקטרינציה המטיפה לביצוע השמדת עם' ו'5.2.2: 'מקורות האינדוקטרינציה'.

6.5 סיכום והמלצות – פרדיגמה ראייתית מותאמת להעמדה לדין על פשעי אלימות מינית באזורי עימות

לאור האמור לעיל, המלצתנו היא להתאים את המודל הראייתי המסורתי, שבו נעשה שימוש בהעמדה לדין של פשעי אלימות מינית, כך שיתאים טוב יותר להקשר של אלימות באזורי עימות, ובפרט ביחס להתקפה שהתרחשה בשבעה באוקטובר.

להלן המלצותינו המרכזיות:

1. מעבר ממודל ראיות הממוקד בעדות הנפגעות והנפגעים בלבד, לגישה מרחיבה יותר:

- א. צמצום ההסתמכות הבלעדית על עדות ישירה של הקורבן כראיה מרכזית.
- ב. במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות, יש ליטול בחשבון כשיקול מרכזי את העובדה שתוצאת ההתקפה היא השתקה מועצמת של הקורבנות. באמצעות רצח, טרומה המונעת דיווח, ו/או באמצעות השמדתן של ראיות פיזיות.

2. הכרה באופיים הייחודי של פשעי אלימות מינית באזורי עימות:

- א. הכרה במתקפה כאירוע קולקטיבי ושיטתי שבו מעשי אלימות מינית לא היו אירועים בודדים אלא הם מרכיבים בתוך מתקפה רחבה ומכוונת נגד אוכלוסייה אזרחית. הפגיעה בחברה והנזק שנגרם לה על ידי המתקפה, הם ערך מוגן שיש לגבש ראיות בעניינו, ואשר היבטיו נושאים משמעות ראייתית.
- ב. הגדרת פשעים אלה כפשעי אלימות מינית באזורי עימות, בשונה מעבירות מין "רגילות" המכוונות כלפי הפרט בלבד.

3. שימוש במגוון רחב של ראיות קבילות:

- א. הסתמכות על מספר קטגוריות של ראיות מעבר לעדות ישירה המתקבלת מפי קורבן, לרבות:
 - 1. עדויות של עדי ראייה – אנשים שצפו ישירות במעשים.
 - 2. עדויות של עדים ששמעו במו אוזניהם – אנשים ששמעו את האירועים בעת התרחשותם, גם אם לא היו עדי ראייה להם.
 - 3. דיווחי 'רס גסטה' – הצהרות ספונטניות של קורבנות שנתקבלו בסמוך למועד האירוע, ונחשבות אמינות ביותר.
 - 4. ראיות נסיבתיות – דפוסים חוזרים, מצב גופו של הקורבן וההקשר הרחב של התקיפה.

4. התמקדות בקביעת אחריות פלילית משותפת:

- א. הרחבת מושג האשמה כך שיש לכלול את כל מי שלקחו חלק במתקפה, חלף התמקדות באיתור זיקה בלעדית של כל מבצע ספציפי של פשע לקורבנות ספציפיים ולעבירות ספציפיות.
- ב. הערכת האחריות הפלילית באמצעות הדוקטרינה המשפטית של אחריות פלילית משותפת המשפיעה ישירות על ניתוח הראיות.

במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות, ובפרט במתקפות המונים כמו זו של השבעה באוקטובר, עשוי לעלות הצורך בחיזוקים ראייתיים לעדויות. לא משום שעדים אינם אמינים מטבעם, אלא משום ההשפעה העזה של האלימות הן על הקורבנות הישירים והן על עדים אחרים לאירוע. מצד אחד, עדים אלה בעצמם הינם נפגעי טרומה, לנוכח עוצמת האירועים, טיבם והיקפם. מצד אחר, יש בפניהם מידע חשוב וחינוי באשר למה שאירע במהלך המתקפה. פסילת עדויותיהם של עדים אלה, רק משום שאף הם סובלים מטרומה – הינה ערובה חד משמעית למתן חסינות לפרועים וחוסר צדק משווע כלפי הנפגעות והנפגעים ומהווה השתקה נוספת של הפשעים.

לא בכל מקרה טעונות עדויותיהם של העדים בחיזוקים חיצוניים. אך על מנת להסיר את החשש, שמא הטרומה השפיעה על תוכן העדות ועל מנת שהביסוס הראייתי יעמוד בביקורת חיצונית – לטעמנו, ניתן לעשות שימוש נרחב בכלל הדיווחים, העדויות והממצאים מן הזירות השונות, כתוספות ראייתיות לכל עדות ועדות, בהתאם למאפייניה ולצרכים הראייתיים הפרטניים.

כך, עדותו של עד אחד יכולה לחזק עדות עד אחר, כאשר שתיהן מתארות דפוסים חוזרים; ראיות לביצוע עבירות מין שנמצאו בזירת פשע כלשהי עשויות לאשש את דבריו של עד שנכח במקום, והראיות הנסיבתיות הנרחבות שנידונו לעיל טומנות אף הן בחובן משקל ראייתי ניכר.

מתוך הסרט "זעקות ואז שתקה", באדיבות קסטינה תקשורת

¹⁶² פרשת דמיאניוק, לעיל ה"ש 143, בעמ' 392 ו-393. יושם אל לב, כי איננו מתייחסות לסוגיה של זיהוי הפוגע באמצעות עד הראייה (נושא של זיהוי אדם ספציפי הוא סוגיה משפטית אחרת), משום שעל פי תפיסתנו המהותית, קיימת אחריות משותפת ואין צורך בזיהוי של אדם ספציפי. אנו מתייחסות להסתמכות על העד בעניין עצם התרחשותם של הדברים ותיאורם.

5. מתן ביטוי לנזק שנגרם לקהילה:

א. מתן ביטוי לנזק החברתי והקהילתי הנרחב שהסבו פשעי האלימות המינית באמצעות האסטרטגיה הראייתית.

ב. שילוב עדויות של חברי קהילה שהיו עדים להשפעתם הנרחבת של הפשעים.

6. שמירה על אמות מידה גבוהות של מהימנות ראייתית:

א. אימוץ גישה ראייתית רחבה אינו מצדיק את הנמכת הרף הראייתי או התפשרות על מהימנות הראיות.

ב. ניתוח כל הראיות חייב להיעשות בהתאם לאמות מידה משפטיות קפדניות, לרבות אימות והצלבה של מקורות מרובים לשם חיזוק הבסיס הראייתי.

פרדיגמה ראייתית מקיפה ותלוית־הקשר המותאמת למציאות של עימות מזוין, תאפשר לתובעים ולחוקרים להתגבר על האתגרים האינהרנטיים הטמונים בהוכחת פשעי אלימות מינית במהלך מתקפת השבעה באוקטובר. יתרה מכך, יישום פרדיגמה זו עשוי ליצור תקדים משפטי חשוב של העמדה לדין על פשעים דומים באזורי עימות אחרים שנפגעו כתוצאה מסכסוכים מזוינים.

המלצותינו מכוונות למקבלי החלטות ברמת המדינה ובמוסדות וארגונים בין־לאומיים, לאנשי אכיפת החוק ולגורמי משפט, לרבות מערכות התביעה והמשפט, ולגורמים בחברה האזרחית הפועלים לתרגום האמת לפעולה ולתרגום העדויות לאחריות פלילית. הן מבטאות הן את הייחודיות של אירועי השבעה באוקטובר והן את האתגרים הרחבים יותר של התמודדות עם אלימות מינית הקשורה לסכסוכים מזוינים בני זמננו. הן נוגעות להליכים משפטיים נגד מבצעי פשעי האלימות המינית במסגרת מערכת המשפט הישראלית, כמו גם לצעדים שיש לנקוט ברמה הבין־לאומית. אף כי המלצות אלה מבוססות על ההקשר הספציפי של מתקפת השבעה באוקטובר ושל מעשי הזוועות שבוצעו באותו יום ואף לאחריו במהלך השבוע, הן מבקשות להתייחס גם לציוויים המשפטיים והמוסריים האוניברסליים הנוגעים לפשעי אלימות מינית באזורי עימות, ולחובה לחתור לעשיית צדק.

בטרם נציג את מערך ההמלצות בפירוט, אנחנו מבקשות להדגיש מספר מסקנות דחופות וקונקרטיות המכוונות לרשויות המשפט בישראל, לגורמים בין־לאומיים, לגופים השונים של האו"ם ולמדינות החברות בארגון:

1. ספר זה ממחיש כי קיימות ראיות משמעותיות לפשעי אלימות מינית שבוצעו במהלך מתקפת השבעה באוקטובר ובשבועי, כחלק ממתקפת המונים מתוכננת מראש שמטרתה להשמיד את מדינת ישראל ואת אוכלוסייתה. אנחנו מקוות כי המסגרת הראייתית והמשפטית המוצגת בו – לרבות העיסוק בשאלה כיצד יש להתייחס לראיות מסוגים כאלה, כיצד להמשיג את אופי המתקפה וכיצד לקבוע את אשמתם של מבצעי הפשעים – ישמשו ככלי מרכזי בידי רשויות התביעה בישראל בבואן לבחון את תיקי החקירות.

2. אנחנו קוראות לרשויות התביעה בישראל להבטיח כי פשעי אלימות מינית יטופלו במלוא החומרה באמצעות הגשת כתבי אישום פליליים. העמדה לדין בפשעים אלה היא ביטוי לראיות המשמעותיות שנאספו, אבל היא גם ציווי מוסרי ומשפטי. הדבר חיוני לשם עשיית צדק עבור הקורבנות ועבור החברה כולה, לשם הכרה בממדים ההיסטוריים והלאומיים של הפשעים המיניים שבוצעו בשבעה באוקטובר, ולשם המחשת התפקיד שמילאו פשעים אלה במהלכה הכולל של המתקפה. הימנעות מהעמדתם לדין של מבצעי הפשעים תערפל את אופיים הייחודי של הפשעים, העולה כדי השמדת עם, כפשעים המכוונים כלפי החברה כולה והמבוססים על דה־הומניזציה שלה. הימנעות מהעמדה לדין תפגע באמון הציבור, תפגע באמון הציבור במערכת המשפט ותשלח מסר מסוכן למבצעי הפשעים – הנוכחיים והעתידיים – שלפיו, במהלך סכסוך מזוין, שימוש באלימות מינית יהיה לא רק יעיל ואפקטיבי לשם השגת מטרות התקיפה, אלא אף יזכה לחסינות מוחלטת מפני העמדה לדין ונשיאה באחריות.

3. בגרסתו האנגלית של הספר (A Quest for Justice) שיצא בחודש יוני 2025, קראנו למזכ"ל האו"ם להתבסס על ממצאי הספר ולפעול להכללת חמאס באופן מיידי ברשימת הישגיות המוגדרות בדוח השנתי של האו"ם ככאלה העושות שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה. ציינו, כי היעדר הגדרה כזו מהווה עיוות הצדק, ואינו עומד במחויבות האו"ם כלפי קורבנות הפשעים, תוך שליחת מסר מסוכן שעלול לעודד, אף אם לא במתכוון, את המשך השימוש באלימות מינית בסכסוכים מזוינים. צעד כזה מצידו של מזכ"ל האו"ם אכן ננקט באוגוסט 2025, חודש לאחר פרסומו של

פרק שביעי: סיכום והמלצות

הממצאים המוצגים בספר זה מצביעים הן על חומרת הפשעים שבוצעו, והן על הצורך הדחוף בתגובות מערכתיות, משפטיות ומדיניותיות – בישראל ובעולם. ההמלצות הבאות מעוגנות במסגרת הראייתית והמשפטית הייחודית שפיתח פרויקט דינה, ומבוססות על הציווי המוסרי להשגת הכרה, המשגה והתמודדות עם השימוש שנעשה באלימות מינית ככלי מלחמה.

1. יש ליישם דוקטרינות של אחריות פלילית משותפת ונגררת כדי להבטיח השגת אחריות בגין פשעי אלימות מינית שבוצעו כחלק ממתקפת המונים מתואמת, שביסודה עומדת אינדוקטרינציה המטיפה לביצוע השמדת עם ודה־הומניזציה.

2. יש להשתמש במסגרת המשפטית של פעילות פלילית משותפת, בעת העמדתם לדין מבצעי מתקפות המונים שכוללות פשעי אלימות מינית.

3. לחלופין, יש ליישם עקרונות של אחריות נגררת כדי להטיל אחריות פלילית על משתתפים במתקפות המונים בגין פשעי אלימות מינית שבוצעו במהלך מתקפות מסוג זה.

4. יש לבחון ולשקול את האינדוקטרינציה האידיאולוגית ואת הפסיכולוגיה הקבוצתית של התנהגות ההמון, בעת קביעת אחריות על פשעי אלימות מינית באזורי סכסוך, בהקשר של מתקפות המונים.

שימוש במודל ראייתי מותאם ותלוי־הקשר לצורך העמדה לדין על פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין:

1. יש לתמוך בשימוש במודל ראייתי מותאם ותלוי־הקשר לצורך העמדה לדין על פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין בהליכים פליליים מדינתיים. מודל חדש זה אינו מסתמך בלעדית על עדויות ישירות מפי קורבנות, אלא עושה שימוש בצורות אחרות של ראיות קבילות, כגון עדויות של עדי ראיה, עדי שמיעה, דיווחי 'רס גסטה' וראיות נסיבתיות.

2. יש ליישם את פרדיגמת הראיות המותאמת המתוארת בספר זה, בעת העמדה לדין על פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין.

3. יש להשתמש בכל סוגי הדיווחים, העדויות והממצאים האחרים הזמינים, הן כתוספות ראייתיות מאמתות או מחזקות, בייחוד במקרים שבהם האופי הטראומטי של האירועים עלול לעורר צורך באימות ראייתי. יש לוודא כי קיימים מנגנוני הגנה להבטחת מהימנות של כל העדויות שנתקבלו מפי עדים, אך להימנע מפסילת עדויות של עדים אך ורק בשל של היותם נתונים בטראומה, על השלכותיה הנפשיות.

4. יש להכיר בערך הראייתי של ההקשר ושל התמונה הרחבה של המתקפה, תוך התייחסות למבנה המתקפה ולהיקפה, לרבות האינדוקטרינציה האידיאולוגית, כאל ראיה ישירה או לפחות כאל תוספת ראייתית לחיזוק.

הכרה בהשפעת הפגיעה שנגרמה לקהילה על החתירה להשגת אחריות על הפשעים:

1. יש להכיר בממד הפגיעה בקהילה.

2. יש להכיר בעובדה שפשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין, אינם מכוונים לקורבנות בודדים בלבד אלא נועדו לגרום נזק קולקטיבי גם לקהילות. יש להכיר באופי הקולקטיבי של הפגיעה בקהילות בגין פשעי אלימות מינית מסוג זה כערך משפטי מוגן, ולתת ביטוי לתובנה זו במסגרות המשפטיות והראייתיות.

הספר. אנו מוסיפות וקוראות לכך כי השימוש הטקטי שעשה חמאס באלימות מינית כנשק מלחמה, יזכה לגינוי ותגובה בין־לאומיים תקיפים וראויים. ההכרזה על חמאס כארגון העושה שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה, היא בסיס משמעותי לקידום צעדי תגובה וגינוי.

4. המחקר שלנו מלמד כי עם הזמן שחלף מאז מתקפת השבעה באוקטובר, עדויות וממצאים חדשים הקשורים לאלימות מינית מוסיפים לעלות על פני השטח. ככל שניצולים ועדים ששרדו מעבדים בהדרגה את הטראומה שחוו, כך הם משתפים ביותר ויותר דיווחים. כך אירע גם לאחר שובם של החטופים החיים האחרונים מן השבי באוקטובר 2025, כאשר נחשפו עוד ועוד פרטי מידע על אלימות מינית שננקטה כלפיהם וכלפי חטופים אחרים בשבי. עובדה זו מחזקת את החשיבות לערוך ביקור נוסף מטעמו של צוות משימה בין־לאומי לבדיקת עובדות, המבוסס על הביקור הראשוני של הנציגה המיוחדת של מזכ"ל האו"ם לאלימות מינית בקונפליקט (SRSG-SVC) פרמילה פאטון, שכן ביקורו הראשון של צוות המשימה התקיים זמן קצר בלבד לאחר המתקפה. לנוכח גוף הראיות ההולך וגדל, אנחנו קוראות למדינת ישראל לתמוך באופן מלא בביקור המשך של צוות הנציגה המיוחדת וקוראות לאו"ם לקדם יוזמה כזו.

5. מתקפת השבעה באוקטובר מספקת פריזמה ביקורתית שדרכה ניתן לבחון מחדש את האופן שבו פשעי אלימות מינית באזורי סכסוך מומשגים על ידי המשפט הבין־לאומי ומטופלים על ידו. המתקפה מדגישה את הצורך בגישות משפטיות וראייתיות המותאמות אישית לאלימות מינית בסכסוכים מזוינים, בייחוד כשפשעים מסוג זה הם חלק ממסעות הרס המוניים על ידי אידיאולוגיה. ההתייחסות לפשעי אלימות מינית באזורי סכסוך כאילו היו סדרה של מעשי אלימות מבודדים ו"יומיומיים", מעיבה על השגת הבנה מקיפה של אופייה רב הפנים והמתוכנן של המתקפה. על כן, אנחנו קוראים להמשיך פיתוח של כלים נורמטיביים ופרוצדורליים כאחד עבור המשפט הפלילי הבין־לאומי, במטרה לטפל במקרים של פשעי אלימות מינית שבוצעו כחלק ממתקפות המונים של השמדת עם.

7.1 המלצות

להלן המלצותינו המשפטיות והמדיניות המלאות:

החלת אחריות פלילית והבנת האופי הייחודי של פשעי אלימות מינית באזורי סכסוך:

1. יש להכיר ולטפל בפשעי אלימות מינית שבוצעו במהלך המתקפות ולהכיר באופיים הייחודי בהשוואה לעבירות מין "רגילות" המופנות כלפי הפרט בלבד.

2. יש להטמיע במערכת המשפט בארץ תובנות הנגזרות מספר זה, באשר למאפיינים הייחודיים של פשעי אלימות מינית בסכסוכים מזוינים ולהיבטים המיוחדים שבאו לידי ביטוי באירועי השבעה באוקטובר, לרבות הכרה בקטגוריה ראייתית מיוחדת עבור פשעי אלימות מינית באזורי סכסוך.

שימוש באחריות פלילית משותפת ונגררת כדי להבטיח את מיצוי הדין על פשעי אלימות מינית באזורי סכסוך:

הכנסת ארגון חמאס לרשימה השחורה:

1. בעותק של הספר באנגלית, בחודש יוני 2025, ציינו, כי יש לתמוך בקריאה למזכ"ל האו"ם לכלול את חמאס ברשימה השחורה של גופים העושים שימוש אסטרטגי בалиמות מינית ככלי מלחמה.
2. ציינו, כי הכללה כזו היא צעד קריטי לקראת ביסוסה של הטלת אחריות פלילית בין־לאומית, תוך מתן הכרה לחומרת הפשעים שבוצעו ושליחת מסר ברור כי הקהילה הבין־לאומית לא תגלה כל סובלנות כלפי שימוש בалиמות מינית כטקטיקה של מלחמה. הכללת הארגון ברשימה השחורה תשמש גם כצעד חיוני של הכרה עבור הקורבנות ועבור הקהילות שנפגעו, שסבלם חייב לזכות בהכרה ברמות הגבוהות ביותר של המערכת הבין־לאומית.
3. כפי שכבר צוין – לשמחתנו, בחודש אוגוסט 2025, החליט מזכ"ל האו"ם לכלול את ארגון החמאס ברשימת הארגונים העושים שימוש בалиמות מינית ככלי מלחמה. כלומר, המלצה זו שלנו יושמה ואומצה.

ההתמודדות עם דילמות אתיות ומשפטיות הנוגעות לגישה למידע רגיש:

1. יש להכיר בדילמות האתיות, המשפטיות והמקצועיות המורכבות המתעוררות בהקשר הדילמה באשר לאפשרות הגישה למידע חסוי הנוגע לקורבנות של אלימות מינית ישירה, ולנסות להתמודד עימן. ראוי לקיים דיון בין־תחומי המורכב ממומחים ובעלי עניין מכל התחומים הרלוונטיים, כדי לשקול את כל ההיבטים כולל סוגיות של פרטיות, אוטונומיה, חובות מקצועיות ואתיות, וזאת כדי לנסות להתמודד עם המתח האפשרי בין שיקולים אלה לבין הרצון בהשגת הצדק והטלת האחריות הפלילית.

הערות לסיום

לנוכח העבירות הקשות שנחשפו בדוח זה, ברור כי התמודדות עם פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין, דורשת לא רק כלים משפטיים אלא גם בהירות מוסרית, רצון פוליטי וחדשנות בין־תחומית. ההמלצות המוצגות כאן מבקשות להפוך הכרה לפעולה, ותובנה משפטית להטלת אחריות פלילית. ההמלצות נועדו לשמש כמסגרת עבור גורמים ישראליים ובין־לאומיים כאחד, לקראת עשיית צדק המתמקדת בניצולים, מודעת להקשר ושומרת על יושרה היסטורית. באמצעות מתן משקל מלא להיקפם ולאופיים של פשעים אלה, אנחנו מקוות כי נוכל להבטיח תיקון לקורבנות, הכרה לקהילות שנפגעו ומניעת הישנותן של זוועות כאלה בעתיד.

3. יש להכיר בהקשר הרחב יותר ובנזק שנגרם לקהילה כולה. הדבר כולל, בין היתר, זיהוי סוגים שונים ומגוונים של ראיות ואיסוף חומרים המתייחסים לדפוסים חוזרים ונשנים, להנחיות שנתקבלו קודם ליציאה למתקפה ולסימנים המעידים על התנהגות שיטתית. את התובנה הזו יש לשלב באסטרטגיות התביעה ובכתבי האישום.

4. יש לשקול הגשת כתבי אישום המשקפים גם את ההיבטים הפרטניים וגם את ההיבטים הקולקטיביים של פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין.

5. יש להבטיח שאסטרטגיות תביעה צרות לא יהוו מכשול בפני עשיית צדק במקרים של פשעי אלימות מינית באזורי עימות, ולהימנע מן הנטייה לבודד אירועים ולעמוד על קשירת כל אחד ממבצעי הפשעים לפשע ספציפי או לקורבן ספציפי, בפשעים שהם חלק ממתקפת המונים המונחית אידיאולוגית.

הקמת יחידות חקירה ותביעה המתמחות בנושא:

1. יש להקים במסגרת רשויות אכיפת החוק יחידות ייעודיות המתמחות בחקירת פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין.
2. יש להבטיח שיחידות אלה יקבלו הכשרה ייעודית להכרת אופיים הייחודי של פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין, לרבות השימוש שנעשה בалиמות מינית ככלי מלחמה והשלכותיה על הליכי החקירה.
3. יש להקים צוותי תביעה ייעודיים בעלי התמחות בטיפול בתיקים של פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין.
4. יש להבטיח שצוותים אלה יקבלו הכשרה מתמשכת ביחס לאמות מידה משפטיות בין־לאומיות ולגישות מבוססות־טראומה, וזאת במטרה לפתח שיטות עבודה מיטביות לצורך העמדה לדין על פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין.
5. יש ליצור קשרים בין הצוותים הייעודיים הללו לבין מקביליהם בסמכויות שיפוט אחרות, במטרה לייצר שיתופי פעולה בנושאים שבמומחיות ובאסטרטגיות פעולה.

החלת דיני זכויות האדם במשפט הבין־לאומי והמשפט ההומניטרי:

1. יש להכיר בממצאים העובדתיים שנאספו בנוגע לפשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין בשבעה באוקטובר ובשבי, וליישם צעדים בעניינם.
2. יש ליישם את מודל הראיות המותאם המוצע כאן ואת המסגרת הדוקטרינרית של אחריות פלילית משותפת, בחקירה ובהעמדה לדין על פשעי אלימות מינית בהקשרים של סכסוך מזוין בבתי הדין הבין־לאומיים וביוזמות חקירה שונות.
3. יש להשתמש בספר זה כמקרה בוחן כדי להביא לידיעה גישות שונות לקידום הכרה ועשיית צדק עבור קורבנות אלימות מינית בהקשרים של סכסוכים מזוינים אחרים ברחבי העולם.

תודות

ספר זה הוא תוצר של נדיבות, תמיכה, ושיתוף פעולה איתן ומתמשך עם שותפינו ותומכינו: קרנות, פדרציות, וכן תורמים פרטיים ואנשים מן הציבור אשר תמכו במאמצינו מאז שבעה באוקטובר.

אנו תקווה כי ספר זה ישמש לא רק ככלי לעשיית צדק, אלא גם כעדות לכוחם של אלה ששרדו את הזוועה, כגלעד לנופלות ולנופלים באירועים, וכאות וסמל למחויבות המשותפת של כולנו לאמת.

ספר זה הוא פרי מאמץ משותף של נשים ואנשים רבים, שתובנותיהם, מחויבותם ומומחיותם אפשרו את כתיבתו. הכנת הספר הייתה לא רק משימה אקדמית או משפטית, אלא מעשה משותף של זיכרון, לקיחת אחריות והתנגדות. אנחנו מלאות רגשי כבוד והערכה לכל אלה שחלקו עמנו את מומחיותם ואת זמנם ושנתנו בנו את אמונם.

תודה מיוחדת מעומק הלב לעו"ד שלי בלאטי־זק, מנכ"לית מרכז רקמן, לעו"ד קרן הורביץ, המנכ"לית הקודמת של מרכז רקמן, וללאה גפגגר־לוי, על התמיכה התמידיה, השותפות העמוקה והושטת הסיוע שלא יסולאו בפז.

תודה מעומק הלב ליקירה מאיר, לתמר בורשטיין, לגל נועה אשר ולרותם כהן, על הסיוע המקצועי והמסור בפרויקט דינה.

תודה מיוחדת שמורה לעו"ד איילת רזין בית־אור, מייסדת שותפה של פרויקט דינה וחברה לשעבר בצוות הפרויקט, על תפקידה החשוב בהקמת פרויקט דינה ובעיצוב החזון המנחה אותו, כמו גם על תרומתה המשמעותית לחקר אירועי השבעה באוקטובר, שסיפקה בסיס חשוב לממצאים המובאים בספר.

אנחנו מבקשות להביע את הערכתנו העמוקה לעו"ד נעה כוחאי, חברה מייסדת לשעבר של פרויקט דינה, לטל הוכמן, מנכ"לית שדולת הנשים בישראל ומייסדת שותפה של פרויקט דינה, ולאיטה פרינץ־גיבסון, חברה לשעבר בפרויקט דינה, על תרומתן החשובה בקידום הפרויקט ובכתיבת הספר.

תודה למחלקה המשפטית של אוניברסיטת בר אילן, עו"ד ימית קליין, עו"ד דניאלה בלום, עו"ד דורון גיסינגר, על הליווי המקצועי.

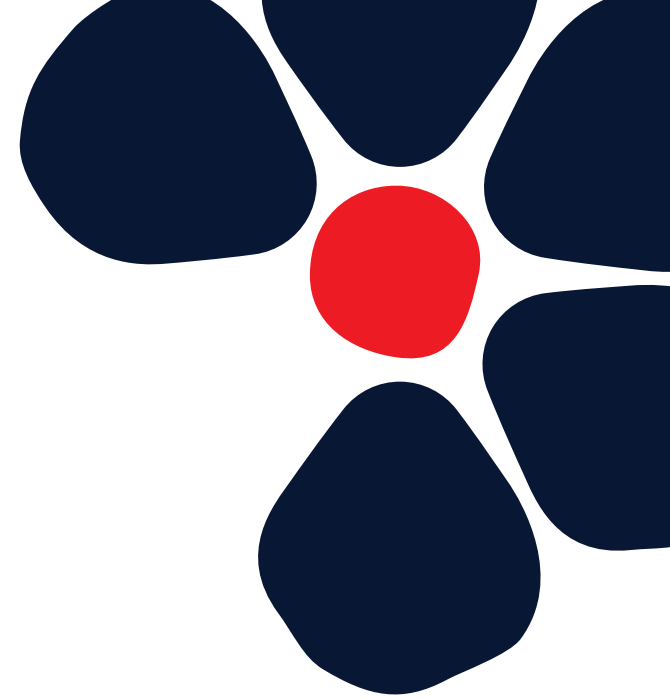
תודה לשותפים המקצועיים הנפלאים בהפקת הספר: גלעד פריד מסטודיו GLD; נביל ארמלי ורובא סמעאן מחברת 'גלוקל פתרונות שפה'; ולהדס אחיטוב על עריכת התוכן והלשון של המהדורה העברית.

תודתנו העמוקה לזויה צ'רקסקי ולגלריית Fort Gansevoort, ניו יורק על הסכמתה לבקשתנו לעשות שימוש בעבודתה 'מתקפת הטרור בפסטיבל הנובה, 2023'; למשוררת סיון הר שפי ולטל מולכו מהוצאת הקיבוץ המאוחד על השימוש בשיר 'הצעקה' ולד"ר לורה וייזמן שתרגמה את השיר לאנגלית; לג'ואי לואו, מני אבירם, איתן שורץ ומור טרגר מחברת 'קסטינה תקשורת', על השימוש בסרט 'זעקות ואז שתיקה' ובדימויים מתוכו באתר ובספר; לצלם סשה גבריקוב על הרשות להשתמש בתמונות שצילם.

תודה לארגון 'עדות 710' על מאגר העדויות ההיסטורי של ניצולות וניצולי אירועי השבעה באוקטובר ולצוות מחלקת הארכיב של הארגון: פרופ' רננה קידר, ד"ר יעל נצר וקרן שוסטר.

תודתנו לחברינו ועמיתינו: עו"ד נעמי גרנות, עו"ד נופר קדוש־שמלה, פרופ' הדר דנציג־רזנברג, פרופ' עוזי רבי, פרופ' מאיר ליטבק, ד"ר נעמה שי"ק, ד"ר שגית יהושע, מר יוסף מחפוד לוי, לשגרירה לשעבר מריל פרנק ולד"ר ג'ניפר ג'. לונג, על תובנות חשובות שסייעו לנו בעבודתנו.

הכרה וצדק לנפגעות ולנפגעים מ אלימות מינית באזורי עימות השבעה באוקטובר: לזכור. להיות קול. לפעול.

כבר בימים הראשונים שלאחר השבעה באוקטובר החל לפעול פרויקט דינה, שביקש למפות את אירועי האלימות המינית הקשים שהתרחשו באותו יום ואף במהלך השבוע האחרון - וזאת מתוך תחושת דחיפות המבוססת על הנחת היסוד שלפיה, אלימות מינית באזורי עימות (CRSV) היא כלי נשק לכל דבר ועניין.

הספר 'למען האמת: המאבק לצדק' מבקש לצעוד צעד נוסף ולהציע ניתוח של מקורות המידע הגלויים, ובניית מסגרת משפטית חדשנית ויציבה, שתאפשר השגת צדק והטלת אחריות בגין הפשעים שנעשו, תוך מתן מענה לאתגרים הרבים שמציבה המציאות המורכבת. הוא מבקש לעצב מחדש את האופן שבו העולם משקיף על אלימות מינית באזורי עימות, ודורש צדק – לא רק עבור ישראלים, אלא עבור כל הקורבנות של אלימות מינית באזורי עימות באשר הם.

המהדורה האנגלית של הספר, שהתפרסמה ביוני 2025 והוגשה אישית למזכ"ל האו"ם, הכתה גלים בציבור ובתקשורת הבינלאומית וזכתה למאות אזכורים. בחודש אוגוסט 2025 הודיע מזכ"ל האו"ם על החלטתו לכלול את ארגון חמאס ברשימה השחורה של הארגונים העושים שימוש באלימות מינית ככלי מלחמה.

המהדורה העברית של הספר כוללת מידע נוסף שנאסף מאז פרסום המהדורה האנגלית ועדכונים, לרבות עדויות של שורדות ושורדי שבי החמאס.

"הספר ממקם את הפשעים שבוצעו נגד האוכלוסייה הישראלית בשבעה באוקטובר ובמהלך השבוע של חטופות וחטופים, בתוך מסגרת משפטית ומוסרית רחבה, וכך מבטיח את ההכרה בהתרחשותם ואת שימור הזיכרון ההיסטורי, כדי שקולם של הנפגעות והנפגעים לעולם לא יימחה".

נשיאת בית המשפט העליון (בדימוס) השופטת דורית בייניש

"פרויקט דינה מעניק קול לאנשים שקולם הושחק, הוא שובר חסמים שפקדו את האנושות מראשיתה וסולל את הדרך לצדק אוניברסלי".

גל גדות, חברת המועצה המייעצת

ISBN 978-965-597-382-2

9 789655 973822

